

Laura Kieler

Mænd af Ære

Kommentert utgave ved Jorunn Hareide

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no
Oslo 2026

Laura Kieler: *Mænd af Ære*.

Kommentert utgave ved Jorunn Hareide, Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo 2026.

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1890 (Kristiania/Cappelen).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-879-9 (bokselskap.no),

978-82-8319-880-5 (epub), 978-82-8319-881-2 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

Forord ved Jon Haarberg

En tittel som *Mænd af Ære* lukter uvilkårlig av ironi, selv før man har rukket å lese en side. Laura Kielers skuespill fra 1890 tilfredsstillende i så måte leserforventningen til fulle. Stykket hører ikke til de best kjente og mest feirede fra «bohem-perioden» i norsk litteratur, men det betyr ikke at vi dermed bør la det gå på historiens skraphaug. Mottakelsen i 1890, av teateroppsetningen så vel som av den trykte boken, ble dominert av kulturmenn som mente de hadde noe å forsvare: kretsen omkring Georg Brandes. De inntok en ganske annen posisjon i sedelighetsdebatten. Ikke overraskende er det kvinnelitteraturhistorikere som i ettertid har funnet grunn til å utforske Laura Kielers forfatterskap. I tillegg til litteraturhistorien nærer *Mænd af Ære* de senmoderne forestillingene om en virkelighetslitteratur.

Med denne nyutgivelsen foreligger to av Laura Kielers bøker i historisk-kritiske utgaver i Det norske språk- og litteraturselskaps e-bokportal og bokselskap.no. Jorunn Hareide har i begge tilfelle stått for tekstutgivelsen, innledningen og lemmakommentarene. Men der «sameromanen» *André fra Kautokejno* (1879) påkaller vår interesse ved sin kulturhistoriske annerledeshet, gjør skuespillet *Mænd af Ære* seg gjeldende som tidstypisk dramatik.

*

Oda Torbjørnsen har stått for kollasjoning av teksten, og Ellen Nessheim Wiger har hatt ansvar for tekstkodingen og publiseringen for øvrig.

Innledning ved Jorunn Hareide

Da Laura Kieler (1849–1932) sist i juli 1889 sendte manuskriptet til sitt nye drama *Mænd af Ære* til P.A. Rosenberg (1858–1935), forfatter og sceneinstruktør ved Dagmar-teatret i København, for å få hans vurdering, fikk hun en kalddusj til svar. Rosenberg svarer at det gjør ham ondt å måtte si at «Stykket er væsenlig forfejlet». Han har sympati for tendensen, men mener at Laura Kieler ikke har oppnådd det hun ville, fordi «Stykket balancerer midt imellem den til Farce grænsende satiriske Komædie og det sentimentale Karakterskuespil».

I de *satiriske partiene* er humoren ikke sterk nok til å «udfylde det uhyre groteske Anlæg», og tendensen blir for grell, skriver Rosenberg videre. Og Brun, som er den eneste hederlige av mennene i dramaet, og fungerer som en slags resonnør til publikums orientering, svarer etter Rosenbergs mening på langt nær til tidens dramatiske fordringer «i Retning af Dialektik og objektiv Skildring».

Hva angår *karakterskuespillet*, fremstår heltinnen Elisabeth Skeel som helt utrolig naiv, nærmest «dum», mener Rosenberg, når hun ikke straks gjennomskuer Robert Huitfeldts fraser. Handlingen er dessuten altfor stillestående og nesten blottet for scenisk virkning, og «meget rig paa uvedkommende Partier. Personerne gaar og kommer paa en rastløs og helt umotiveret Maade, og deres Repliker er umaadelig lange og talrige i Forhold til deres Indhold».

Rosenberg frykter at Laura Kielers rykte som forfatter vil ta skade dersom stykket skulle bli oppført – men tilføyer høflig at han håper han tar feil, da han har stor respekt for hennes tidligere romanforfatterskap. Kanskje er ikke dramasjangeren hennes forse, sier han forsiktig til slutt.^{[11](#)}

Rosenbergs vurdering virker for et raskt blick som den motsatte av Henrik Ibsens, som Laura Kieler hadde sendt *Mænd af Ære* allerede et års tid tidligere. I juli 1888 skriver han: «'Mænd af Ære' har jeg læst med *levende* interesse og jeg synes at *alle* vore teatre burde *skynde* sig med at bringe dette stykke til opførelse.» Noen forsiktige innvendinger har han likevel; kanskje kunne teksten strammes litt enkelte steder, og «hist og her» kunne man kanskje stryke noe av dialogen. Dette kunne lett gjøres under innstuderingen ved teateret, hvis hun ikke foretrakk å gjøre

det selv. Han forstår godt at hun ikke har lyst til å endre stykkets slutt (som noen antakelig hadde oppfordret til), men ber henne likevel overveie saken: «Måské finder De en udvej.»

Kanskje mener Ibsen i likhet med Rosenberg at Laura Kieler først og fremst er romanforfatter, for han tilføyer til slutt at hvis stykket mot formodning ikke skulle bli antatt ved et teater, bør hun ikke legge det i en skuff, slik hun hadde antydnet, men omskrive det til en fortelling. «Med Deres betydelige talent og med Deres store øvelse på det novellistiske område vil en sådan bearbeidelse med lethed kunne foretages.»¹²

Laura Kielers moderlige venninne, den svenske feministen og salongvertinnen Fredrika Limnell (1816–1897), som hadde fått lese Ibsens brev, skriver til henne 6. juni 1890 at hun ikke riktig forstår om Ibsen mente at *Mænd af Ære* burde ha en annen slutt. Men hennes konklusjon er oppmuntrende: «I övrigt är hans bref jo så berömmande som möjligt, i allo.»¹³

Selv om Ibsen ordlegger seg med større omsvøp enn Rosenberg, kan det se ut til at han i bunn og grunn hadde noenlunde de samme innvendingene; begge var jo teatermenn, og vurderte kanskje først og fremst hvordan stykket ville gjøre seg på en scene.

Det kom nok overraskende både på disse to og andre som kjente Laura Kielers forfatterskap at hun ville forsøke seg med dramatikk. Hun hadde allerede et ganske betydelig romanforfatterskap bak seg da hun skrev *Mænd af Ære*, og hadde skapt seg en viss posisjon i dansk-norsk litteratur. Bare 19 år gammel hadde hun debutert anonymt med romanen *Brands Døtre. Et Livsbillede af Lili* (1869), et slags svar på Henrik Ibsens drama *Brand* fra 1866. På dette tidspunktet bodde hun hjemme hos foreldrene ved Steinkjer i Norge, men fra 1870 slo hun seg ned i København, giftet seg med adjunkt Victor Kieler og ble boende i Danmark resten av livet.¹⁴ Innen hun skrev *Mænd af Ære*, hadde hun utgitt ytterligere en novellesamling og seks romaner. Særlig de to romanene som skildrer samer, samisk kultur og samiske miljøer i Norge og Sverige, *André fra Kautokejno* (1879) og *Lavrekas Korhoinen* (1881), vakte en viss oppmerksomhet og nevnes ofte i litteraturhistorier som hennes viktigste utgivelser. Hennes senere forfatterskap, bortimot tyve verker, består hovedsakelig av romaner, men også to skuespill i kjølvannet av *Mænd af Ære* (*De honette Fattige*, 1890, og *Et Adelsmenneske*, 1891). Disse ble visstnok aldri oppført.¹⁵

Laura Kieler fikk da også store problemer med å få utgitt *Mænd af Ære* som bok og også med å få et teater til å sette det opp. *Mænd af Ære* ble utgitt på Cappelens Forlag i Kristiania sist i april 1890. En måneds tid senere ble stykket satt opp på Casino-teatret i København (premiere 21. mai 1890), hvor det nærmest ble en fiasko,^{u6} og på Christiania teater (premiere 25. april 1891), hvor det ble spilt i alt fire ganger. Det var antatt til oppførelse der allerede i 1889, men ble liggende uspilt lenge, og Laura Kieler forsøkte å trekke i en rekke tråder før teatersjef Bjørn Bjørnson endelig fikk satt det opp, med seg selv i rollen som ingeniør Brun. Så vidt vites er det aldri senere satt opp på noe profesjonelt teater.

Fri kjærlighet: en fallen kvinne og en mann av ære

Når Rosenberg kan skrive at han tilslutter seg tendensen i Laura Kielers drama, henger det sammen med at han tilhørte den konservative fløyen i dansk åndsliv. Han var motstander av Georg Brandes og av hans og hans tilhengers moralske radikalisme, og talsmann for kristne verdier og nasjonale tradisjoner. Det var også på denne siden Laura Kieler befant seg, noe *Mænd af Ære* raskt overbeviser om. Stykkets tittel er et ironisk ekko av en av hovedpersonen Elisabeth Skeels replikker. Døende sier hun til sin tidligere elsker og samboer, den anerkjente forfatteren Robert Huitfeldt: «Jeg er udstødt af samfundet, men du, ikke sandt, du går om som mand af ære?»^{u7}

Dette er en innsikt Elisabeth kommer til etter å ha bodd sammen med Robert Huitfeldt et halvt års tid og plutselig må innse at han slett ikke er den trofaste, idealistiske og moralsk opphøyde personen hun trodde han var, men en litterær opportunist med en grumsete moral, som ikke beskytter henne når hans venner oppfatter henne som en slags prostituert som de kan overta når han blir lei henne. Elisabeth uttrykker stykkets klare kritikk av dobbeltmoralen i datidens samfunn: En kvinne som hadde et seksuelt forhold til en mann uten å være gift med ham, var en såkalt «fallen» kvinne som ikke kunne aksepteres av det pene borgerskapet, mens en mann ikke ble rammet av tilsvarende forakt eller kritikk, men derimot ble hyllet av kameratene.

Elisabeth blir kastet ut av Roberts mor, generalinne Huitfeldt, som hun er selskapsdame for, da generalinnen oppdager at Robert og Elisabeth kysser hverandre. Han lover da å ta seg av henne og elske henne som om hun var hans hustru. Men han tilbyr henne ikke ekteskap; de to skal trosse «farisæerne» og bo sammen uten hykleri, de skal ikke fornede seg til «ynkelige komedianter» eller

«lænkebindes» av fordommer de ikke tror på. Er ikke hans kjærlighet nok for henne? – spør han retorisk. Elisabeth flytter da inn hos ham.ⁿ⁸

For dette kunne Elisabeth nesten ha sagt selv. Hun har i samtaler med venninnen Klara Brun hevdet at hun ikke tror på ekteskapsløfter; til det har hun sett hvor verdiløse de er. Hennes pleieforeldre hadde «gjort knæfald for alteret» foran presten, og likevel var deres «troløse ægteskab på begge sider en eneste livsløgn». Elisabeth anerkjenner ingen formelle bånd, for de kan jo oppløses. Kjærligheten, derimot, «er mere bindende og hellig end ægteskabet. Den er i sig selv uopløselig».ⁿ⁹

Klara prøver å advare henne. Selv tror hun ikke på Huitfeldts idealisme, slik hun kjenner den fra hans «idealistiske» litteratur, som hans siste, berømte fortelling *Drengen med Levkøjerne*, hvor han skildrer en fattiggutts usle liv som blomsterselger på gaten. Elisabeth mener at hun kan føle hans levende indignasjon i den; Klara hevder at han «søler sig i hvert smudsig emne som helst, blot fordi det er pikant».ⁿ¹⁰ Her fremstår Klara som fremsynt, da Robert Huitfeldts neste arbeid, dramaet *Den ny Jord*, handler om en «fallen» kvinne som forsøker å overleve ved ærlig arbeid, men langsomt dør av tuberkulose – det som blir Elisabeths skjebne. Da hun bryter med ham, har hun ingen steder å gå; hun blir oppfattet som moralsk «smittsom».

Hennes rolle i Huitfeldts liv er også noe tvilsom. Hun får sette sitt preg på hans elegante leilighet. Men hans kommentar til vennen Brun, som endelig kommer på besøk, tyder på at han oppfatter den som utelukkende sin: «Man skulde tro, du opfattede min *ungkarlebolig* [min kursiv] som smittet med pest ...».ⁿ¹¹ Og da Elisabeth siden ønsker Terslew velkommen «som gæst i mit hus», mumler terslewianerne seg imellom: «*Hendes* hus! Død og pine!»ⁿ¹² Huitfeldts tjener er også tydelig angående hvem som er herre i huset da modellen til levkøygutten dukker opp på kjøkkenet for å delta i herremiddagen Elisabeth har invitert ham med til. Frøken Skeel har selv innbudt ham, forteller han tjeneren, som hånlig svarer: «Frøken Skeel! Det skulde slemme nytte her!»ⁿ¹³

Huitfeldt selv oppfatter heller ikke Elisabeth som sin faktiske hustru. Da han blir trett av henne, sier han til Terslew: «Jeg føler mig overbevist om, hun vilde endog gjøre fordring på min troskab som hendes *ret*! Havde hun endda været min hustru!»ⁿ¹⁴

Hverken Huitfeldt, hans tjener eller hans venner anerkjenner altså Elisabeth som rettmessig frue i huset; hun oppfattes som en finere prostituert eller «holddame».

Hun blir sosialt isolert; Klara får ikke vite hvor Elisabeth bor, for hennes mann mener at det vil gå ut over hans hustrus rykte dersom hun ses sammen med den «falne». Elisabeth bruker nå sin tid og Roberts penger på å hjelpe de fattige. Da det endelig faller et skjell fra hennes øyne, og hun skjønner at Robert forråder henne, stormer hun ut av leiligheten hans og forsvinner. Først et år senere klarer Klara og Brun å oppspore henne. Hun er da døende av tuberkulose etter å ha prøvd å opprettholde livet ved hjelp av tilfeldig arbeid under en annen identitet.

To intriger

Mænd af Ære har to overordnede intriger. Den ene er altså kjærlighetsintrigen: en kvinne som stoler blindt på den mannen hun elsker, blir sveket på usselt vis. Deres forhold var i utgangspunktet dømt: deres verdisett og etiske normer var altfor forskjellige. *Hun* trodde han var en idealist liksom hun selv, og *han* beundrer i utgangspunktet noe uskyldig ved henne, kombinert med en alvorlig, «distingveret» stil. Etter et halvt år har han gått lei; hun kler seg som en «rekekone» og kjeder ham med sin idealisme og sin utrettelige omsorg for de fattige på hans bekostning.

Da Huitfeldt finner Elisabeth på hennes dødsleie, er han imidlertid knust av selvbebreidelse og ber om tilgivelse: Terslew hadde innbilt ham at Elisabeth var død, og Huitfeldt hadde angret og drukket seg nesten til døde for å glemme, sier han, og spør henne om hun tror ham. Det får vi ikke vite, for Elisabeth dør foran øynene på ham. Slik som Huitfeldt er skildret, tror ikke leseren/tilskueren så lett på dette. Han kunne muligens ha blitt et ærligere menneske dersom hans mor hadde støttet ham, men moren vil ikke høre noe om hans ville liv da han forsøker å betro seg. «Dyden tilhører os kvinder. Alle mænd skal rase. Det bliver de bedste ægtemænd.»ⁿ¹⁵

På spørsmål fra sin kone sier barndomsvennen Brun at Huitfeldts mor og Terslew har ødelagt ham; som barn var han «en blød, begavet, elskværdig dreng».ⁿ¹⁶ Litteraturforskeren Mary Kay Norseng er enig med Brun; hun mener at Huitfeldt hadde to i seg til å bli et «ekte menneske», men «hans sjel er blitt forkrøplet av hans rike, forfinete mor», og senere av hans «litterære gudfar» Terslew. Laura Kieler viser at makten ligger hos disse to foreldrefigurene, hevder Mary Kay Norseng, og at de har egeninteresse av å tvinge sin virkelighet på den unge mannen. Terslew er den verste manipulatoren; han er opportunist, ikke reformist, og har ingen virkelig interesse av de sakene han oppmuntrer Robert til å skrive om.ⁿ¹⁷

Dramaets andre intrige gjelder nettopp forholdet mellom Robert Huitfeldt og hans litterære mentor, «Kand. Terslew, literat», som det står i rollelisten, og deres diskusjoner om litteraturens oppgave – eller rettere sagt: hva det kan lønne seg for en forfatter å skrive om. Terslew ble i samtiden oppfattet som et portrett av Georg Brandes, bohemens fanebærer, og det neppe uten grunn, selv om det er lite ved skildringen av ham som eksplisitt peker mot Brandes. Laura Kieler hadde ikke noe personlig kjennskap til brødrene Brandes, fortalte hun Bernhard Magnus Kinck; ⁿ¹⁸ «det var deres livssyn og visse resultater av deres virksomhet» hun ville blottstille i sitt drama. ⁿ¹⁹

Huitfeldts skildringer av sosial elendighet i boken *Drengen med Levkøjerne* gjorde ham med ett slag berømt. Men hans «sosialisme» er bare fasade, selv om den forførte mange lesere. Da det kommer noen arbeidere for å spørre om han vil holde en opplesning i sosialistenes forsamlingshus, er hans reaksjon at disse menneskene må være gale. Han vil ikke ha noe å gjøre med «smedesvende, øltappere». Han avviser også bestemt å sitte til bords med en skomakerlærling, modellen for *Drengen med Levkøjerne*, som alle trodde var død, og som Elisabeth har funnet og invitert til den nevnte herremiddagen.

Imidlertid mener Terslew at Huitfeldt nå må finne noe nytt å skrive om; folk begynner å bli lei. Det Huitfeldt har publisert inntil nå, er ikke så galt, men «der mangler den rette *odeur*. Du har hidtil kun set proletariatets liv oven fra. Du må studere det fra neden af». ⁿ²⁰ Huitfeldt er imidlertid lite lysten på å «tilsmusse seg» ved å skrive om samfunnets fattige så å si fra innsiden. «[H]vorfor skal jeg – et ægte barn af det gode selskab, enten fortælle om en stakkels sypige, der er bleven forladt, en arbejder, der er bleven trampet ned i skarnet, eller en tjener, der er bleven hundset?» ⁿ²¹

Terslew fortsetter å presse ham: Huitfeldt må forlate romantikken. Men ettersom bare en realist kan skildre proletariatet «i dets hele modbydelige, ildeluktende nøgenhed», ⁿ²² skal Huitfeldt slippe å gjøre det: «På knejper, gader og stræder, i sangerindepavilloner og beværtninger vil du med den største lethed kunne opsnuse dunsten af bohème-livet.» ⁿ²³ Publikum vil nå gjerne lese om samfunnsspørsmål, sier Terslew, og Huitfeldt lar seg overtale til å skrive et tendensdrama om kvinnesak, *Den ny Jord*, som Terslews forbundsfeller, de såkalte terslewianerne, nærmest lover å rose til skyene.

Det viser seg ved førpremieren for stykket at det likevel ikke faller i god jord hos dem. Det handler riktignok om en fallen, utstøtt kvinne, men hun skildres som en botferdig madonna, mener de, mens hun egentlig fortjener å dø, helst for egen

hånd. På dette punktet vil ikke Robert bøye seg. Han kan dessuten avsløre en sensasjon: at han har en levende modell for den falne kvinnen i *Den ny Jord*. Og denne kvinnen er Elisabeth. Han vet riktignok ikke at det er henne, i et vertshus hadde han bare hørt bruddstykker av en stakkars kvinnes historie og diktet videre på den.

Terslewianerne forandrer mening om *Den ny Jord* da de får vite at stykket faktisk handler om en levende kvinne. I den siste, sterkt ironiske, scenen har de samlet seg utenfor huset hvor Huitfeldt sitter hos den døende Elisabeth, og hyller ham ved å synge en svensk fedrelandssang for mannskor av Johan Nybom (1815–1889), «Stå fast du ljusets riddarvakt!».

Dette innslaget om temaet i Huitfeldts nye drama kan minne om teknikken med «a play within the play», eller «et spill i spillet», som vi blant annet kjenner fra William Shakespeare. Teknikken brukes ofte for å kaste lys over hovedfortellingen ved indirekte å kommentere handlingen i den. Her får vi riktignok ikke «se» *Den ny Jord* oppført, men det blir likevel klart at handling og tematikk i Huitfeldts drama langt på vei svarer til handling og tematikk i *Mænd af Ære*. På den måten blir budskapet ekstra tydelig.

Utgivelsesproblemer – og et angrep på bohemen

En av grunnene til at det tok så lang tid fra manus forelå til det ble utgitt som bok og senere oppført, var stykkets tendens. De estetiske og formelle svakhetene Rosenberg pekte på, hadde nok mindre å si, i alle fall for teaterdirektørene, enn det som ble oppfattet som usedelighet av den konservative fløyen, og av den radikale fronten som et angrep på bohemen med Georg Brandes og hans kumpaner.

Laura Kieler var godt klar over at mange oppfattet Terslew som et portrett av Brandes. Til forfatterinnen Clara Tschudi (1856–1945), som hun henvender seg til flere ganger for å be om råd og hjelp, skriver hun i juli 1889 at Bjørn Bjørnson (1859–1942), som da var sceneinstruktør ved Christiania Theater, ville sette opp hennes stykke og selv spille hovedrollen.ⁿ²⁴ «Bjørnson mener, det vil gøre stor Succes, – vi faar nu se. 'Det vil blive mig en rent vidunderlig Hjertenslyst og Fryd at gi'e de Bohêmer og Brandessianer [sic] det glatte Lag i den Rolle!' siger han. 'Aa, hvor jeg kan unde dem det!'»ⁿ²⁵

Laura Kieler hadde ferdig et første utkast til *Mænd af Ære* allerede i 1888.ⁿ²⁶ Men det skulle altså gå halvannet til to år før dramaet ble trykt. Tidligere hadde hun fått utgitt sine danske bøker på Schönbergs forlag i København, men dette nye

prosjektet ville Carl Schönberg ikke påta seg. Han skriver til henne i januar 1890 at det ville være bedre å få boken utgitt i Norge, da stykket jo skulle oppføres i Kristiania. «Jeg giver Dem dette Raad, saa meget mere som den stadig voksende Uvilje mod norske Forfatteres Bøgers Udgivelse i Danmark medfører, at der ikke i mindste Maade kan lides paa de norske Boghandleres Interesse for saadanne Bøger, naar de udgives i Danmark.»ⁿ²⁷

I brev til Bjørn Bjørnson januar 1890 klager Laura Kieler over at det har vært utrolig vanskelig å finne en dansk forlegger.ⁿ²⁸ Dette henger etter hennes mening sammen med at de fleste danske forleggerne, eller i alle fall konsulentene deres, er brandesianere, og forleggerne tør ikke utgi en bok som angriper Brandes og hans tilhengere. Schönberg mente at hun burde forsøke å få boken utgitt i Norge, skriver hun til Bjørnson, og legger til at angrepet på brandesianerne også burde vedkomme et norsk publikum.

Laura Kieler hadde på dette tidspunktet fått avslag fra P.T. Mallings forlag i Kristiania og Det Milo'ske Etablissement i Odense i tillegg til Schönberg. Mallings forlag sier at de har for mye annet å gjøre,ⁿ²⁹ mens Det Milo'ske Etablissement finner det mest naturlig at *Mænd af Ære* blir utgitt i Norge, «da jeg ikke anser det for sandsynligt, at det vil finde noen Afsætning her». Forleggeren henviser til Albert Cammermeyers forlag i Kristiania «som det mest ansete norske».ⁿ³⁰

Forlegger Cammermeyer svarer imidlertid raskt at han av helbredshensyn ikke kan påta seg å utgi hennes verk.ⁿ³¹ Det er på denne bakgrunn Laura Kieler ber Bjørn Bjørnson om å anvende sin innflytelse hos Cappelens forlag: «Det vilde dog være et løjerligt Efterspil vel værdigt Forspillet, dersom dette Stykke ene og alene af *alle* ikke kunde udkomme kort efter Opførelsen, fordi det var rettet mod Hans Hellighed Georg Brandes!»ⁿ³² På dette tidspunktet trodde Laura Kieler at *Mænd af Ære* ville bli oppført *før* det kom i bokform, men slik gikk det altså ikke.

Hennes henvisning til «Forspil» og «Efterspil», og hennes heftige tone, kommer sannsynligvis av en avispolemik i den norske avisen *Verdens Gang* mellom henne og Georg Brandes noen måneder tidligere. Georg Brandes hadde, anonymt, skrevet et ganske ondsinnet angrep på Laura Kieler i august 1889 angående hennes «rolle» i Ibsens *Et Dukkehjem*, i en anmeldelse av J.B. Halvorsens nyutkomne hefte på Mallingske Bogtrykkeri, *Henrik Ibsens Liv og Forfattervirksomhed: aktmæssig fremstillet*.ⁿ³³ Det var jo allment kjent i litterære kretser at hun skulle ha vært modell til Nora, da også Laura Kieler hadde lånt penger bak sin manns rygg for å skaffe ektemannen en sydenreise som skulle redde hans sviktende helbred. Georg Brandes insinuerte i avisomtalen at det nok hadde vært en mer alvorlig sak enn

offentligheten hadde fått vite. Også her skulle det dreie seg om en falsk veksel, noe Laura Kieler bestemt tilbakeviste.

Brandes' innlegg dreide seg altså ikke om *Mænd af Ære*; stykket var jo hverken publisert eller spilt på dette tidspunktet. Men Brandes kan ha hørt rykter om at det skulle være et angrep på ham og bohemen, ettersom broren Edvard satt i Det kgl. Theaters bestyrelse på denne tiden. Georg Brandes' senere angripere i Danmark hevdet at når han hadde trukket fram denne gamle sladder om Laura Kielers rolle i *Et Dukkehjem*, var det sikkert for å sverte hennes navn, av uvilje mot *Mænd af Ære*. Men Kinck tilføyer forsiktig at dette kan «vanskelig bevises». ¹³⁴

Laura Kieler publiserte et svar under fullt navn i november 1889, ¹³⁵ men Brandes tok aldri til gjenmæle mot henne. ¹³⁶ Laura Kieler kommenterer dette slik i brevet til Bjørn Bjørnson: «Ligner det ikke en feig Jøde? Lumskt Overfald bag en Kvindes Ryg, og saa liste sig bort i Tavshed, naar han faar et ærligt Svar?» ¹³⁷ I parentes bemerket: rasistiske utfall mot jøder var relativt allment akseptert den gangen. Amalie Skram bruker tilsvarende invektiver om brødrene Brandes i et langt brev til Erik Skram fra desember 1883. ¹³⁸

Fredrika Limnell skrev medfølede til Laura Kieler i januar 1890 om feige forleggere og om Brandes og hans følgere: «Sådana stackare, som ej våga förelägga ditt arbete! Det er önkligt! Altså är Brandesianerna ännu ett mäktigt parti! – O – huru gräsligt mycket ondt den mannen gjort! När skall hans räkneskaps dag komma!» Det gleder henne imidlertid at Laura Kieler har fått mange positive uttalelser for innlegget mot Brandes og hennes eget «värdiga och i allo korrekta uppträdande mot G. Brandes [sic] infama, insidiösa [...] anfall. Mycket betänknande är att han ej haft ett ord til svar. Nej, Laura, du har rätt i att ej vilja förändra syftet af ditt stycke från sorgespel till komedie.» ¹³⁹

Imidlertid slo forlegger Cappelen i Kristiania til på Laura Kielers tilbud om å utgi *Mænd af Ære*. Midt i februar skriver han at han «med Fornøielse» vil forelegge hennes drama, i det håp at hun da vil tenke på ham også ved fremtidige utgivelser. Han vil også være meget takknemlig om hun kan hjelpe ham med å få en fot innenfor det danske markedet (noe han kommer tilbake til i flere brev). Han foreslår et opplag på 1.100 eksemplarer, og vil betale henne 40 kr. pr. ark, noe hun aksepterer etter å ha rådført seg med sin tidligere forlegger Carl Schønberg. Cappelen tilføyer at han synes «Fruen» bruker «enkelte, nu for os Norske vel danske Udtryk», men overlater til henne om hun vil gjøre noe med det. ¹⁴⁰

Av den følgende korrespondansen mellom dem kan man se at Laura Kieler har vært usikker på om boken burde utgis *før* en teateroppførelse. Her er Cappelen klar; han mener i likhet med andre hun spør til råds, at boken absolutt bør komme først. Har folk sett stykket, gidder de ikke kjøpe boken, er hans oppfatning.

Sist i april skriver han til Laura Kieler at boken er utkommet og sendt til Kristiania Bokhandel og til provinsbokhandlerne, og at et visst antall vil bli sendt med «Baldur» til København. Ti eksemplarer er sendt Laura Kieler med post. Han vil gjerne se anmeldelser fra danske aviser. Dessuten vil han gjerne vite om hun tror det vil være klokt å tilføye i avertisementene en setning eller to om at skuespillet «er rettet imod Bohémeskolen eller lignende». ^{u41} Hva hun mente om det er ukjent.

I mai, noen uker etter at boken er utkommet, må Cappelen beklage at det går trått med salget; boken har fått lite oppmerksomhet. «Det er kjedelig, at kun 'Morgenbladet' og 'Aftenposten' har optaget Theaterstriden fra Kjøbenhavn». ^{u42} Det er tydelig at han oppfatter kontroversen mellom Laura Kieler og brandesianerne som god reklame.

Teaterstrid og ulike reaksjoner

Mænd af Ære hadde altså premiere på Casino 21. mai 1890, en måneds tid etter at dramaet var utgitt som bok. Dette gikk slik til: Laura Kieler fikk overraskende en telegrafisk forespørsel fra Casinos direksjon om tillatelse til å oppføre stykket i mai 1890 – altså egentlig utenfor teatersesongen. Hun innvilget, selv om hun helst ville at det skulle oppføres på de mer seriøse teatrene. Stykket ble innstudert på bare åtte dager og fikk en skandaløst slett oppførelse, mente f.eks. *Aftenbladet*: «De kunde neppe ha gjort sine saker bedre hvis de var gått til *Mænd af Ære* i den bestemte hensikt å berede stykket en fullstendig fiasko.» ^{u43} Dette må ha vært i den perioden F.A. Cetti (1838–1906) var direktør på Casino (1889–1890).

Stykket ble spilt bare to ganger og fikk stort sett elendige kritikker. I *Politiken* (som ble redigert av Edvard Brandes på denne tiden) skrev «P.N.», den fryktede kritikeren Peter Nansen (1861–1918), nådeløst dagen etter premieren at stykket måtte bedømmes «under Kategorien Sløjd»; «Fruen» kunne hverken skrive dansk eller norsk. *Mænd af Ære* var etter hans oppfatning forfattet i ledige stunder «– mellem Køkkenet og Barnekamret –» og laget med «gamle Artikler i Hørebladene som eneste Hjælpemidler». Det minnet ham om slike «naivt-sindrige Apparater – en umaadelig indviklet Nøddeknækker-Maskine eller lign. – der af og til udstilles her i Hovedstaden som kuriøse Eksempler paa, hvad flittige Husmænd eller

Træskomænd ovre paa de jyske Hæder kan lave sammen alene ved Hjælp af en Lommekniv».¹⁴⁴

Mer drepende kunne det nesten ikke bli.

Men den likeledes fryktede kritikeren Gustav Esmann (1860–1904) fulgte opp i *Dagens Nyheder* neste dag med å si at Casino nettopp hadde spilt «en lille Skandaleforestilling som Afvexling til den fredelige Hunde- og Abekomedie, Theatret i den forløbne Sæson ellers har opvartet med. [...] Æsthetisk seet er fru *Kielers* Stykke noget fuldkomment Jux, uden en eneste ærlig Replik eller gyldig Figur og udelukkende af parodisk Virkning», hevdet han.¹⁴⁵

Laura Kieler var neppe selv fornøyd med Casinos oppførelse. Hun må ha tilbudt sitt stykke til Den nationale Scene i Bergen omtrent samtidig med premieren på Casino, for en ukes tid etter den fikk hun et kort svar fra påtroppende teatersjef, Johan Irgens Hansen (1854–1895): Teateret ikke så seg i stand til å oppføre hennes stykke. Noen nærmere begrunnelse ga han ikke.¹⁴⁶

Laura Kieler hadde tidligere forhørt seg også om muligheten for å få *Mænd af Ære* satt opp på Det kgl. Theater i København; det var der hun helst ville se det spilt. Men de fleste av dem hun rådførte seg med, slo kaldt vann i blodet på henne.

Kammerherre Edvard Fallesen (1817–1894) var direktør for Det kgl. Theater fra 1876 til sin død. Han var oppfattet som sta og konservativ. Men de som støttet Laura Kieler, mente at han var i klørne på brødrene Brandes og deres venner, og ikke torde sette opp *Mænd af Ære* av hensyn til dem. Disse ryktene var fremsatt i en artikkel i *Avisen* 6. mai 1890, og førte til et motinnlegg fra Fallesen noen dager senere, i *Berlingske Tidende* 9. mai 1890. Her gjør han det helt klart hvorfor *Mænd af Ære* ikke var blitt antatt til oppførelse: «Fordi dette Stykke behandler et Emne: 'den frie Kjærligheds Farer for Kvinden', der – her samstemme Censor og Theaterbestyrelsen – egner sig mere til Boglig end til scenisk Behandling; fordi Satiren er mere pinlig end pikant; fordi Dialogen er for bred, Indledningen for lang, og fordi der er for mange døde Scener.»¹⁴⁷ Som vi ser, er dette noen av de samme innvendingene Carl Rosenberg hadde.

Men Laura Kieler ville ikke riktig gi seg. I oktober 1890, altså et halvt år etter at stykket hadde hatt premiere på Casino, forhørte hun seg hos Paul Marcussen, skuespiller ved Det kgl. Theater, om hva han mente om saken. Han svarte at det ikke kunne være det fjerneste håp om en oppførelse på Det kgl. Theater «etter

Kasinos ubarmhjærtige Lemlæstelse. Chefen vil altid kunne anføre det daarlige Spil som et Bevis paa *Skuespillets* Svaghed.»¹⁴⁸

Heller ikke dette nedslående svaret stoppet Laura Kieler, som man kan se av et par brev fra et års tid senere, i februar og mars 1891, til henne fra Adolf Maurits Arctander (1847–1919), en norsk teolog, folkehøyskolebestyrer, nynorskmann og Bjørnson-fan. Han vil gjerne se hennes stykker oppført, men tror ikke hun har noen sjanse på Det kgl. Theater dersom ikke stykket først blir satt opp i Kristiania. I så fall ville kammerherre Fallesen måtte gi seg, mener han.¹⁴⁹

På dette tidspunktet var det ennå noen måneder igjen til oppførelsen ved Christiania Theater. Stykket var for lengst antatt der, men premieren ble stadig utsatt med ulike unnskyldninger, blant annet sykdom. Problemet, mener Arctander, er at Bjørnstjerne Bjørnson var imot en oppførelse, og at det var vanskelig for sønnen Bjørn, som var teatersjef der, å sette seg opp mot faren.¹⁵⁰ Laura Kieler burde gå på teateret og true dem med erstatningskrav og skandale dersom det ikke nå snart skjedde noe. Det foreligger ingen tegn på at hun gjorde det, men stykket fikk altså omsider premiere 25. april 1891.

En viktig årsak til at det omsider kom fart i sakene, kan være den innflytelsesrike konservative kritikeren Bredo von Munthe af Morgenstierne (1851–1930) offentlige brev til «Hr. Theaterschefen» i *Aftenposten* 11. mars 1891. Dette er sannsynligvis skrevet etter påtrykk fra Laura Kieler selv.¹⁵¹ Morgenstierne tillater seg «i Ærbødighed», og ut fra interesse for både stykket selv, for forfatterinnen og for teateret, å henstille til teatersjefen Bjørn Bjørnson om å ta skritt for å få oppført stykket snarest mulig. Han har tidligere anmeldt bokutgaven av *Mænd af Ære*, sier han, og hevdet den gang at stykket til tross for visse svakheter hadde åpenbare fortrinn. Det er liv og fart særlig i de to første aktene, og det er førsterangs personkarakteristikk; særlig er generalinnen godt truffet. Men det mest verdifulle ved stykket er «den Indignationens Kraft, hvormed Forfatterinden blotter den Samfundets Kræftskade, som man i Mangel af nogen mere træffende Betegnelse pleier at kalde Bohêmevæsenet».

Morgenstierne kommer så med en rekke gode argumenter, blant annet økonomiske, for at Laura Kielers drama bør settes opp så snart som mulig. Det argumentet som kanskje rammet mest, var at dersom stykket ikke ble satt opp, kunne det virke som om «Oppførelsen strander paa Modstand fra det Hold, der føler sig rammet af Stykkets Tendens, og at Kjøbenhavnerbohêmeriets norske Aflæggere formaar at udøve en skjult Indflydelse inden Theatret». Og det kan teateret ikke ha sittende på seg, mener han.¹⁵² Det fant øyensynlig også Christiania Theaters styre

at det ikke kunne, for det gikk bare 6 1/2 uke før *Mænd af Ære* hadde premiere der.

For øvrig ble også Henrik Ibsens navn trukket inn i Morgenstiernes innlegg. Han henviser til at Ibsen skal ha rost skuespillet «i sterke Udtryk og anbefalet dets Opførelse paa nordiske Scener». Dette kan han sannsynligvis bare ha fra Laura Kieler selv, som må ha brukt Ibsens private uttalelser til henne i det tre år gamle brevet (fra juli 1888) for å påvirke Morgenstierne.

Hva mente kvinnene?

Det er påfallende at det bare var menn som anmeldte *Mænd af Ære* i de store avisene. Og like påfallende er, med visse unntak, deres grove og hånlige karakteristikk både av Laura Kieler og av hennes drama. Gustav Esmann kan stå som et eksempel: «For det første aabenbarer det [Stykket] en saa storartet Raahed i Tankegang og Udtryk, at man unægtelig maa føle sig frapperet ved at vide det skrevet af en Forfatterinde, der ellers i Tide og Utide ynder at give sig selv offentlig Attest for at være en ulastelig Dame og Borgerinde.»¹⁵³

Peter Nansen er mer opptatt av at Laura Kieler ikke kan skrive:

Det vilde være Synd at lade Fru Kieler undgælde for de Dumheder, hendes Stykke har givet Anledning til. Hun fortjener denne Gang – som altid naar hun optræder for Offenligheden – megen Overbærenhed. Et venligsindet og øjensynlig velunderrettet Blad har fremhævet hendes smukke og rene Familieliv og har givet hende Attest for at være en god Moder og trofast Hustru. Fru Kieler gør ogsaa just Indtryk af at være saadan en jævn Husmoder. Med Literaturen har hun derimod – direkte – intet at skaffe. Hun savner bl.a. den for en Skribent ikke overflødige Ævne: at kunne skrive.¹⁵⁴

Esmann avdekker imidlertid sin uvitenhet når han kan hevde at «Fru Kieler» er en «ganske jævn, talentløs og literært udannet Kone». Han kjenner øyensynlig ikke hennes tidligere, tross alt ikke ubetydelige, publikasjoner – med mindre dette er en dødsdom over alt hun tidligere hadde utgitt.

De kvinnelige anmelderne var altså lite synlige i dagspressen, men hadde sine egne kanaler, hvor de fremstår som mer problematiserende, nyanserte og positive enn sine mannlige kolleger, og fremfor alt mer saklige. Omtalen i det danske radikale kvinnebladet *Hvad vi vil* fra 1. juni 1890 kan stå som et eksempel.¹⁵⁵

Redaktøren Johanne Meyer skriver innledningsvis at det er få bøker som har vakt så mye oppsikt og har vært gjenstand for så mye diskusjon i aviser og i offentligheten for øvrig som *Mænd af Ære*. Hun sammenlikner dramaet med Henrik Ibsens «store Indlæg i Kvindesagen», nemlig *Et Dukkehjem*, idet Laura Kieler viser «at de bedste Kræfter i Menneskelivet gaar til Grunde ved Kvindernes indelukkede og bornerte Opdragelse, ved Kløften mellem Kønnene og ved Samfundets vanvittige Opfattelse af en Moral for Kvinder og en anden for Mænd.» Riktignok er *Mænd af Ære* i hovedsak et angrep på de moderne journalistene og forfatterne som spekulerer i samfunnsspørsmål og med gripende poesi skildrer «en Verden i Nød», mens de personlig lever i raffinert luksus og hedres som «Mænd af Ære». Men den oppmerksomme leser vil se at forfatteren belyser hovedårsaken til dette: «Kvindernes Hjælpeløshed og Bornethed».

Johanne Meyer slutter bokomtalen med å spørre om hvorfor stykket ikke gir noe forslag til hvordan kløften mellom mann og kvinne kan utjevnes, når det nå er et innlegg i kvinnesaksdebatten? Svaret er: «Fordi de kan ikke andet». Men av negative skildringer kan vi også lære at det trengs en ny samfunnsmoral, bygd på at menn og kvinner kan være venner og kamerater i «Fagstudier, i alvorlige Interesser og i Ungdoms uskyldige Munterhed». Så vil kvinnene også bli forstandige mødre. «Samfundets Snak om Moderskabets medfødte Ufejlbarlighed er en latterlig Paastand, som ingen Hjemmel har, naar Kvinderne savner al Virkelighedsudvikling med Forstandsklarhed og Livserfaring.»

I et PS omtaler Johanne Meyer kort oppførelsen av *Mænd af Ære* på Casino 21. mai 1890. Hun mener i motsetning til andre anmeldere at det «efter den korte Tid, der var givet til Indøvelse, [fik] en ret paaskønnelsesværdig Udførelse». Særlig var hovedrollen Elisabeth godt sett og spilt, og alle journalistene var vellykkede. Huset var så godt som utsolgt, tross 20 varmegrader, og «imellem hver Akt lød den mest gennemtrængende Piben, som regelmæssig overdøvedes af den voldsomste Bifaldsstorm.»¹⁵⁶

Et inserat av en anonym innsender, «L.N.», er hengt på Johanne Meyers omtale. Hun mener at det er mye godt i Laura Kielers stykke, men at «hendes Kvinder ikke gør Kønnen Ære». Det finnes både dristigere og kløktigere kvinner enn dem fru Kieler har skildret her, og forfatterinnene burde skildre «den dristige Kvinde, der vil noget og vover noget for, hvad hun vil, saa vilde de baade komme Idealet og Virkeligheden nærmere.»¹⁵⁷

Hvad vi vil er ikke så opptatt av den negative skildringen av terslewianerne/brandesianerne. Tidsskriftets viktigste budskap er at håpet ligger

hos kvinnene.

En moderne litteraturforsker som Mary Kay Norseng mener på sin side at diskusjonen om Elisabeths skjebne kompliseres av kjærlighetsspørsmålet, og at Laura Kieler er uklar her: Hvilken betydning har kjærligheten for Elisabeth? Når hun sviktes av Huitfeldt, mister hun fotfestet og velger en langsom død. Laura Kieler understreker dermed at kjærligheten er det som bestemmer en kvinnes identitetsopplevelse. Elisabeth klarer alt, men ikke kjærlighetssvik. Hun er en kvinne som har kommet langt i kampen for å finne sin egen identitet, men hun klarer ikke å skille «mellom sitt eget verd som menneske og en manns mening om hennes verd i hans liv». ¹⁵⁸

Også det norske kvinnetidsskriftet *Nylænde* kom med en positiv kommentar nokså snart etter oppførelsen i Kristiania. Stykket virket riktignok mer som et ypperlig utkast med «en del ubehjælpomheder» enn som et fullt ferdig drama, mener «n.g.». Enkelte uttrykk og talemåter virket unaturlige på nordmenn (nettopp hva forlegger Cappelen hadde innvendt). På flere slike småting merkes det at forfatteren er en nybegynner i dramatikken. «Og dette kan 'man' ikke taale – minst af en kvinde.» Men anmelderens konklusjon er at tendensen i stykket er «et modigt slag i ansigtet paa lavhed, egoisme, brutalitet og hjertekulde, og at denne tendents med stor varme bryder igjennem, – det nægter ingen. At det er et fra først af ypperlig tænkt og kraftig anlagt stykke med scener af høj dramatisk effekt, erkjender selv flere af dets værste modstandere.» ¹⁵⁹

Også kritikere fra vår egen tid peker på at stykket ikke levner de såkalt frisinnete, altså bohemen, mye ære. Den frie kjærligheten avsløres som en illusjon som kynisk utnyttes av mennene. Men dette betyr ikke nødvendigvis at dramaet er vellykket som litteratur betraktet: «Sarkasmen er skinger, og portrætterne af de moderne mænd er de rene karikaturer. Det er de grelle kontraster, der spilles på – ingen melerede farver, ingen overbærende humor.» ¹⁶⁰ Kanskje var det så viktig for Laura Kieler å få gjennom sitt budskap at hun grep til krassere virkemidler enn det som var estetisk forsvarlig?

Skarpest tematiserte hun kvinnespørsmålet i sin journalistiske virksomhet. Hun publiserte innlegg i både Dansk Kvindesamfunds tidsskrift *Kvinden og Samfundet* og i det mer radikale *Hvad vi vil*. Her hevder hun blant annet at mannlige kritikere, på grunn av solidaritet med sitt eget kjønn, har en tendens til å fokusere på manglene ved kvinners verker, samtidig som de unnlater å fremheve det spesifikke og individuelle ved dem. Etter hennes mening vil det derfor være nødvendig med flere kvinnelige anmeldere. De få eksemplene vi har på samtidige

kvinnelige anmeldere av hennes egne verker, kan virke som et godt argument for Laura Kielers synspunkt.

Hennes engasjement i kvinnesaken varte fram til omkring århundreskiftet 1800–1900. Hun hadde da i en årrekke engasjert seg i den, både i skrift og tale, og var blant annet dansk utsending til den store freds- og kvinnekonferansen i Chicago i mai 1893.

Årsaken til at Laura Kieler skiftet beite og senere skrev «overvejende hjemstavnskildringer og historiske romaner», var etter enkeltes mening at hun var for tett på sitt stoff i sine samfunnskritiske verk. Hun hadde problemer med å skape distanse til det, og med å skjelne mellom «æsthetisk Værdi» og realitet. «Som en konsekvens av at virkeligheden ikke lod sig leve ideelt, trak Laura Kieler sig i sit senere forfatterskab helt ud af samfundsdebatten», hevdes det for eksempel i *Nordisk kvindelitteraturhistorie*.ⁿ⁶¹

Vi kan i alle fall konstatere at *Mænd af Ære* ikke har satt særlige spor etter seg *qua drama*, men snarere virker som en parentes i bohemdebatten og feidene mellom de konservative og de kulturradikale.

Tekstkritiske bemerkninger

Grunnlaget for denne utgivelsen er originalutgaven fra 1890. *Mænd af Ære* er aldri senere gjenopptrykt. Manuskriptet til dramaet eksisterer ikke, så førsteutgaven er vårt eneste tekstvitne.

Cappelen forlag har øyensynlig villet gi *Mænd af Ære* en moderne språkdrakt, litt i tråd med anbefalingene fra det skandinaviske språkmøtet i Stockholm i 1869. Det tok imidlertid mange tiår før disse ble gjennomført.

Førsteutgaven har gjennomført å (bolle-å) for *aa* og små forbokstaver i substantiver. Denne praksisen var i 1890 såpass uvanligⁿ⁶² at utgaven har en del feilstavinger, disse er rettet i denne utgaven.

Tittelen på originalutgaven er skrevet med versaler: *MÆND AF ÆRE*. Avisanmeldelser bruker *Mænd af Ære* med stor forbokstav i «Ære». Det samme gjør Nasjonalbiblioteket i sine kataloger, og det er også brukt i denne innledningen/utgaven.

Litteratur og kilder

- Bjørnson, Bjørnstjerne 1890. «Mænd af Ære». I: *Dagbladet* 22. mai 1890.
- B[randes], G[eorg] 1889. «Henrik Ibsen». I: *Verdens Gang* 6. august 1889.
- Brandes, Georg 1908. *Levned*. Bind 3: *Snevring og Horisonter*. København/Kristiania: Gyldendal.
- Esmann, Gustav 1890. «[Anmeldelse av *Mænd af Ære*]». I: *Dagens Nyheder* 23. mai 1890.
- Fallesen, Edvard 1890. «[Innlegg]». I: *Berlingske Tidende* 9. mai 1890.
- Garton, Janet (red) 2002. *Elskede Amalie. Brevvekslingen mellom Amalie og Erik Skram* Bind 2: *Oktober 1883–1888*. Oslo: Gyldendal.
- HIS = *Henrik Ibsens skrifter* 2009. Bind 14: *1880–1889*. Oslo: Universitetet i Oslo/Aschehoug.
- Hjordt-Vetlesen, Inger-Lise og Birgit Mortensen 1993. «Volden faller». I: *Nordisk kvindelitteraturhistorie*. Bind 2: *Faderhuset 1800–1900*, redigert av Elisabeth Møller Jensen m.fl. København: Rosinante, s. 354–362.
- Kieler, Laura 1889. «En Protest». I: *Verdens Gang* 29. november 1889.
- Kieler, Laura 1890. *Mænd af Ære*. Kristiania: Cappelen.
- Kieler, Laura 2026. *André fra Kautokejno*. Tekstkritisk og kommentert utgave ved Jorunn Hareide. [Digital utgave](#). Oslo: Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no.
- Kinck, Bernhard Magnus 1935. «Henrik Ibsen og Laura Kieler». I: *Edda* 1935, nr. 35, s. 498–543.
- Lorange, Ingrid 2024. «Menn av ære og levende modeller. Motstanden mot Laura Kielers *Mænd af Ære* (1890) og Gunnar Heibergs *Kong Midas* (1890). I: *Norsk Litterær Årbok*, 2024, s. 71–91.
- Losnedahl, Kari Gaarder 1988. «Dramatikk på scenen». I: *Norsk kvinnelitteraturhistorie*. Bind 1: *1600–1900*, redigert av Irene Engelstad m.fl. Oslo: Pax forlag, s. 145–154.

Lunde, Inger-Margrethe 2009. *Mitt navn er ikke Nora*. Oslo: Arneberg.

Meyer, Johanne 1890. «Mænd af Ære». I: *Hvad vi vil* [Kvindelig Fremskridtsforenings tidsskrift], nr. 11, 1. juni 1890, s. 81–83.

Morgenstjerne, Bredo von Munthe af 1891. «Hr. Theaterschefen». I: *Aftenposten* 11. mars 1891.

N[ansen], P[eter] 1890. «[Anmeldelse av *Mænd af Ære*]» i *Politiken* 22. mai 1890.

«n.g.» 1891. «Mænd af Ære» og «Kunstkritiken». I: *Nylænde* 1891, s. 146–148.

Norseng, Mary Kay 1988. «Eros og Ære. Problemdiktning og sjeledrama rundt århundreskiftet». I: *Norsk kvinnelitteraturhistorie*. Bind 1: 1600–1900, redigert av Irene Engelstad m.fl. Oslo: Pax forlag, s. 235–243.

Utrykte kilder

KBK 1988/7, Kps. 7–8 Laura Kielers papirer

NB Brevs. 252 Brev fra Laura Kieler til Bjørn Bjørnson

NB Brevs. 304 Brev fra Laura Kieler til Bredo Morgenstjerne

NB Ms.fol. 3572 Brev fra Laura Kieler til Clara Tschudi

Nettressurser

[Dansk Kvindebiografisk Leksikon, Laura Kieler](#)

NAOB = [Det Norske Akademis Ordbok](#)

[Nasjonalbibliotekets avisbase \(Nettbiblioteket\)](#)

ODS = [Ordbog over det danske Sprog](#)

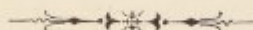
[Sceneweb \(Nasjonalt scenekunstarkiv\)](#)

[Store norske leksikon](#)

LAURA KIELER.

MÆND AF ÆRE

SKUESPIL I TRE AKTER.

» KRISTIANIA

J. W. CAPPELENS FORLAG

1890

Tittelside, 1. utgave, 1890

Personerne

Generalinde Huitfeldt.

Robert, *hendes søn, cand. phil.*^{ki}

Oberst Schubert, *deres slægtning.*

Ingeniør Brun, *Roberts barndomsven.*

Klara, *Bruns hustru.*

Elisabeth Skeel, *Klaras veninde, selskabsdame hos generalinden.*

Kand.^{ko} Terslew, *literat.*

Kand. Mejn, *journalist.*

Johnsen, Nissen, Wedel, *unge journalister og forfattere.*

Volkersen, *tjener hos generalinden.*

Rieman, *boghandlerfuldmægtig.*

Etatsråd Hiller.

Erik Hansen.

Holger, *tjener hos Robert Huitfeldt.*

Flere journalister og literater.

Handlingen foregår i København. 1ste akt i generalindens hus. 2den akt i Robert Huitfeldts ungarlebolig. 3die akt dels i en theaterfoyer, dels hos ingeniør Bruns.

Mellem 1ste og 2den akt et tidsrum af et halvt år. Mellem 2den og 3dje akt et år.

1ste Akt.

(Elegant salon hos generalinde Huitfeldt. Indgangsdør i baggrunden. Til højre og til venstre døre med rige fløielsportierer. En overflod af blomster. Formiddag. Solskin.)

(Generalinde Huitfeldt, oberst Schubert ind fra venstre. Den første i elegant spadseredragt, støttet til oberstens arm. Obersten er i fuld uniform.)

Generalinden

Pardon, ^{k3} kære oberst! Min søn vil vide at finde sig tilrette i sin moders hus. *(Ruller en lænestol frem og sætter sig ned.)* Men for at vende tilbage til det, vi talte om –

Schubert *(bukker.)*

Fru generalinden mente –

Generalinden *(ler.)*

Nå? *(pludselig):* Å, det er ypperligt! De er skinsyg, kære oberst, De er skinsyg.

Schubert

På ære, fru generalinde, jeg er ikke. På ære – jeg er fuldstændig uinteresseret, men Deres søn –

[8]

Generalinden

Ja, De er nu en skælm! ^{k4} Det kan ikke nytte, De lader indifferent. ^{k5} De er forelsket, bedste Schubert, De er forelsket.

Schubert (*rømmer sig.*)^{k6}

På ære – en så graverende^{k7} beskyldning! Fru generalinden må tilgive mig, hvis jeg måske ikke skulde være så diskret, som –

Generalinden

Diskret! Men kære oberst!

Schubert

Som – som – Deres søn.

Generalinden

Min søn!

Schubert (*afsides.*)

Hvordan fanden skal jeg nu få det sagt!

Generalinden (*truer leende med fingren.*)

Oberst, oberst! De har noget på hjertet. Skal jeg gå i forbøn for Dem? Er det et formelt frieri til frøken Skeel, som sådan tager vejret fra Dem?

Schubert

Ih for–! Undskyld, fru generalinde. Man ^[9]skal ikke bande i en dames salon, men Deres søn –

Generalinden

Nu ja, min søn? Ak, kære oberst, De gør virkelig en stor fordring på min tålmodighed. Altså: min søn?

Schubert

Hm! Deres søn – undskyld, rygten fortæller, ja, det er jo slet ikke, fordi jeg personlig fordømmer det, – tværtimod!

Generalinden

Fordømmer! Ih bevares! Fordømmer, at han er – smuk?

Schubert

De misforstår mig, bedste frue, det var slet ikke min mening. Hm! Jeg vilde kun sige, Deres søn er almindelig erkjendt for at være en – en, hvad man i almindelighed kalder for – en – nok sagt: lad os sige «en erobrere» –

Generalinden *(rejser sig op fra lænestolen.)*

Hvilket er hans fortjeneste. Jeg er stolt derover.

Schubert *(bukker.)*

Ja, det er en anden sag.

Generalinden

Hvad kan min søn for, at han er uimodståelig?

[10]

Schubert

Ganske vist ikke. Det er maaske snarere forsynets fejl end hans fejl. *(Trækker sine hansker af.)* Jeg beder meget om forladelse. Jeg troede kun, det var min pligt som en gammel ven af huset – en slægtning af deres afdøde mand – tilgiv mig –, dersom –

Generalinden

Så gerne, kære Schubert, såⁿ⁶³ inderlig gerne. Jeg er Dem virkelig forbunden for Deres faderlige omhu for min søn.

Schubert *(afsides.)*

Ja, dermed er jeg ikke kommet et hanefjed^{k8} videre. For fanden, hvilken grov konfekt^{k9} skal der dog ikke til for at få en fin dame til at forstå!

Generalinden *(der har betragtet sin parasol.)*

Jeg syntes, De sagde noget, kære oberst?

Schubert

Jeg? Nej, jeg sagde virkelig ingenting, men – jeg vil dog gøre generalinden opmærksom på, at De ikke burde udsætte en ung pige –

Generalinden

Udsætte!

Schubert

Undskyld –, jeg mente kun, de fleste unge ^[11] mænd lever et noget frit liv; det er naturens orden, – og – Deres søn –, tilgiv –, men rygtet –

Generalinden

Rygtet! Min kære, gamle ven, Deres forelskelse får Dem endog til at lytte til – sladder og se spøgelse ved højlys dag. De vil måske helst fåⁿ⁶⁴ den tilbedte bragt i sikkerhed udenfor huset? Eller vilde De foretrække, at –

Schubert *(ivrig; tager hue og sabel.)*

Ja, ja for enhver pris! Kære frue, jeg forsikrer Dem, jeg er Dem uendelig taknemlig.

Generalinden (ser på [n65](#) ham.)

Schubert! De vil da vel ikke, jeg skal holde hende under lås og lukke?

Schubert

Nej, gudbevares – det er ikke min mening; men det vilde måske ikke skade, hvis De, frue, vilde give ham nogle vink, gøre Deres moderlige autoritet gældende –

Generalinden

Nedlade mig til at –! Nej, kære oberst, det kommer ikke mig ved. Min søn er myndig mand. I den sag må [n66](#) han virkelig passe sig selv. Jeg vilde nedsætte min egen moderværdighed, dersom jeg blot lod *ane*, at jeg vidste det.

[12]

Schubert (bukker.)

Ja, det er en anden sag. Beder igen om undskyldning, fordi jeg –, jeg tænkte kun, at når Deres søn lever et raskt liv –

Generalinden (leger med sin lorgnet.)

Kære Schubert, det kommer ikke mig ved, når det kun ikke bliver skandale. Hvad der passerer udenfor, det ved jeg intet om, men i mit *hus* tåler jeg intet. Lad det være Dem en trøst, bedste oberst! Par distance, om jeg må bede, par distance! [k10](#)

Schubert

Men når det nu avancerer? Rykker Dem ind på livet, generalinde?

Generalinden (ler.)

Så lukker jeg øjnene.

Schubert

Men når man nu til eksempel ikke har fået tid til at – til at – som De siger, lukke øjnene?

Generalinden

Ja, har man været så uheldig, så kan man ikke lukke dem, det indrømmer jeg.
(Lægger smilende sin hånd på oberstens skulder.) Men *hvorfor*, kære oberst, skal man også være uheldig? Og ^[13] hvad den unge pige angår, nej – hun må virkelig også passe på sig selv. Jeg kan ikke som en duenna^{k11} følge i hælene på enhver ung dame, der finder min søn fortryllende. Tro mig, kære oberst, jeg vilde ikke få andet at bestille fra morgen til aften. Og hvad *er* det så? En smule kurtise. Bah – en smule kurtise.
(Ud til højre.)

Brun *(med hat i hånden i døren til venstre; bukker.)*

Ærbødigste tjener, hr. oberst! Allerede i funktion?

Schubert *(der fremdeles ser efter generalinden.)*

Det var som fanden! Ja, *hun* er fra top til tå «la grande dame». Hun ignorerer. Hun ignorerer fuldstændig! *(løber op og ned ad gulvet.)* Ja, nu har man da pinedød fået en Don Juan^{k12} i huset.

Brun *(ler.)*

Jeg gratulerer Dem, De ikke er gift.

Schubert

Hm! Ahem! Men her er en ung, forældreløs pige i huset, og så – ja, De har Deres frue.

Brun (*muntert.*)

Meget forbunden, hr. oberst, for Deres omsorg.

Schubert

Å, jeg ber!^{k13} Gør mig virkelig for megen ^[14] ære. (*Trækker hanskerne på, knapper dem; pludselig rasende.*) Jeg vilde ønske til Gud, den laban ^{k14} endnu sad dernede i Italien og solede sig!

Brun

Det var et fromt ønske, oberst!

Schubert

Å, jeg ber! Så? De synes virkelig, det var så fromt? Å ja, ja såmen! Hans rygstykker kunde så vist have ganske godt –, og så denne hans fordømte, sidste bog! «Levkøjdrenge»!^{k15} Hm! – Ahem! De må undskyldte, hr. ingeniør, – generalinden – (*Vil ud til venstre, støder i døren mod Klara, bukker.*) Pardon! Nydelig, frue! Nydelig! Deres toilet^{k16} er virkelig uforligneligt. (*Ud.*)

Klara (*lægger sin parasol fra sig, ser efter ham.*)

Men hvad gik der af ham? –

Brun

Obersten er échaufferet,^{k17} skal jeg sige dig, og det er ikke til at undres over. Når en oberst i kavaleriet på 46 år er forelsket i en dame på 24, og der er kommet en ung mand, så befinder han sig mildest talt i en forkeret^{k18} situation.

Klara (*ler.*)

Ja – endnu forstår jeg ikke et ord.

Brun

Det kommer af, min søde pige, du er slet ikke med. Ser du, den gode oberst har i flere måneder gjort håbløs kur til frøken Skeel, og da nu Robert Huitfeldt er kommet hjem, ønsker han hende bort – tusinde mile bort –

Klara

Obersten!

Brun

Du skal se, det vanskelige består kun for ham i at få generalinden sat ind i situationen, – uden at være indiskret – at få hende gjort opmærksom på, hvad rygtet fortæller om Robert, at han i grunden, når det kommer til stykket, er en forbandet –, men det kniber, det kniber ganske forfærdeligt.

Klara *(pludseligt.)*

Emil, tror du, Huitfeldt vidste, hun var bleven selskabsdame hos hans moder?

Brun *(ler.)*

Nej, *det* tror jeg ikke. Generalinden skriver aldrig om sådanne ubetydeligheder til sin søn. Men hvor blir Huitfeldt af? Mon han skulde være ude i haven? *(Ler.)* For at sole sig! *(Ud af indgangsdøren i baggrunden.)*

Klara *(går hen til bordet, bøjer sig ned og blader i en bog.)*

Se, se! «Drengen med Levkøjerne».

Elisabeth *(ind fra venstre, lægger hånden på Klaras skulder, ler.)*

Men kære Klara. Hvad gør du der? Den sidste bog! – Hans bøger er jo kontrebande^{k19} for piger og drenge på 16 år.

Klara *(rejser sig op.)*

De burde være kontrebande for mænd og kvinder på 30. Han søler sig i hvert smudsigt emne som helst, blot fordi det er pikant.

Elisabeth *(heftigt.)*

Ikke den sidste bog! Nej, han gør ikke. Er det muligt at læse, hvad Huitfeldt skriver og så ikke føle hans indignation gennem hvert pulsslæg!

Klara

Pulsslæg? Jeg har tidt nok følt på den puls uden at kunne mærke den slå for noget, mindst af alt for det, som er ret og sandt i verden.

Elisabeth

Ja, barn, det er, fordi du blot kender den bedste side af livet. Jeg er gammel mod dig; mig har livet taget hårdt på. Du ved, jeg er vokset op uden forældre og søskende, der kunde ^[17]holde af mig, jeg har slidt for brødet, siden jeg var 15 år – uden synderligt held og uden særlig velvilje, og naar man kender vrangside, du, så højagter man den digters, det menneskes mod, der afslører. Der gives mere smudsigt i verden, end du tror.

Klara *(utålmodig.)*

Det ved jeg. Du er en tvivler, Elisabeth.

Elisabeth *(smiler.)*

Kan du sige mig, hvordan jeg skulde blive andet? Du kender bedre end nogen anden hykleriet i det hus, hvori jeg blev opdraget. Og med hensyn til det, du kalder den fri kærlighed, så –

Klara

Så har du ingen respekt for kirkens velsignelse – nej–!

Elisabeth *(kort.)*

Hvor skulde jeg have fået den fra? Var mine plejeforældre ikke af præsten blevne erklærede for, «rette ægtefolk at være» i den treenige Guds navn? Havde de ikke gjort knæfald for alteret? Og alligevel var deres troløse ægteskab på begge sider en eneste livsløgn.

Klara

Der er dog en anden garanti –

[18]

Elisabeth

Du mener borgerlig vielse? Hvortil et tvangsbånd, som jeg alligevel kan bryde med skilsmisse? Der behøves intet bånd. Kærligheden er mere bindende og hellig end ægteskabet. Den er i sig selv uopløselig.

Klara

Jeg ved, den idetmindste for dig er hellig som et sakrament. Når *du* giver dig hen til en mand, er det naturligvis for bestandig.

Elisabeth

Og er det ikke stort og skønt dette, kun at være bundet af egen, fri vilje, og dog bundet fastere end med al verdens –

Klara

Ja, jeg husker nok, du altid har haft den idealistiske forestilling om kærlighed, at den allerede i sig selv var ensbetydende med troskab. – Men, – hvad du der sagde om hykleriet –

Elisabeth *(heftigt.)*

Det er netop hykleriet, det officielle hykleri, Huitfeldt vil til livs.

Klara

Gud ved, det er grumme^{k20} nemt at blive en tillidsfuld kvindes helt.

[19]

Elisabeth *(vender sig langsomt om.)*

Helt? *(Åndeløst.)* Klara, du skulde da ikke mene –?

Klara

Jo, det mener jeg. Å, Elisabeth, du er for god. Var du aldrig kommen herhid i dette hus!

Elisabeth

Jeg var nødt til det. Du ved, jeg manglede fuldstændig midler til at bestride^{k21} min videre uddannelse, – jeg vilde jo så gerne tage lærerindeeksamen. Generalinde Huitfeldts glimrende tilbud sætter mig om et år i stand til at kunne gøre dette. Og hvad ham angår, så kan du være rolig. Han har såvist aldrig skænket mig en tanke.

Klara

Og du har elsket i fire år!

Elisabeth *(sørgmodig.)*

Det gør mig så ondt, du har gættet min hemmelighed. Jeg havde håbet altid at kunne beholde den for mig selv. Den gør jo intet menneske fortræd. Og da han nu kom –

Klara

Elisabeth, du er den største idealist, jeg har kendt, trods al din bitre, dyrtkøbte menneskekundskab. Og idealister kan imellem lade sig blinde af deres gode tro.

[20]

Elisabeth

Af deres gode tro!

Klara (*bedrøvet.*)

Har jeg ikke ret, Elisabeth, når jeg påstår, det er ikke blot digteren, ikke blot den smukke, belevne mand – det er ikke blot forelskelse – den alene havde ikke haft magten; men det er det, at han for dig er så –

Elisabeth (*lidenskabelig.*)

Ethisk stor! Ja, det er det! Han er for mig den moralske kraft, der kæmper for det godes, det sandes sejr. Han er i mine tanker bleven til ét med alt det, jeg af min ganske sjæl højagter og elsker. For det bøjer jeg mig. Det magtstjæler mig.

Klara (*sagte.*)^{k22}

Ja, det magtstjæler dig. Og du har i denne tid, du har været sammen med ham, siden hans hjemkomst, intet mærket, intet hørt, der kunde røkke denne tro?

Elisabeth

Nej intet.

Klara (*lavt.*)

Han har naturligvis taget sig i agt.

[21]

Elisabeth

Taget sig i agt!

Klara (*tager hendes hånd.*)

Lov mig at være rolig. Og vær ikke vred på mig, om jeg må sige dig noget, som er – ja, som *er* bittert. Huitfeldt har haft mangfoldige kærlighedshistorier, der ikke har været hæderlige. Han er almindelig bekendt som en af Københavns mest udsvævende mænd –

Elisabeth

Det er bagtalelse – altsammen! Hvert ord er den sorteste usandhed, som en misundelig verden kan finde på om en mand, der siger den sandheden.

Klara

Nej, ligeoverfor en *sådan* kærlighed er man afmægtig.

Schubert (*ind fra venstre, bukker, slår hælene sammen.*)

Ærbødigste tjener! Min frue! – Evig og altid Deres oprigtige beundrer.

Klara (*nejer; muntert.*)

Hr. oberst!

Generalinden (*ind fra højre uden overtøj.*)

Min lille, nydelige frue! Dette var virkelig ^[22] morsomt. Ja, så kan jeg så godt forstå, at min brave oberst var anderswo engagirt. ^{k23} (*Kysser Klara på ⁿ⁶⁷ kinden og trykker begge hendes hænder.*)

Schubert (*snor sine knebelsbarter.*)^{k24}.

Hm! Ahem!

Elisabeth (*ud til venstre.*)

Schubert

Å, frøken – et øjeblik. (*Ligeledes ud til venstre.*)

Generalinden (*smiler.*)

Pagetjeneste!^{k25} Tand for tunge, min bedste. Han har hverken rist eller ro. Ind ad den ene dør, ud ad den anden. Stadig i hælene! Men jeg ser Dem så sjælden nu, kære barn. Ja, jeg bemærker det kun for dermed samtidig at få lejlighed til at sige Dem, at jeg virkelig savner Dem. Hvorfor gør De Dem så usynlig, lille kære?

Klara (*undvigende.*)

Mit hus –

Generalinden (*ler.*)

Hvad kan sådan en allerkæreste husfrue have at bestille? Som tilmed har en rig og – pardon – til op over ørene forelsket mand?

[23]

Klara

Men jeg har to børn.

Generalinden

De har en bonne, ^{k26} bedste, der gør sin pligt.

Klara *(smiler.)*

Selv om hun gør det, er jeg dog heldigvis moderen. Og jeg er bange, jeg vilde få det betalt en gang i tiden med højere renter, end det vilde være mig kært, hvis jeg altfor ofte lod dem sidde hjemme alene og kede sig.

Generalinden

Kære, jeg ber Dem. Gør Dem dog for ingen pris til galejslave i barnekammeret. Deres skønhed vil komme stærkt paa retour. Men kom nu, jeg har noget smukt at vise Dem. Ja, Robert har haft det med hjem.

(Begge ud til højre.)

(Huitfeldt og Brun ind ad døren i baggrunden.)

Huitfeldt

Gud bevares, hvor en københavnsk skrædder er forbistret tungnem til at opfatte finesserne i snittet! En parisisk tailleur ^{k27} har det i blodet, genialiteten er ham medfødt. *(Ser på Bruns hat.)* Hvor har du købt den hat?

Brun

Hos Nielsen.

[24]

Huitfeldt

Og de strågule hansker? Strågule hansker og strågul stok passer for resten superbt til et stålgråt formiddagstoilet.

Brun

Har du et særligt toilet for formiddagen?

Huitfeldt

Ja, ser du, i Paris bruger man daglig tre dragter, en til formiddagen, en til eftermiddagen og en til aftenen. Til de to første hører naturligvis forskellig stok og hansker.

(Generalinden, Schubert, Klara ind fra højre.)

Generalinden

Se, se! Der står jo de to gamle legekammerater og afhandler deres små, intime affærer. Hr. ingeniør! *(Ringer på klokken.)*

Brun *(bukker.)*

Fru generalinde –

Huitfeldt

God morgen, mama! *(Bøjer sig ned og kysser hende.)* Undskyld, jeg lod dig vente med frokosten. Ah, fru Brun! Så henrykt over at se Dem. *(Rækker hende begge hænder.)* Fremdeles strålende som en 17 års pige. Hvem har dog betroet Dem denne vidunderlige livselixir?^{k28}

[25]

Schubert *(farer op.)*

Nå, der har vi det gående. Hm, hm!

(Volkersen ind med en sølvbakke^{k29} med vinkaraffel og glas, som han sætter paa et marmorbord. Ud.)

Huitfeldt *(kaster sig ned på en chaiselongue.)*

Puh! Hvor her dog er varmt! *(Til Brun.)* Alt lyst – luftigt – marmorgulv – køligt du. Og dog så hedt – så berusende hedt. Å! I Italien er alt pirrende og hidsende, der er alting lutter «Reizmittel»^{k30} – henrivende – og mama! *(Rejser sig op fra chaiselonguen.)* Du gør dig ingen ide om, hvor kvinderne der er smukke!

Generalinden *(som under det følgende ordner om på bakken, hurtigt.)*

Ja, ja, det ved jeg nok. De italienske damer har jo altid været berømte for deres skønhed.

Schubert *(farer op og ned, til Brun.)*

Nej, dette – dette er ligefrem upassende.

Brun *(ler.)*

Rolig dog, oberst, rolig!

Schubert

Ja, det er nemt^{k31} nok at sige – rolig. Men det er bare begyndelsen. Det bliver værre endnu. Det bliver meget værre! *(Ud til venstre.)*

[26]

Huitfeldt *(til Brun.)*

Kom, skal vi først få os en cigar. *(Begge ud til højre.)*

Klara

Skriver Huitfeldt på et nyt arbejde?

Generalinden *(går om og ordner blomsterne.)*

Kære, derom må De virkelig spørge ham selv. I samlivet med en mand, særlig en kunstner, skal man være meget diskret. Jeg ser hans nye bog, naar den er udkommet og ligger elegant udstyret på mit bord i tavs forventning paa papirkniven.^{k32} Nej, min bedste, manuskript, korrekturark lugter mig for meget af tobak og bogtrykkersværte.

(Huitfeldt og Brun ind fra højre med cigarer.)

Huitfeldt *(pludselig.)*

Men det er sandt, jeg skulde jo fortælle dig, hvordan jeg kom til bogen der! Ham med levkøjerne. Jo, ser du. Det var en isnende, kold oktoberaften for flere år siden. Jeg kunde neppe få vejret, da jeg kom ud på Nørrebro.^{k33} Drengen stod der i den mest gennemtrængende blæst, kunde neppe stå på sine ben – og solgte halvfrosne levkøjer. Han havde øjensynlig ikke stået på gaden før, – han var ikke vant til gerningen. En fin, lyshåret dreng på 9 år, – han så svag ud – hostede, jeg vilde gå ham forbi, lagde neppe mærke til den stilfærdige, [27] undselige måde, hvorpå han rakte hånden halvt frem, jeg gik forbi; men jeg ved ikke, hvordan det var, jeg havde set et glimt af hans bedende, blå øjne. De slog mig, jeg standsede, gik tilbage, – drengen lignede så påfallendeⁿ⁶⁸ billedet af Excelsior på Longfellows digt – han var så smuk.^{k34}

Brun

Du ved måske endnu ikke, om det tilfældigt var skønheden eller –

Huitfeldt

Nej, det ved jeg ikke, men smuk var han. «Skal du stå her længe?» spurgte jeg. «Jeg må have dem alle solgt», sagde han. «Mor har ikke penge nok til huslejen imorgen, og så kaster værten os ud. Jeg tør ikke gå hjem, før jeg har fået alle blomsterne solgt.» Jeg købte et par buketter –

Klara

De skulde have købt dem alle.

Huitfeldt

Det faldt mig nu ikke ind. Jeg gav ham dobbelt betaling for dem, han kom åndeløs løbende efter mig, jeg «havde givet ham mere, end han skulde have».

Generalinden

Nej virkelig! Den lille stakkel!

[28]

Huitfeldt

Da jeg tre timer senere kl. 10 gik tilbage over Nørrebro, stod han der endnu. Der var fem buketter igen. Idet jeg gik forbi –

Klara

Købte De så de fem buketter?

Huitfeldt

Nej. Han faldt plat ned, som om nogen havde slået ham til jorden med et næveslag. Jeg hørte nogle af de omstående nævne noget om, at drengen var død.

Generalinden *(slår viften op.)*

Rørende, kære, rørende!

Brun

Du er ikke vis paa det?

Huitfeldt

Nej. Hvorfor skulde jeg også være det? Jeg kunde jo ikke kalde ham til live igen.

Klara *(rejser sig.)*

Nei, det kunde De vel ikke.

Huitfeldt

Jeg fortalte det tilfældig til Terslew, ser du. Nå! Terslew sagde: Det skulde du skrive ned. – Den historie vil gøre lykke. Vi trænger til noget nyt.

Brun

Skrive ned?

Huitfeldt

Ja! Få en lille fortælling ud deraf. Det kan let lade sig gøre, sagde han, har du kun en smule bon sens.^{k35} Historien var godt fortalt – der var fart i den – den vil falde i tidens smag. Det var formodentlig et uægte barn, sat ud i pleje o. s. v. Disse samfundets parias^{k36} er en vogue^{k37} *(Tænder sin cigar.)*

Generalinden *(reiser sig op, vifter sig stærkt; til Klara.)*

Noget burschikost^{k38} synes mig. Skal nu vi to, kære, ikke gå ind i mit kabinet og få os en melon? Herinde lugter der vel meget af tobak fra Regensen.^{k39} Duften sidder i klæderne.

(Generalinden og Klara ud til højre.)

Huitfeldt *(ryger.)*

Og da jeg frygtede for, den vilde gøre fiasko, – jeg havde jo hidtil kun holdt mig til den højeste société – sagde han: «Den gør *ikke* fiasko. Inden 14 dage vil første oplag være udsolgt.»

Brun

Ja, Terslew er forretningsmand.

[30]

Huitfeldt

Men kom nu. Lad os få et glas vin. *(De tager plads ved marmorbordet.)* Du! Nå, så det var altså ⁿ⁶⁹ hende, den unge, bly landsbypige –

Brun

Som du forlængst har glemt for pariserinder og romerinder.

Huitfeldt

Ja – hvad? For pokker, man kan dog ikke huske alting. Du, det var i grunden en prægtig sommerferie. Det står pludselig for mig altsammen. Dine svigerforældre er dog nogle rigtig rare, ^{k40} hyggelige folk.

Brun

Ja, du sværmede altid for gamle, stråtækte præstegårde, især når æbletræerne var så vidt til års, de var mosgroede.

Huitfeldt

Netop. Og så dette improviserede bal, et ægte sommerbal, du ved! Når dørene til haven står åbne på vid gab. Skål du! Gamle minder! *(Klinker.)*

Brun

Skål!

Huitfeldt

Og så var der så fint, så stille, så halvt ^[31] høitideligt hviskende derude i dette natlige favntag mellem lys og skygge, medens der dansedes i havestuen –

Brun

Og gamle tante på det forslidte klaver hamrede løs på «Il baccio». ^{k41}

Huitfeldt

Ja netop! Og så hun – frøken Skeel – rank og af en herlig skabning. Hvor har jeg dog haft min hukommelse! Dette blege, regelmæssige ansigt og de store, alvorlige øjne –

Brun

Ja, du var væk. Du har i det hele taget altid haft grumme vanskelig ved at stå for skud, når Eros sigtede på dig. ^{k42} Du har ikke lært at dukke dig.

Huitfeldt

Hvad for noget? Dukke mig?

Brun

Dukke dig, ja. Må jeg fylde dit glas?

Huitfeldt

Tak! Men for pokker, den vignet ^{k43} er ikke den sædvanlige? Nå, mama har måske taget et andet firma. *(Drikker)* Jeg blev formelig i godt humør, forsikrer jeg dig, ved så uventet at blive mindet om den gamle præstegårdshave. Jeg ^[32] ser endnu, hvor træernes fine blade lignede mørkt kniplingsarbejde mod den lysfyldte luft. Og så storken, du! Storkereden på taget.

Brun

Å ja. Du var grøn den gang.

Huitfeldt

Heldigvis. Vi havde endnu så vidt romantik i livet, at vi stimedede op mod månen og citerede «Die Haideschenke».

O Mond, im weiszen Unschuldskleid!
Ihr Sterne dort unzählig!
In eurer stillen Sicherheit
Wie wandert ihr so selig?^{k44}

Brun

Ja, du har altid været romantiker af natur. Man skulde næsten tro, det var en skæbnens ironi –

Huitfeldt (*hurtigt.*)

Intet var naturligere. Vi levede i romantikens efterår. Det havde været en strålende, hed, olympisk sommer, nu var duften og den guddommelige sang forbi, bladene var blevet gule, de faldt af et for et, – det var løvfaldstid.

Brun (*ler.*)

Sikken svir at gå og vade om i alle disse visne blade!

(*Det ringer på entrékløkken.*)

[33]

Huitfeldt (*ser op.*)

Se så, man har da ikke længere fred, end ens nabo vil!

Volkersen (*ind med en buket.*)

Et bud fra forlæggeren. En herre –

Huitfeldt (*tager buketten.*)

Nå – Riemann. Lad ham komme ind.

(*Volkersen ud.*)

Riemann (*ind ad døren i baggrunden, bukker.*)

Huitfeldt (*uden at rejse sig.*)

Ah, hr. fuldmægtig, er det Dem?

Riemann (*nærmere, bukker.*)

Undskyld, hr. Huitfeldt. Ber meget om undskyldning, hvis jeg forstyrrer, men hr. Læsser ønsker meget, at hr. Huitfeldt selv vil vælge typerne til det ny oplag. (*Lægger nogle ark frem for ham.*)

Huitfeldt (*blader i dem.*)

For enhver pris – antiqua.^{k45} Den er sirlig og dog beskeden, passer ligesom til det fordringsløse æmne.

Riemann

Ja, det mente også hr. Læsser. Undskyld! ^[34] Jeg er bange, jeg opholder hr. Huitfeldt; men hr. Læsser befalede mig også at meddele Dem, at der vil blive komponeret et særligt pragtbind. Her er tegningen, hvis hr. Huitfeldt ikke har noget imod at tage den i nærmere øjesyn.

Huitfeldt (*ivrig.*)

Ih, på ingen måde. Nydeligt! Nydeligt! Drengen – Nørrebro – spurvognen! Ligheden med Longfellows Exselsior er slående. Måske kunde drengens ansigt være en kende^{k46} smallere; – husk, han har åbenbart sultet. Han bør også læne sig fastere op mod stenbalustraden^{k47} som for at antyde træthed. Levkøjerne er derimod fortrinlige – fortrinlige!

Riemann

Vil glæde hr. Læsser overmåde. Skal have den fornøjelse at overbringe ham Deres ærede bemærkninger. Skulde også høfligst gøre en forespørgsel, om hr. Huitfeldt ønskede honoraret udbetalt straks? Det stod med den største fornøjelse til hr. Huitfeldts disposition.

Huitfeldt *(med en håndbevægelse.)*

Aldeles overflødigt! Aldeles overflødigt!

[35]

Riemann

Ja, undskyld jeg har ulejliget.

Huitfeldt

Jeg ber!

Riemann *(bukker.)*

Ærbødigste tjener! *(Baglænds og stadig bukkende ud.)*

Huitfeldt *(springer op, holder korrekturarkene i vejret, triumferende.)*

Teslew har holdt ord. Inden 14 dage det andet oplag. Det fjerde tusinde!

(Det ringer.)

Brun

Nå – drengen! Pariaen med de frosne levkøjer! Ja, han er pludselig kommen til større hæder og værdighed, end han har drømt om, den stakkels, lille fyr. Han ligger på ethvert elegant salonbord, og parfumerede hænder river næsten bladene itu.

Volkersen *(ind med en buket.)*

Kand. Mejn *(ud.)*

Huitfeldt *(vender sig rask.)*

Nå, mer endnu!

Kand. Mejn *(ind fra baggrunden, meget sirlig klædt i engelsk spadseredragt, grå hat, spadserestok i hånden. Bukker, idet han trækker sin ene hanske af; stakåndet.)*

Desværre – gyselig optaget – skal lige hen på redaktionskontoret – en syndflod af [36] bøger skal naturligvis anmeldes – duede heller til kakkelovnsbrændsel; – kunde dog ikke nægte mig fornøjelsen, da jeg gik forbi. *(Tager en avis op af brystlommen.)* En anmeldelse i «Friskytten». [k48](#) De bliver kaldet en anden Dickens. [k49](#)

Huitfeldt

Men sid ned! Sid dog ned! Et glas vin! De ser, hr. ingeniøren og jeg er ifærd med et lille formiddagssymposion. [k50](#)

Mejn *(bukker.)*

Aldeles umuligt! Skal skrive mindst 6 spalter inden middag. Til lykke, hr. Huitfeldt, til lykke! De er en fejret mand. *(Trækker sin hanske på.)* Har den ære at anbefale mig! [k51](#) Tjener, [k52](#) hr. ingeniør. Å, jeg ber. Ulejlige Dem ikke. Ulejlige Dem endelig ikke! *(Bukker, taber sin stok, tager den op igen, ud i baggrunden.)*

Brun

Han lignede da et stykke jaget vildt.

Huitfeldt *(trækker på skulderen.)*

Ja – disse journalister, de forstår at hænge i. Øjebliksfotografer –! *(Det ringer.)* For pokker, man kan da aldrig få talt ud.

Brun

Du er en fejret mand!

[37]

Volkersen

Hr. etatsråd^{k53} Hiller! *(Ud.)*

Huitfeldt

Ih, for den lede –!^{k54}

Etatsråden *(ind fra baggrunden.)*

Min kære, unge ven –! Se, se, håber alt står vel til, hr. ingeniør. Deres hustru – den lille pige –

Brun

Takker!

Etatsråden

Glæder mig! *(Trykker hans hånd)* Glæder mig usigeligt! *(Omfavner Huitfeldt.)* Men min kære, unge ven, nu gælder det først og fremst Dem. *(Bevæget.)* Hvilken lykke! Må jeg sige Dem, jeg gratulerer Dem af mit inderste hjerte. Deres salig hensovede fader var min gamle ven, jeg kunde have ønsket ham, han havde set denne dag, – virkelig ønsket det. *(Sætter sig ned på en stol, tager sit lommestørklæde op og trykker det for sine øjne.)*

Huitfeldt

Jeg er Dem meget forbunden, ^{k55} hr. etatsråd. Tillader De, et glas vin?

(Det ringer.)

Etatsråden

Nej, jeg takker, hr. Huitfeldt. Siden jeg var ^[38] i Karlsbad, ^{k56} nyder jeg aldrig vin paa denne tid af formiddagen.

Volkersen *(ind med en buket.)*

Huitfeldt

Det er godt, sæt den der til de andre.

(Volkersen ud.)

Brun

Fået alle dem idag?

Huitfeldt *(ler.)*

Hvad skal man sige?

Etatsråden

Fra anonyme beundrerinder? Ja, ja, De skal ikke le, hr. Huitfeldt. Den lille dreng på Nørrebro har taget flere end mit gamle hjerte med storm. Og det gør mit gamle hjerte godt at måtte sige Dem, den gjorde Deres eget hjerte ære. Sig mig kun, *(nyser; pudser næsen)* hvorfra har De dog hentet det yndige sujet?

Huitfeldt

Fra Nørrebro.

Etatsråden

Altså dog – fra Nørrebro. Et lille træk af selve livet, som digteren altså med sin sjæls ^[39] øje har opfanget og fastholdt. *(Rejser sig.)* Virkelig stort dette – stort, siger jeg, midt i al nutidens egoistiske jagen forbi. Gør mig lykkelig – glad –, Gud være med Dem, unge ven, Gud være med Dem. *(Trykker Huitfeldts hænder.)* Mit hjerte er for fuldt, – jeg vil tillade mig samtidig at gøre Deres fru moder min opvartning. Vi to ville forstå hinanden og dele hinandens glæde.

(Bukker, ud til venstre.)

Huitfeldt *(trykker på klokken. Volkersen ind.)*

Meld etatsråden hos generalinden. *(Volkersen ud. Det ringer. Huitfeldt gør en bevægelse med skuldrene, som om han smider noget af sig.)* Å, den gamle mare^{k57} fra længst forsvundne tider. Hvor den kan bide sig fast!

Terslew *(ind fra baggrunden i formiddagstoilet.)*

Huitfeldt *(ler.)*

Min ærede hr. protektor!^{k58} For megen ære. *(Rejser sig; trækker en stol frem.)* Ja, *du* skal nu tømme et bæger for det fjerde tusende!

Terslew *(sætter sig ned; ler.)*

Ja – det var forresten ikke så galt, Huitfeldt. *(Drikker.)* Du har greb på det; men der mangler den rette *odeur*.^{k59} Du har hidtil kun set proletariatets liv oven fra. Du må studere det fra neden af.

[40]

Huitfeldt *(sætter det glas ned, han netop hæver til munden.)*

Skal jeg gå ind i husene? I baggårdene i Borgergade – ude på Lygteveien – på Utterslevmark?^{k60}

Terslew *(ler.)*

Behøves ikke, kære ven. Et sådant selvplageri er unødvendigt. Der er en sådan forbandet stank, og da du ikke ret vel kan holde en eau de cologneflaske for din næse –

Brun

Hvorfor ikke?

Terslew

Så – følg mig! Jeg skal vise dig om. Proletariatet er endnu et uopdyrket terræn. Romantikerne har undertiden søgt at kaste solstråler og blomsterduft ind i det; men kun en realist kan skildre det i dets hele modbydelige, ildelugtende nøgenhed.

Brun

Men pjalterne,^{k61} menneske! De glemmer pjalterne!

Terslew

Det er noget nyt. Publikum vil spærre øjnene op. Du bliver en rydningsmand. En verden i nød! Pløj den jord op!

[41]

Huitfeldt

Jeg duer ikke til plovmand, – mindst på en brakmark.

Terslew

Sludder. Lad os nu ikke blive sentimentale. Jeg forudsiger dig på forhånd stor succes. Folk vil i vor tid kun beskæftige sig med samfundsspørgsmål. De undertrykte er på dagsordenen.

Huitfeldt

Men hvor kan jeg samle materiale, hvor kan jeg blive kendt med det, når jeg ikke skal –

Terslew

Bah! Du tænker fremdeles på Lygtevejen og Utterslev. Det er at tage sig det for tungt. Man behøver ikke at incommodere^{k62} sig for den sags skyld. På knejper, gader og stræder, i sangerindepavilloner og beværtninger vil du med den største lethed kunne opsnuse dunsten af bohême-livet. For resten – brug dine øjne! Har jeg dit ord?

Huitfeldt

Du har fanden, har du. Jeg forsikrer dig, blot tanken har gi'et mig kvalme. (*Råber.*)
Volkersen! Et glas champagne!

[42]

Terslew (*rejser sig; ler.*)

Aristokrat til fingerspidserne! Au revoir, monsieur.^{k63}

Huitfeldt (*rejser sig ligeledes.*)

Men allerede!

Terslew (*ler.*)

Buden til frokost, [k64](#) Robert! Ægte skilpadde [k65](#) – kapuner [k66](#) – du forstår, uimodståeligt!

(Bukker, ud i baggrunden.)

Brun

Nå, du har nok lig Esau solgt din førstefødselsret. [k67](#)

Huitfeldt

Min førstefødselsret?

Brun

For en ret linser – ja. Du har jo måttet gøre vold på din natur.

Huitfeldt

Du siger noget. Jeg har s'gu ikke hjemme i denne «verden i nød»; det er mig en overvindelse. Oprigtig talt: hvorfor skal jeg – et ægte barn af det gode selskab, enten fortælle om en stakkels sypige, der er bleven forladt, en arbejder, der er bleven trampet ned i skarnet, [k68](#) eller en tjener, der er bleven hundset?

[43]

Brun

Nu ja, du har fordel af det; publikum vil ha' det, Terslew har befalet dig det, det bringer guld til din lomme, mer end der allerede var i forvejen. Du var gal, om du ikke vilde.

Huitfeldt *(ler.)*

Amen, kære herre, amen! Men lad os nu ikke længere glemme vor vin. Ja, hvis du ikke sætter særlig pris på en hochheimer, [k69](#) så er her en flaske falerner. [k70](#) *(De sætter sig ned.)*

Brun

Ja, når man har valget –

Huitfeldt *(gnider sig i hænderne.)*

Ah, dette forfinede velvære i mamas hus! Jeg forsikrer dig, efter så langt fravær nyder jeg det i fulde drag. Se dig om, mama har en egen evne til at – ligesom at samle buketten af al livets komfort.

Brun

Jeg ved nok, luksus er dig en livsbetingelse.

Huitfeldt

Ja, mamas luksus, hendes udsøgte bord [k71](#) og kostbare vine, lette retter, ingen, der besværer maven. Ingensteds er lænestolene og gulvtæpperne så bløde, ingensteds har tjenerne så [\[44\]](#) lette fodtrin og lydløse bevægelser – og så dette dæmpede lys –

Brun

Jeg gad vidst, hvordan det vilde være gået dig, hvis du pludselig af skæbnen var bleven berøvet din rigdom og tvungen til – hvis du da ikke foretrak at sulte ihjel, – tvungen til, lad os for eksempel sige: at blive stenhugger.

Huitfeldt

Stenhugger?

Brun

Ja, jeg forsikrer dig, jeg vilde give noget til^{k72} for at se dig hugge sten.

Huitfeldt

Meget forbunden for dine gode ønsker! Du har altid et helt lager.

Brun

Å, jeg ber! Hør! Jeg har set dit toiletbord. Det var besat med ligeså mange hemmelighedsfulde dåser som en modedames.

Huitfeldt *(nipper til sit glas.)*

Ja, jeg holder altid af at være soigneret.^{k73} *(Pludselig.)* Du! Det smudsige arbejde har dog alligevel tilsidst fået en egen tillokkelse.

[45]

Brun

Du mener –?

Huitfeldt

Ser du, modsætningen er så kras. Når jeg sådan sidder ved mit vildt, mine tomater^{k74} og min lacryma^{k75} så – forsikrer jeg dig, er det pirrende således – ja, hvordan skal jeg nu udtrykke mig? – at tænke sig en ske melsuppe, et stykke tørt brød.

Brun

Jeg forstår. Når du således svælger i kulinariske delikatesser og hæver dit glas falerner i vejret, er det så –

Huitfeldt

Oprigtig talt: til forfærdelse svimlende at fantasere sig ind i hungersdødens symptomer – ja, du skal ikke le – at forestille sig et menneske, der dør af sult.

Brun

Du kan sagtens. Du har dit på det tørre.

Huitfeldt

Nå, jeg synes, det må være dig så indlysende: ved daglig i fantasien at leve ansigt til ansigt med denne modsætning, nyder jeg mit liv mere intensivt, mere bevidst. Det får et forhøjet værd.

[46]

Brun

Ligesom Romerne stimulerede deres livsnydelse ved i Kolossæum at se gladiatorernes dødskamp nede på arenaen. De var blot tilskuere, det var det hele. For hvert liv, som udåndede, rullede tilskuernes blod kun hedere og fyrigere gennem deres årer.

Huitfeldt

Sydboere, kære, sydboere!

Volkersen *(ind.)*

Der er nogle arbejdere udenfor, som spørger, om hr. Huitfeldt på lørdag ikke vilde holde en oplæsning for dem i Rømersgade. [k76](#)

Huitfeldt *(farer op.)*

S'gu^{k77} om jeg vil! – Jeg? Holde oplæsning i socialisternes forsamlingshus? Er de mennesker gale!

Brun *(tørt.)*

Jeg er bange, de er klogere, end du tror. Man må tage konsekvenserne.

Huitfeldt *(viger et skridt tilbage.)*

Konsekvenserne! Er du ved dine fulde fem? Det er jo smedesvende, øltappere. Hør, Brun, vil du gøre mig en tjeneste? Jeg skal hen til barberen. Sig du dem besked. Sig, jeg ^[47] skal lørdag aften på bal – det kan også godt være, det ikke bliver nogen løgn. *(Ud til højre.)*

Brun

Han løb, som om fanden var efter ham. *(højt.)* Ja, Volkersen, bed De kun folkene om at komme ind.

(Volkersen ud til venstre. Brun ligeså.)

Huitfeldt *(fra højre; ser først forsigtig ind.)*

Nå, allerede ekspederet? Ja, Brun er en praktisk mand. *(Ind; går hen mod døren til venstre, stanser pludselig, skjult af portieren; ser ind, sagte.)* Hun vander blomsterne!

Elisabeth *(ind fra venstre med en lille vandkande i hånden. Vander blomsterne på de forskellige blomsterborde.)*

Huitfeldt *(fremdeles dækkende sig bag portieren, følger hende med øjnene.)*

Schubert *(ind fra højre.)*

Huitfeldt *(sagte.)*

Den gamle hane! Han er sejt! *(Lister sig useet ind til venstre, men ses under den følgende scene af og til i den åbne dør, stadig halvt skjult af portieren.)*

Schubert *(med fremstrakte hænder frem mod Elisabeth.)*

Å, frøken, må jeg ikke få lov. Må jeg endelig ikke få lov! *(Vil tage vandkanden.)*

[48]

Elisabeth

Pas på, oberst! De ødelægger jo Deres hansker.

Schubert

Ih, Gud bevarer! *(Trækker hurtigt hænderne til sig.)*

Elisabeth *(ler.)*

Ja, der kan De se. Når man er i toilet –

Schubert

Ja, ikke sandt? Hm! Ahem! Ganske, hvad jeg vilde have sagt – en grande tenue^{k78} – De forstår. *(Gør et nyt forsøg på at få vandkanden.)* Å, hvis De vidste, hvor gerne jeg vilde! Blot et minut. Blot et eneste sekund! Jeg forsikrer Dem –

Elisabeth

Det tvivler jeg ikke på; men jeg vil også så gerne – *(Pludselig.)* Pas på oberst! De får vand på Deres støvler.

Schubert

Ih, Gud bevarer! *(Retirerer^{k79} hurtigt.)* Frøken Skeel, hør mig. Jeg giver Dem mit ord som kavaler. Jeg vilde heller end gerne, – jeg forsikrer Dem – *(rørt, klapper hende*

varsomt på hovedet.) Å, barn, stakkels barn, – De er så ensom i verden, ingen, som kan – som har ret til at tage sig af Dem! Giv mig ret! Jeg vilde bære [49] Dem på hænderne, – jeg forsikrer Dem, jeg vilde, – om så al verden –

Elisabeth *(alvorlig.)*

Å nej – ikke det! – Pas på, oberst. Å, pas dog på!

Schubert *(farer tilbage.)*

Så for fanden!

Elisabeth *(ser bekymret ned på hans støvler.)*

Ja se, det kan De nu ikke få blankt igen, oberst, på flere dage.

Schubert *(løfter den ene fod op.)*

Tror De virkelig ikke?

Elisabeth *(ryster på hovedet.)*

Nej, det kan De være vis på. Den bedste skosværte vil ikke sådan med en gang kunne få mærkerne bort af det stænk.

Schubert *(stadig under forgæves forsøg på at få vandkanden.)*

Ja, lad nu det være godt. Vil De ikke høre mig, kun et eneste minut! Å, lad den vanding være. For Guds skyld! Jeg blir ganske nervøs. Jeg er – Hm! Ahem! – Oberst i kavalleriet – ved dragonerne. [k8o](#) Jeg er en formuende mand – vel set på højere steder. Jeg elsker [50] Dem, frøken Skeel, jeg elsker Dem. Å, søde pige, – tror De ikke, en mand i min alder kan elske, som om han havde været en ung mand? Og mere trofast, barn! Der er ikke tale om, hvor meget mere trofast. Ingen fremmede guder, ser De, bare tilbedelse og opofrelse altsammen – og taknemmelighed hver dag i mit liv – fordi jeg fik lov til at elske og beskytte Dem. Jeg er jo også ene i verden. En ensom mand.

Elisabeth (*sørgmodig*)

Nej – aldrig – aldrig! Jeg er så bedrøvet over det, men jeg kan ikke gøre for det.
(*Råber.*) Tag Dem iagt, hr. oberst, Deres uniform! Og De skal jo på parade!^{k81}

Schubert

Ih Gud bevares! Det havde jeg nær glemmt.

(*Ud til højre.*)

Elisabeth (*sætter vandkanden ned.*)

Å, hvor gjorde det mig dog ondt! – Han er i grunden en brav mand.

Huitfeldt (*træder ind fra venstre, brister ud i latter.*)

Elisabeth (*farer op.*)

Huitfeldt (*fremdeles leende.*)

Nej, det var glimrende! Ridderen af en så *51*bedrøvelig skikkelse.^{k82} Jeg gør Dem min kompliment, frøken. De forstår den skønne kunst at feje af. Sådan som De tog ham! (*Ler; efteraber.*) «Jeg elsker Dem, frøken Skeel, jeg elsker Dem!»

Elisabeth (*alvorlig.*)

Dette er ikke rigtigt at Dem. Det gør mig ondt, De hørte det.

Huitfeldt (*ler.*)

For *hans* skyld! De er for fintfølende, frøken. De er for fintfølende.

Elisabeth (*går hen mod døren til højre.*)

Huitfeldt *(træder pludselig frem.)*

Frøken Skeel!

Elisabeth *(stanser, vender sig om.)*

Ønsker De noget?

Huitfeldt *(heftig.)*

Ja. Jeg ønsker, at De skal blive her. Jeg vil tale med Dem.

Elisabeth *(går forundret nærmere.)*

Huitfeldt

Jeg vil tale med Dem. Jeg vil spørge [52] Dem, om De da slet ikke mindes den aften, da vi mødtes for fire år siden. *(indigneret.)* De går her dag ud og dag ind så kold og indolent, [k83](#) som om hint møde aldrig havde fundet sted. Sig mig, husker De det?

Elisabeth *(roligt.)*

Om jeg husker det? *(Smiler.)* Min hukommelse er i al fald ikke så svag. Mindet om den første gang, jeg så digteren Robert Huitfeldt, vil altid være mig værdifuldt.

Huitfeldt *(hurtig)*

De har læst mine bøger? De synes om dem?

Elisabeth

Ja, men især om den sidste. Det er stort og ædelt således at kunne tale de fortryktes og elendiges sag. Jeg misunder Dem.

Huitfeldt

De misunder mig!

Elisabeth

Fordi De lever. Vi andre, som kun er nødt til at tænke på vor egen eksistens, er dog, når alt kommer til alt, mer og mindre skindøde.^{k84} Vi lever for vort eget lille, usle jeg, at det kan få nok at spise. De har evne i dobbelt forstand ^[53] til at leve for andre, for et helt samfund, og det misunder jeg Dem af mit ganske hjerte. *(Ud til højre.)*

Huitfeldt *(ser efter hende.)*

Men hvad pokker – *(står stille. Med en egen betoning for sig selv.)* Jeg elsker Dem, frøken Skeel, jeg elsker Dem!

Brun *(ind fra venstre.)*

Nå, du er allerede barberet!

Huitfeldt

Nej, så skam^{k85} er jeg ikke. Det var ikke så presserende.

Brun

Jeg har et ord at sige dig, Huitfeldt. Jeg vil bede mig fritaget for at være din stedfortræder ved sådanne lejligheder.

Huitfeldt

Ja, ja, ja, lad nu det være godt. Jeg har ganske andre ting i hovedet. Emil! Hvor har jeg dog haft mine øjne? Jeg har først nu rigtig set, hvor forbavsende smuk hun er.

Brun

Hvem?

Huitfeldt

En ejendommelig, alvorlig stil! Distingveret, [54] uafhængig, fri! – Og som hun kan le! Det vilde dog i grunden være stor synd –

Brun (*koldt.*)

Er det frøken Skeel, du mener?

Huitfeldt

Det er sentimentalitet, det er det naturligvis; men alligevel har jeg i denne tid, siden jeg kom hjem, ikke kunnet få hende ud af hovedet. Men aldrig, aldrig har jeg set hende som i dag.

Brun

Du er lyriker. Du er grebet af stemningen fra præstegårdshaven: «O Mond, im weiszen Undschulds Kleid!»

Huitfeldt

Ja, der er noget i den, der ligesom voldtager. Jeg vilde have forsvoret, jeg nogensinde skulde komme til at længes efter den uskyldige tilstand, da man endnu kunde blive så rørende, så tåbelig forelsket som den gang.

Brun

Du nærer måske mistillid til dig selv?

Huitfeldt

Ser du, jeg ved pokker ikke, hvordan det går, men efterhånden som man bliver ældre – det er kedeligt, forstår du –

Brun

Ja, så gi'er man moralen døden og djævelen.

Huitfeldt

Nå, så stærke udtryk vil jeg just ikke bruge, men – Og så mindes hun intet! Kold som en istap. Det er, som hun aldrig før havde set mig.

Brun

Det er vel det, som ægger –

Huitfeldt (*stanser.*)

Tror du?

Brun

Ja, det må du jo vide bedst selv. Sig mig, hvis du går hen og gør en dumhed, hvordan har du så egentlig i sinde, det skal ende? Intet i verden er vist fjernere fra din tanke end ægteskab –

Huitfeldt

Nej, det skal Gud vide. Jeg nærer fuldstændig aversion for det. Og desuden – når jeg nu endelig skulde *gifte* mig –

Brun

Nå således! Ja, nu ved jeg, hvad klokken er slået! Og dog viger du virkelig ikke tilbage for –

Huitfeldt *(heftig.)*

Nej! Det er netop det. I al sin tavshed og [56] tilbageholdenhed indgyder hun så megen respekt, at jeg næsten undser mig for ^{k86} at fornærme hende – blot i tanken.

Brun

Det var allerede meget! Men nu vil jeg også sige dig et alvorsord. Hun er min hustrus barndomsveninde, og vi tåler derfor ikke, du fornærmer hende – selv blot med en tanke. Det vilde være uhæderligt, hvis du benyttede dig af hendes forladte stilling, uden slægtninge, der kan forsvare hende.

Huitfeldt

Men hvorfor ta'r du sådan på vej? Jeg har jo intet forbrudt.

Brun

Ja, ja – jeg ser nok, du går på din vis og kæmper med dig selv; men jeg beder dig kun huske, hvad jeg har sagt. Farvel Huitfeldt!

(Bukker; ud ad indgangsdøren.)

Generalinden *(ind fra højre.)*

Hvorlænge agter min hr. søn i dag at give avdiens?

Huitfeldt *(der med korslagte arme farer op og ned ad gulvet.)*

Hvad mener du, mama?

Generalinden *(ler.)*

Jeg mener, at førend avdienstiden er forbi, [57] vil jeg nødig vove mig ud af min retræt. ^{k87} *(Sætter sig ned og vifter sig langsomt.)* Har du haft ubehageligheder, Robert?

Huitfeldt *(stanser pludselig.)*

Mama, du ved formodentlig, jeg har ført et vildt liv?

Generalinden *(vender forbauset hovedet om mod ham. Rejser sig derpå koldt afvisende.)*

Det ved jeg ikke.

Huitfeldt *(heftig.)*

Jo, jeg har. Alverden siger det, og det er sandt. Jeg har ikke længere nogen respekt

–

Generalinden *(ler.)*

Dyden tilhører os kvinder. Alle mænd skal rase. Det bliver de bedste ægtemænd.

Huitfeldt

Skal de? Om de så raser bort både legeme og ånd? Spiller va banque^{k88} med andres og deres egen eksistens?

Generalinden *(trækker på skuldrene.)*

Det er en overgang.

Huitfeldt

Ja, det sagde også ræven –. ^{k89} Ved du, hvordan den overgang er, mama?

[58]

Generalinden *(slår sin vifte sammen med et skarpt smæld.)*

Nej, og jeg bryder mig ikke om at vide det. Når jeg blot må blive udenfor det hele.

Huitfeldt

Og du er moder? (*Pludselig.*) Mama, du har dog vel læst mine bøger?

Generalinden

Du skriver for mænd, min kære søn, du skriver ikke for kvinder. Jeg er stolt af dine digterværker; men de – indiskrete afsnit læser jeg ikke.

Huitfeldt

Du læser dem ikke!

Generalinden

Behersk dig; du er jo ude af dig selv.

Huitfeldt

Ja – for en gangs skyld, jeg er ude af mig selv. Der er noget – jeg ved ikke, hvad det er, – det ta'r magten fra mig. Mama, du skal høre mig en gang i mit liv idetmindste. Du er jo dog min moder, og det er din simple skyldighed, din pligt!

Generalinden (*skyder hans hånd bort fra sin arm.*)

Hvad du, min søn, har på hjerte af den [59] slags ting, behold det for dig selv. Jeg vil hverken høre om det eller tale om det.

Huitfeldt (*viger tilbage.*)

Du vil hverken høre eller tale!

Generalinden

Man bliver smudsig, blot man rører ved smudset.

Huitfeldt

Ja, når man ikke vil røre ved smudset, kommer smudset ikke bort. Det bliver ligefrem liggende og inficerer luften.

Generalinden *(svøber sit kniplingsschavl tættere om sig.)*

Så desinficerer man.

Huitfeldt

Og dog kan det ikke nytte at gå omkring og stænke med eau de cologne, og dertil indbilde sig, man indånder ren luft.

Generalinden *(koldt.)*

Hvad går der af dig? Du er mig i dag en fremmed. Jeg kender dig ikke igen.

Huitfeldt

Nej, enhver har sine svage øjeblikke. Mama, et ord i rette tide Jeg er jo dog din søn!

[60]

Generalinden *(samler sit slæb sammen og løfter det op.)*

Det gør mig ondt, jeg må afslå din anmodning. Jeg lader mig ikke byde – alting. *(Ud til højre.)*

Huitfeldt *(tager hænderne op til hovedet.)*

Ja, hvad går der af mig? Ved jeg det? Det er ikke Bruns moralprædiken. Det er ikke det. Brun er en stivstikker. [k90](#) Det er hendes øjne. Og som hun kunde le! Sådan frisk, klingende latter. Bare musik hver tone! Men jeg kan da altid se at faa vide, om hun *kunde* elske mig. Det er der da ikke noget ondt i. Jeg vil vide det.

Elisabeth (*ind fra venstre.*)

Jeg syntes, generalinden var herinde –

Huitfeldt

Nej, jo – ja – jeg mener, undskyld frøken, jeg er i øjeblikket en smule, «aufgeregt»^{k91} Mama var her ganske rigtig. (*Skyder en stol frem.*) Å, vil De ikke tage plads?

Elisabeth

Nej, på ingen måde. Jeg skal tale med generalinden. (*Vil ud til høre.*)

Huitfeldt (*kiger ind til venstre.*)

Å hør, frøken Skeel. Vil De ikke først – et øjeblik – et eneste øjeblik – (*Løfter portieren.*)

[61]

Elisabeth

Ønsker De måske et glas sodavand?

Huitfeldt

Hellere selters, om jeg må be! Ja, det *er* en skam. Men Volkersen må være blevet døv i dag – (*ind til venstre; indenfor*) rent stok døv. Han kan ikke en gang høre klokken.

(*Elisabeth ligeledes ind til venstre.*)

Volkersen (*lige efter ud fra venstre.*)

Hvad skal det sige, jeg ikke kan høre klokken? Hænger jeg ikke i klokken fra kl. 6 om morgenen til 2–3 den næste morgen?

Schubert *(i stort hastværk ind ad indgangsdøren.)*

Jeg synes, De mukker, Volkersen?

Volkersen

Skulde jeg ikke mukke? I tider som disse kan det nok knibe for en brav karl. Volkersen her og Volkersen der. Ikke ro et minut. Skulde jeg hænge mig, måtte det da være i en klokkestreng.

Schubert

Nå – nå! *(Klapper ham på skulderen)* Er der nogen derinde? *(Peger til venstre.)*

[62]

Volkersen

Ja, skam er der så. Hun og herren.

(Ud til højre med bakken fra det lille bord.)

Schubert

Hun – og – herren! *(Går rask mod døren til venstre, stanser pludselig; det giver et ryk i ham; gør hurtig højre om, over mod døren til højre.)*

Generalinden *(træder i det samme ind fra højre med havehat på hovedet. Idet hun trækker sine havehansker på.)*

Å, kære oberst! De må følge mig ud i haven for at se på mine smukke blomster. Det ny anlæg ligger meget heldigt. Mod nord er der læ af buskadset, og De ved – narcisser –

Schubert *(halvkvalt af bevægelse.)*

Fru generalinde –

Generalinden

Og nellikerne – hvad synes De om nellikerne? Er de ikke mageløse? Læg mærke til den blodrøde farve, til den duft.

Schubert *(desperat.)*

Til Bloksbjerg med nellikerne!

Generalinden

Hvad behager?

[63]

Schubert *(overvældet.)*

Fru generalinde – nu er det tidspunkt kommet, da – man ikke kan lukke øjnene. Det er ikke længere par distance, det – avancerer.

Generalinden

Hvad behager?

Schubert

Frue – tillad mig at gøre Dem opmærksom på, – Deres søn og – frøken Skeel er – alene – *(peger)* derinde, og – og – *(ordet synes at komme ham på tværs i halsen)* han – han – kysser hende!

Generalinden *(står et øjeblik stille, rank og resolut, men som om hun havde fået en rystelse. Går derpå med sine sædvanlige lette, svævende skridt uden betænkning hen mod Huitfeldt og Elisabeth, der netop kommer ind fra venstre.)*

Schubert *(bukker.)*

Ja – fru generalinde – jeg anbefaler mig. Jeg skal på parade. *(Forsvinder lydløst til højre.)*

Generalinden

Robert, du har din frihed, men du ved, jeg tåler intet sådant i mit hjem. Frøken Skeel, Deres upassende opførel gør mig det til en umulighed at beholde Dem. I dag om otte dage forlader De mit hus.

[64]

Huitfeldt

Mama! – Du ved ikke –!

Elisabeth *(rejser sig stolt i vejret.)*

Deres befaling stemmer med mit eget ønske, kun at jeg allerede i dag forlader Deres tjeneste. *(Lidenskabelig.)* Jeg har intet at rødmme over. Intet! Å nej – intet! *(Løvt.)* Forøvrigt beder jeg Dem fordre forklaring af Deres søn og ikke af mig.

Huitfeldt *(går hen til generalinden; ser hende lige ind i ansigtet, sagte.)*

Mama, du ved ikke, hvad du gør! Du har voldgivet^{k92} os.

Generalinden *(gør en bevægelse med hænderne, som om hun vaskede dem. Ud til venstre.)*

(Elisabeth vil samtidig ud til højre.)

Huitfeldt *(vender sig raskt om.)*

Hvorhen?

Elisabeth

Det får blive min sag.

Huitfeldt (*hen og tager hende i sine arme.*)

Nej, det bliver *min* sag. Nu følger du med mig!

Elisabeth

Med dig? (*River sig løs.*) *Ikke med dig!* [65] Jeg beskytter mig selv. (*Vender sig pludselig om mod ham.*) Jeg troede, du elskede mig!

Huitfeldt

Som min hustru du!

Elisabeth

Hustru!

Huitfeldt

Vi trodser alle farisæerne, så mange som de er! Uden hykleri, uden det, vi ikke tror på, – som vilde fornede os selv til ynkelige komedianter, *fordi* vi ikke tror paa det. Skal vi to lænkebindes af fordom? I kraft af min kærlighed! Er den dig ikke nok?

Elisabeth

Nok!

Huitfeldt

Stå last og brast sammen? Har du mod? Tror du ikke på mig, Elisabeth?

2den Akt

(Et med næsten orientalsk yppighed^{k93} og samtidig raffineret pariserluxus udstyret kabinet, halvt atelier, halvt boudoir,^{k94} hos Robert Huitfeldt. Døre til højre, til venstre og i baggrunden, alle med portierer. Gennem den bageste^{k95} dør ser man ind i en spisesal, hvor der står et dækket bord med en masse sølvtøj og en svær blomsteropsats.)

Huitfeldt (i spadseredragt ind fra højre, halvt trækkende Brun med sig ind.)

Ja, enten du nu vil eller ej! En så sjelden gæst må man naturligvis nøde.^{k96} Det var godt, jeg tilfældigvis traf dig i nærheden. En gæst, du, der forstår at gøre sig kostbar! Kun været her en eneste gang! Man skulde tro, du betragtede min ungarlebolig som smittet med pest, difteritis, eller hvad man nu kalder alt det tøjeri.^{k97} Puh! (Kaster sig ned på en lav ottoman)^{k98} En ganske rar^{k99} rede? Ikke? Foret med mos og dun, – brysselertæpper, brysselerforhæng,^{k100} edderdunspuder – (strækker sig.) Et rigtigt blødt dolce far niente.^{k101} – Nå, hvad siger du så til min sidste fortælling?

Brun (kort.)

«Arbejde?» Jo, den har jeg læst. Jeg har [67] også læst «Knud» (Med ét.) Når blev *du* pludselig så fanatisk forelsket i arbejde?

Huitfeldt

I arbejde? Ja – det forstår du dig ikke noget på. Jeg skal sige dig. Livet er ikke til at holde ud uden arbejde.

Brun

Det vil sige i bøgerne. Du kan såmæn ellers pokkers godt undvære det i virkeligheden.

Huitfeldt

Hvad behager? – Nå jo, – med mig er det en anden sag. Men for det store flertal, – jeg forsikrer dig, – ene og alene slidet fra morgen til aften kan hjælpe det til – stundevis i al fald – at døve tilværelsens jammerskrig.

Brun

Det fornøjer mig på dine vegne, du alene har monopol paa livsglæden. Kun har jeg lidt vanskeligt ved af komme mig af min forbavselse.

Huitfeldt *(gaber.)*^{k102}

Forbavselse?

Brun

Ja, over at livet virkelig skulde være mig så drøjt.^{k103} Jeg kan ikke sige, det før er gået op [68] for mig, men jeg er dig meget forbunden, fordi du har åbnet mine øjne.

Huitfeldt *(trækker på skuldrene.)*

Å – du skal nu også altid tage alting så alvorligt. Hør, jeg skal have et lille, literært gilde i aften. Du bliver vel?

Brun

Nej, du må undskylde! Terslew og konsorter^{k104} er ikke mine hjertensvenner, og desuden ved du vel, hvad der holder mig borte fra dit hus.

Huitfeldt *(reder)*^{k105} *sine knebelsbarter med en lommekam.)*

Bah! Er det den gamle historie! Du er da også en drøvtygger! Herregud er du endnu ikke kommen ud over den?

Brun

Du ved, hvad jeg sagde dig i forvejen. Da vi var hendes venner, der søgte at beskytte hende, har du ved at fornærme hende også fornærmet min hustru og mig.

Huitfeldt *(springer op.)*

Død og plage, skal jeg nu høre ilde for det? Har *jeg* noget ansvar? Du får sandelig holde dig til hende. Hun er myndig, [k106](#) hun vidste, hvad hun gjorde, og hun gjorde det af egen, fri vilje!

[69]

Brun *(ser opmærksom på ham.)*

Nå – således! Du er allerede bleven træt?

Huitfeldt

Ja – oprigtig talt.

Brun

Hvorlænge var Adam i paradiset? Et halvt år – nå, dine liaisons [k107](#) varer jo sjelden længere.

Huitfeldt

Ja, nu må du ikke tage det for strengt. Skal jeg være ærlig, – det bliver mig i længden for ensformigt og – og – en del besværligt, uafbrudt at være på kothurnen [k108](#) og følge hende op i de etiske regioner.

Brun

Det forbavser mig ikke. Du vilde kun have nydelsen, – hun tog tillige forpligtelsen
–

Huitfeldt (*ler.*)

Ja, Gud velsigne dig, som noget, der fulgte *af sig selv*. I *det* forhold!

Brun

Og da pligt er en yderst generende ballast, blir man den lettest kvit ved at kaste den over bord, – du vil af med hende!

[70]

Huitfeldt

Nå, nå, man kan blive både angst og bange for dine krasse udtryk! – Gud bevares – ikke sådan uden videre – ikke sådan – ja, du ved nok, der gives mange måder at løse et sådant forhold på –

Brun

Lempeligt – sådan lidt efter lidt – med kattepoter. – Hvorfor ikke? Der gives tusinder af sådanne historier i verden. Skade kun, når offeret er en ædel, højsindet natur.

Huitfeldt

Jeg ber! Lad os nu ikke gøre det til en tragedie. Jeg har dog med hensyn til Elisabeth haft de bedste forsætter. [k109](#).

Brun

Dine gode – forsætter – dem kender jeg. Du ved, hvormed vejen til helvede – [k110](#)

Huitfeldt

Men du gør mig jo fuldstændig nervøs. Jeg ved, ærlig talt, ikke, hvorfor du sådan overfuser mig! Når det kommer til stykket, var jeg måske ikke så snart bleven træt af hende, hvis hun ikke havde haft en ganske ubegribelig evne til at irritere mig ud af min ro.

[71]

Brun

Ja, så forstår jeg det hele. Du havde det så godt, var så tilfreds med dig selv, og så holdt hun daglig, uden at vide af det, et spejl op for dig! Jeg indrømmer, det var dumt.

Huitfeldt

Ja, og så, ser du, er hendes natur så forskellig fra min. Den er mig et fuldstændigt problem.

Brun

I hvilken retning?

Huitfeldt

Jeg skal sige dig, der er stof i hende, til at hun kunde være bleven en anden Elisabeth Fry. —^{k111} Før fanden får sko på^{k112} om morgenen, går hun i sin gamle kåbe og med en kurv på armen som en rejekone^{k113} ud og ind i de fattigste stuer her i Østerbro-kvarteret. Det er en formelig mani. Hun lever og ånder kun for fattigplejen.

Brun

Og du skal naturligvis punge ud.

Huitfeldt

Ja, hun brandskatter^{k114} mig formelig. Formodentlig bruger hun størsteparten af de penge, hun får til sit toilet,^{k115} til en sygekasse, thi hun går da klædt så tarveligt som en almueskolelærerinde.

[72]

Brun

Den anvendelse af toiletpengene er du naturligvis ikke fornøjet med.

Huitfeldt

Nej, det kan du dø på! Jeg har ikke haft i sinde at tage en hel diakonissestiftelse på slæbetov. Kan du begribe, – ja, jeg kan det ikke, hvordan miss Nighthinggale^{k116} af egen, fri vilje kunde tage ned til Skutari. Elisabeth vilde have gjort det samme. Hun sværmer også for at være sygeplejerske.

Brun

Det er dog i al fald et ret agtværdigt sværmeri.

Huitfeldt

Ja, men tænk dig: igår badede hun selv et barn, der var befængt med udslet og utøj, – jeg vilde ikke have rørt ved dets laser med en ildtang! – og vaskede med egne hænder dets sår.

Brun

Jeg kan godt indse, du var forbavset.

Huitfeldt

Ikke sandt? Men da *jeg* tillod mig at ytre denne højst naturlige forundring, svarede hun: «Robert, – det lille, kære, velsignede barn!» – Sår! Det modbydeligste, der eksisterer!

Brun

Unægteligt.

Huitfeldt

Hun har altid været eksalteret, ^{k117} skal jeg sige dig. Jeg føler mig overbevist om, hun vilde endog gøre fordring på min troskab som hendes *ret!* Havde hun endda været min hustru!

Brun

Det er mærkværdigt, hvor pludseligt I respekterer denne af jer selv så angrebne hustruret, så snart det gælder at blive af med en elskerinde.

Huitfeldt

Å – du skal nu også altid! Hør, jeg må gå. (*Ser på klokken.*) Jeg skal hen et ærinde, inden jeg klæder mig om. Men jeg træffer dig jo nok i aften. Au revoir! (*Ud til venstre.*)

Brun

Nej, det kan du være vis på, du ikke gør! (*Vil ud til højre; støder i døren på Klara; farer tilbage.*) Klara!

Klara (*ind.*)

Ja, det er mig, kære Emil! Endelig fik jeg da hans adresse opspurgt, som du så længe har gået på nåle for at skjule for mig. Hos generalinden træffer jeg ham aldrig mer. Han skyr mig som den onde samvittighed.

Brun

Men i Guds navn, hvad vil du her?

Klara

Hvad jeg vil? Få oplysninger om Elisabeth. Han *skal* give mig dem.

Brun

Hm! Min søde pige, gør mig den tjeneste at gå. Han trak mig herind og vilde have mig med til ungarlegilde i aften, – jeg sagde nej. Herrerne kan komme hvad øjeblik det skal være, – her er intet passende sted at træffe dig.

Klara

Sammen med min mand? Du er her jo.

Brun

Det er en anden sag. Men min hustru burde ikke sætte sin fod indenfor denne dørtærskel.

Klara

Er en sådan ungarlsbolig da et så ilde berygtet sted? (*Ser sig om, går prøvende omkring.*)
Her er forresten en hjemlig hygge over det hele arrangement, som mænd ikke kunde skabe. Her er spor af en kvindehånd.

Brun

Af en kvindehånd?

[75]

Klara (*rolig.*)

Af denne kærlighedens yndige puslen om alle disse tusind småting; de gør tilsammen et så forunderligt betagende totalindtryk af skønhed og harmoni.

Brun

Klara!

Klara (*vender sig om og ser fast på ham.*)

Har du set Elisabeth?

Brun

Ja – jeg har – set hende –

Klara (*sætter sig.*)

Og du har ikke hilst mig fra hende? Er hun da syg, siden hun ikke engang har skrevet mig til?

Brun (*ligeså.*)

Slet ikke, – på ingen måde syg, – men – tværtimod! – men – Klara, kære, – hun er – hun er –, og så kan du jo nok forstå –

Klara (*rejser sig.*)

Emil!

Brun

Tag det roligt, barn! Kære, det hænger ikke sådan sammen –, som du mener, men ikke [76] destomindre – barn dog, fat dig! (*springer ligeledes op.*) Du ser jo, der er galt på færde.

Klara *(stille.)*

Det ser jeg. Sig mig så alt.

Brun

Jeg skal fortælle dig det så skånsomt som muligt. *(Tager begge hendes hænder i sine.)* Han gjorde hende et skammeligt forslag, – og – hun gik ind på det. Hun lever sammen med ham her, – har gjort det lige siden – ja, kort efter, hun forlod generalinden. *(Slipper hendes hænder.)*

Klara *(lavt.)*

Er der så ikke mere?

Brun

Nej, så er der ikke mere.

Klara

Ved generalinden det?

Brun

Hun ignorerer det. For hende eksisterer det simpelthen ikke.

Klara

Og du har været her før?

[77]

Brun

Ja, jeg kom engang herind – kort efter – uden ret at have klaret mig grunden, hvorfor jeg gjorde det.

Klara

Af nysgærrighed?

Brun

Måske heller en nysgærrig forundring over, at *hun* kunde have indvilget i dette, – måske deltagelse med hende, *fordi* hun havde gjort det.

Klara

Og du tror – –

Brun

Men én ting, véd jeg, slog mig: Der var ingen undseelse, ingen dulgt [k118](#) bevidsthed om, at ikke alting var, som det burde være, at folk så skævt. Tværtimod! Da hun hilste, så hun mig frit ind i øjnene, som om alt var i sin orden, og hun i sin gode ret.

Klara

Det forbavsede dig?

Brun

Ja, jeg kan ikke nægte, jeg studsede uvilkårligt, veg næsten tilbage for denne gode samvittighed, denne sikkerhed på sin moralske ret [\[78\]](#) til at gøre, hvad hun havde gjort. – «Hils Klara», sagde hun.

Klara

Og den hilsen har du ikke bragt mig!

Brun

Nej. Ærlig talt, trykkede jeg mig lidt ved denne hilsen. Endnu mere ved frygten for, hun muligvis kunde mærke, at den satte mig i forlegenhed.

Klara

Du så intet tegn på, at hun havde opdaget –

Brun

Hvor vil du hen? Hun elskede ham jo som et umistænksomt barn. Desuden – så længe rusen varede, – var han beruset og viste naturligvis alle sine elskværdige sider. Hvad under, at hun så levede på en illusion?

Klara

Er rusen forbi nu?

Brun *(uvilligt.)*

Det antager jeg.

Klara

Var der noget godt ved ham som barn?

[79]

Brun

Ja. Han var en blød, begavet, elskværdig dreng, – i grunden god. Generalinden og Terslew har ødelagt ham.

Klara

Kommer han snart tilbage? Jeg så ham forlade huset.

Brun

Nej, – først om en halv time eller så.

Klara (*trækker sine hansker af.*)

Det er godt. Ham vil jeg ikke se, – jeg vil kun træffe Elisabeth.

Brun

Umuligt, barn! Gå, så skal jeg bringe din hilsen og give dig besked!

Klara

Umuligt! Elisabeth, det bedste, kæreste menneske på jorden? Å, Emil, kunde du også være så fejj?

Brun

Klara!

Klara

Er din hustrus gode navn og rygte så skrøbeligt, det ikke tåler, hun taler nogle ord med en stakkels, falden barndomsven? Hun behøver mig. Du ved, hun har ingen mor. Vil du hjælpe mig, Emil?

[80]

Brun (*bevæget.*)

Klara, jeg – skammer mig for dig. Hvor har jeg ikke selv med min spidsborgerlige anstændighedsfølelse været ussel!

Klara (*slår sine arme om hans hals og kysser ham.*)

Du kære, ængstelige mand! Vil du gå ud i haven sålænge? Jeg skal gøre det kort – ganske kort.

Brun

Ja – (*smiler*) – jeg skal stå skildvagt. Lov mig nu, hvis du kan, at gøre et forsøg på at åbne hendes øjne.

Klara (*lavt.*)

Nej. Jeg har forsøgt det en gang, men om det så gjaldt, jeg ved ikke hvad, har jeg ikke hjerte til igen *frivillig* at tage erkeengelens flammesværd – og – jage ud. [k119](#).
Hendes øjne bliver nok åbnede. Det vil *han* sørge for.

Brun

Men hvad vil du da?

Klara

Kun ved mit komme give hende vished om, at når det tungeste er der, når også han forlader hende, vender hende ryggen, så vil jeg *ikke* gøre det. At hun da har et sted, hun kan ty hen med sin skam.

[81]

Brun

Klara, jeg elsker dig!

Klara (*smiler, bevæget.*)

Ja, det er en gammel historie. Gå nu, du kære, tåbelige Emil! (*Brun ud til højre. Klara ved vinduet.*) Der er hun. Hun har været ude. (*Går frem og tilbage.*)

Elisabeth (*ind i overtøj, hun ser træt ud, men er øjensynlig stærkt optaget af et eller andet.*)

Klara! (*Står stille*)

Klara (*ligeså.*)

Elisabeth!

Elisabeth (*hæver hovedet og ser på hende.*)

Klara (*smiler sørgmodigt.*)

Du tror da vel ikke, jeg frygtede for, du *ikke* kunde se mig frit ind i øjnene, Elisabeth?

Elisabeth (*bevæget.*)

Å – kære – gode – (*Slynger armene om hende.*)

Klara (*rolig.*)

Du har været ude, ser jeg. Følger Huitfeldt dig på dine fattigbesøg?

[82]

Elisabeth (*undvigende.*)

Nej, dertil har han ikke tid. Han er så optaget af den ny bog. Men hans pung er ikke lukket. Klara – (*med glædestrålende ansigt*) jeg har aldrig haft så meget at gøre med i mit liv, og – å Klara – hvad er det dog for en sjælefyrd at have den store talisman [k120](#) «mønt» i sin hånd, når man står ligeoverfor så grænseløs nød!

Klara

Ja, du giver dig personligt hen i det.

Elisabeth

Men sig mig, hvad større salighed behøver også et menneske, når det kommer til stykket? At bringe sundhedens farve på disse stakkels små, blege, søde børneansigter?

Klara *(ser vemodigt på hende.)*

Gud elsker en glad giver.

Elisabeth

Du kan derfor nok forstå, jeg er Robert uendelig megen tak skyldig, fordi han sætter mig i stand til at gøre alt dette. – Og dog, forsikrer jeg dig, så du kun, hvordan det rigtig var: det er som en dråbe i et bundløst hav.

Klara

Du ligner dig selv. Du har nu engang fået forbarmelse^{k121} i vuggegave.

[83]

Elisabeth

Vel ikke mere end enhver, som gerne vil gøre det bedste, han kan, at den tid må komme, da menneskene er blevne rene, da alt ondt er ophørt.

Klara

Og du tror på, at kommende slægter vil nå denne fuldkommenhed?

Elisabeth

Det tror jeg. Vi må kun alle gøre vort til denne fremtid. Kunde jeg blot få Robert til at – til altid at – da vidste jeg, jeg i det mindste havde fået en god gerning her i livet. *(Pludselig.)* Klara! Jeg har i dag gjort en opdagelse, der har overvældet mig.

Klara

Og det er?

Elisabeth

At en ung dreng, en fattig skomagerenkes søn, som jeg rent tilfældigt har taget mig lidt af, er – å, Klara, er det ikke stort? – er drengen med levkøjerne!

Klara

Drengen med levkøjerne!

Elisabeth (*jublende.*)

Den lille, forfrosne dreng på Nørrebro – ja! [84] Jeg skal en anden gang fortælle dig: hvorledes. Klara – kære – hvilket sammentræf! Her bliver noget at gøre, noget at tage op. – Når Huitfeldt nu kommer ind, skal du høre –

Klara (*kort.*)

Når Huitfeldt kommer, går jeg.

Elisabeth (*træder et skridt tilbage.*)

Du går?

Klara

Ja.

(*Pause.*)

Elisabeth

Således. Det havde jeg ikke troet.

(Pause.)

Klara

Du vidste det.

Elisabeth *(fast.)*

Nej. At de officielle hyklere, de bornerede [k122](#) salonmennesker, det «fine selskab», præsterne vilde fordømme mig, det vidste jeg –

Klara

Og det brød du dig ikke om.

[85]

Elisabeth

Nej, det brød jeg mig ikke om, men at alle ædle, frisindede mennesker, alle dem, der arbejder på menneskehedens udvikling, alle dem, der stræber hen mod et sandt og helt menneskeliv, først og fremmest du, Klara – vilde forstå mig, i al fald ikke mistyde min bevæggrund, derom har jeg ikke tvivlet et minut.

Klara

Jeg har heller ikke miskendt din bevæggrund. Jeg ved, den bunder i det reneste, det mest etiske i din natur. *(Pludselig afbrydende)* Du skal have fremmede?

Elisabeth

For første gang. I aften har vi endelig besluttet os til at se nogle hos os.

Klara *(med nogen anstrængelse.)*

Hvem?

Elisabeth

Roberts literære venner. Jeg har desværre aldrig set dem –

Klara

Det vil falde dig svært.

Elisabeth

Hvorfor? Jeg håber tværtimod, det vil blive [\[86\]](#) af stor interesse. Men din mand må komme. Bed Emil om at komme.

Klara

Det skal jeg.

Elisabeth *(kysser hende.)*

Og tilgiv nu, – jeg må lægge tøjet [k123](#) og se lidt til bordet. Om ti minutter er jeg her igen.

(Ud til venstre.)

Brun *(ind fra højre.)*

Det blev nok ikke så kort?

Klara *(vender sig hurtigt om.)*

Emil! Du må blive her i aften!

Brun

Nej, såmæn om jeg vil! Hvad skal jeg gøre i denne fordømte klike? Jeg vil ikke være en spurv i tranedans – femte hjul til en vogn –

Klara (*lægger sine hænder på hans skuldre og ser ham ind i øjnene.*)

Det kan hænde, hun i det selskab kan komme til at trænge til lidt beskyttelse – og kære – kære Emil – i al fald til, at en mand er til stede, hvis blotte tilstedeværelse i sig selv er et slags værn.

[87]

Brun

Så skal det ske. Jeg bliver, om jeg så skal stå skildvagt hele aftenen. Gå så, kære du!

Klara

Sig Elisabeth, jeg kunde ikke vente. – Og – (*stanser.*) Tak, Emil! Tak, kære, dyrebare Emil! (*Ud til højre.*)

Brun

Ja, det er godt nok! Det blir nu alligevel mig, som blir ladt i stikken. (*Ser ind i spisesalen.*) Her er ingen. (*Ser ud til venstre.*) Der er ingen. Ja, så er det bedst, jeg igen går ud i haven og promenerer. (*Ud til højre.*)

Elisabeth (*ind fra venstre med en del afskårne roser i sit hvide forklæde, stanser.*)

Hun er gået! Klara er gået bort!

Huitfeldt (*ind fra spisesalen, peger derind.*)

For hvem har du lagt den kuvert?

Elisabeth

For Erik Hansen.

Huitfeldt

For skomagersonnen! Har du indbudt ham til i aften?

Elisabeth

Det troede jeg, var en selvfølge. En gentleman har en forpligtelse ligeoverfor sin protégé!^{k124}

[88]

Huitfeldt

Protégé! Det er i så tilfælde din, det skal guderne vide. Var det mig, kære, som læste den «bøn til gode mennesker» på sidste side af «Berlingske»? Gudskelov – jeg har aldrig lagt mig til den simple vane at læse avertissementer. Var det mig, som hver dag en hel måned igennem traskede de fem trapper op til den syge vaskekone, og ved hjemkomsten lugtede af sæbevand og soda, så hele huset stank, og jeg måtte lukke vinduerne op? Var det mig, som fik den forrykte ide at hjælpe sønnen frem til studeringer og pine sig selv dag ud og dag ind med at tærse lektier som langhalm? – Tør jeg spørge: var det mig?

Elisabeth (*neppe hørligt.*)

Det var mig.

Huitfeldt

Jeg gad vidst, hvor mange hundreder dine filantropiske^{k125} projekter i dette halve år har kostet mig.

Elisabeth

Du er rig, Robert. Den, som har, skal give – ikke karrigt, men rundhåndet, med glæde og – å, – af ganske hjerte.

Huitfeldt

Og så få sine penge smidt ud at vinduet! ^[89] Nu, hver sin lyst! Men det står jeg fast på: Skomagerdrengen er mig æsthetisk imod. Jeg *tåler* ham ikke ved mit bord.

Elisabeth

Han er indbudt, Robert.

Huitfeldt

Jeg går *ikke* til bords!

Elisabeth

Robert! Han er et menneske som du og jeg, og et godt menneske. Jeg troede, *du* følte menneskets værd, om nogen gjorde det. Du skriver jo for at vise verden, at den rette adel kan findes større hos den fattigste mand end hos mangelen født aristokrat. Å, Robert, du kan ikke mene, hvad du har sagt.

Huitfeldt

Vist mener jeg det. Der er også måde med. Du er plebejisk af natur, Elisabeth. Om han end er det ædleste menneske på jorden, kan man ikke sidde til bords med ham: Han er for simpel, – hans far var skomager, han lugter af beg!

Elisabeth

Og det er dig, som har gjort dig til talsmand –

Huitfeldt

Talsmand her og talsmand der! Gud, hvor ^[90] den dør knirker! Du har vist glemt at lade den smøre med olje, du ved, ingen dør må knirke her i huset! (*Ud til højre.*)

Elisabeth *(der har ladet roserne falde på bordet, står fastnaglet til pletten og stirrer på dem – lamslået, målløs. Det ringer på entréklokken. I entréen højrøstet passiar og latter. En dør springer op. Som truffen af et skud samler hun igen roserne sammen i forklædet og iler ud til venstre.)*

(Huitfeldt. Brun. Terslew. Wedel, Nissen ind fra højre.)

Terslew *(sætter lorgnetten på.)*

Se, se – virkelig ikke så ilde! Orienten og occidenten mødes i et allerkæreste favntag. Ganske pikant. Og så dufter her af roser.

Wedel

Nej, af meloner.

Nissen

Hvis I ikke tar det ilde op: mig forekommer det at være en blanding af agurker og artiskok. *(Mat.)* Nå, Brun, hvordan har De det? *(Rækker ham hånden.)* Det er længe siden, vi sås.

Brun *(ler.)*

De har ret. Det er forbandet længe siden, jeg har haft den fornøjelse at beundre jeres stærkt udviklede lugtesans.

[91]

Nissen *(hendøende.)*

Lugtesans? Hva' beha'r?

Brun

Ja. I går jo om som nogle snushaner. Der har De foreløbig en rose.

Nissen (*rider på en stol, drejer rosen mellem sine fingre.*)

Rosen er også en illusion, optræder i alle skikkelser. Sortblå, blodigrød, fløjelsskrammereret, [k126](#) blodlevret, dunblød, (*sukker*) Blot jeg kunde finde alle de prædikater, som kunde udtømme denne roses væsen!

Terslew (*reiser sig.*)

Ja, han rider nu sin kæphest. Å hør Huitfeldt!

(Begge ind i spisesalen. Brun ud til højre.)

(Mejn og Johnsen ind fra højre.)

Johnsen

Ja – å ja – det kan nok sådan gyse i mig imellem, sådan ned ad rygraden –

Mejn

Nedad rygraden – ja!

Johnsen

Og så kunde jeg gerne skringe højt, når man ridser med en griffel på en tavle.

[92]

Mejn

Det er rigtigt. Så er De nervøs. Straks digternaturellet. [k127](#) Og siger De så af ganske hjerte, sjæl og sind: «Det er snavs [k128](#) altsammen, skidt med det hele!» – straks er De digter.

Johnsen

Er jeg digter?

Mejn

Gu' er De digter – ja! Forstår De ikke det? Det er jo aldeles soleklart. Utilfredshed skaber digterkunst. Den skinbarlige djævel!

Johnsen

Ih, du min gud!

Mejn (*slår ud med hånden.*)

Duer ikke – Gud er ikke chic.^{k129} Det vilde give gloire,^{k130} skal jeg sige Dem. Glans så det stod efter, forstår De.

(En hund hylér udenfor.)

Johnsen (*farer sammen.*)

Å – der er det! Der er det! Ja – var det ikke det, jeg sagde.

Nissen (*hopper op fra sin stol.*)

Det ventede jeg! Nu gik han s'gu fra forstanden!

[93]

Mejn

Der kan De se, De er nervøs. Er det ikke det, jeg siger. De kan ikke engang tåle, en hund hylér. (*Fører ham hen til en stol.*)

Johnsen (*drikker et glas vand.*)

Å tak – tusind tak! Du gode Gud, hvor jeg virkelig blev bange!

Mejn

Det skal der nok ikke meget til.

Nissen *(stænker ham med eau de cologne.)*

Bare indbildning, menneske! Bare indbildning hele historien! Der gives ingen helvedshund i den hele, vide verden. Bryd Dem bare ikke om Faust. [k131](#)

Wedel *(farer pludselig op; han har siddet i dybe tanker.)*

Å, hør, kan I ikke hjælpe mig med en naturskildring! Solen steg op – glødende, hed
–

Mejn

Nej, det er for naturligt, det er trivielt. Solen steg op! Som et hjul, der var hedet i ilden, rullede den hen over skyernes bomuldsmarker –

Wedel

Nej, det er heller ikke noget nyt billede. Hjulet er forslidt. Solen steg op! En ildbolt [k132](#) kastet ud i verdensrummet –

[94]

Johnsen *(farer op.)*

Å du altstyrende, der er den igen!

Herrerne

Hvad er det? Hvad er det?

Nissen

Hvad er det med ham?

Mejn

Å, han kan bare ikke glemme det nederdrægtige hundehyl. (*Purre*^{k133} med begge hænder i sit hår.) Stille! Forstyr mig ikke! Kan I ikke hjælpe mig lidt med fordelingen af mit udkast, – romanen, De ved. Hør nu: Heltinden fødes i armod, opdrages med sult, slag og skældsord, blir derpå 17 år, blir forlovet –

Nissen

Snip – snap – snude: blir lykkelig –

Mejn

Nej – nej – nej! Blir netop ulykkelig – blir bedragen –

Nissen

Nå således! Det skal altså være et natstykke –

Mejn

Rembrandtsk lys.^{k134} Der er ingen virkelighed [95] i at gøre livet lysere end det er. Det har altid været idealisternes fejl. Hun blir bedragen, ja. Har jeg ikke sagt Dem det engang før? Har jeg måske ikke? Nå! Så tar vi det om igen! Det skal være mig en fornøjelse. Pryglet – sultet fordærvet – skældt huden fuld – sparket – karnøflet^{k135} – å, sådan elendighed, ser De!

Wedel

Nå, skal du nu igen til at græde over din egen bog? Det blir s'gu for kedeligt i længden.

Nissen (*elegisk*^{k136} – ulykkelig.)

Det er det, jeg siger: alt er illusion. Mit eget liv er en illusion. At jeg har en frakke, der sidder godt, er en illusion, at jeg sidder her og venter på et godt måltid, er en illusion –

Mejn

De sidder idetmindste på Deres stol. –

Nissen *(resigneret.)*

Gud ved – hvad jeg gør! Når jeg blot kunde blive overbevist om en realitet. Men jeg nærer tvivl om min egen eksistens. Jeg er bange, jeg er et intet – et selvbedrag – luft.

(Brun ind fra højre.)

Wedel

Nå, det hele er ynkeligt, det skal Gud vide.

[96]

Mejn

Ikke en pibe tobak værd!

Brun

I mener ikke en døjt^{k137} af det hele!

Wedel *(farer op.)*

Mener vi ikke en døjt?

Brun *(ler.)*

Nej, kære. Det er illusion altsammen.

Nissen

Illusion!

Brun

Ja, jeg kan ikke indse andet, end at det er en fortvivlet mani således at skælde livet ud. Det er slet ikke så uudholdeligt. Se kun! (*Peger ind i spisesalen.*) Det dækkede bord – vinkaraflerne – melonerne – livets blomster –

Alle (*springer op.*)

Livets blomster!

Brun (*ler*)

Ja, vi sagde endnu livets blomster den gang, jeg var student.

(*Terslew, Huitfeldt ind fra spisesalen.*)

[97]

Terslew (*leende med lorgnetten i øjet.*)

Nysseligt – nysseligt! Men forbarm dig nu over vor nysgærrighed og lad os endelig få at se den huri, [k138](#) du så længe omhyggelig har gemt for os i dit harem. Vi har jo ikke en gang fået se hendes næsetip!

Alle (*undtagen Brun.*)

Frem med skatten, du drage!

Nissen

Er det Kristian Winthers [k139](#) søde, små pusselanker? [k140](#)

Mejn

Et interiør fra Kameliadamen?^{k141}

Wedel

Eller Fanchette fra bal mabile!^{k142}

Brun (*der hvert øjeblik har søgt at stanse den højroastede passiar^{k143} eller give den en anden vending.*)

For skams skyld: hold mund!

(Elisabeth ind fra venstre.)

Brun (*spændt – for sig.*)

Hun går i søvne!

Terslew (*idet han hurtigt vender sig om, støder til en étagère.^{k144} Studser.*)

Guds død!^{k145} (*Ser på hende med beundrende frækhed.*)

[98]

Herrerne (*undtagen Brun, mellem hverandre.*)

Gør din smag ære, Huitfeldt! I den fornemme stil! Tre skridt fra livet! (*Latter.*)

Wedel

Ved Gud, Terslew, hun kunde stå model!

(Latter.)

Mejn

Til Susanna i badet![k146](#) (*Latter.*)

Brun (*oprørt.*)

Nej, dette er en profanation![k147](#)

Elisabeth (*der bevæger sig bleg, men rolig og mekanisk, til Brun*)

Hvor jeg er glad, fordi De kom. De er Klaras mand, så synes jeg også, jeg har nogen del i Dem. (*Vender sig til Terslew, idet hun gør en let bøining for de øvrige*) Jeg er ikke ligegyldig for den tilfredsstillelse at se kritikeren, Terslew, som gæst i mit hus. Hvis De tillader, mine herrer, – bordet venter!

(*Terslew springer hen og byder hende armen.*)

Herrerne (*undtagen Brun, sig imellem, dæmpet.*)

Hendes hus! Død og pine!

Huitfeldt (*ærgelig.*)

Kom nu – kom! Hvad venter I dog efter? Maden står jo og blir kold.

[99]

Mejn (*til Wedel.*)

Gud, hvor han er gnaven![k148](#)

(*Huitfeldt og Herrerne ind.*)

Elisabeth (*der allerede har taget Terslews arm, slipper den og går hen til Brun – sagte.*)

Hr. ingeniør, jeg har en bøn til Dem. Jeg havde inviteret en fattig yngling, vi hjælper lidt frem, men Huitfeldt har forbudt mig at lade ham komme til bords. Jeg havde i sidste øjeblik intet bud at sende, han kommer vist om lidt, jeg kan ikke godt

forlade bordet uden at det – at det –, Brun vil De være så inderlig god at gøre det i mit sted –

Brun

Sige ham – hvad?

Elisabeth

Sige ham sandheden, at jeg havde indbudt ham uden Huitfeldts vidende, men skånsomt – intet sårende – å, De vilde gøre mig en så stor, stor tjeneste!

Brun

Det skal jeg. – Vær vis på det.

Elisabeth *(står et øjeblik stille)*

Jeg ved ikke, – hvordan jeg skal takke Dem.

[100]

Terslew *(der utålmodig har stået og ventet, nærmere.)*

Men min bedste frøken, jeg kunde næsten blive skinsyg på den gunst, De viser den velærværdige ægteemand.

Elisabeth *(ser forbauset på ham.)*

Fru Bruns ægtefælle har idetmindste krav på min ubetingede agtelse og tillid. De tillader derfor, hr. Terslew – *(Tager Bruns arm og går med en kold bøjning for Terslew med Brun ind i spisesalen.)*

Terslew *(står igen og ser efter dem; sætter lorgnetten på.)*

Det var dog en knibsk^{k149} satan! *(ind i spisesalen.)*

Erik Hansen (*ind baglænds, tarvelig klædt, med rund hat i hånden, fra venstre stadig kejtet bukkende for Holger, der tilsidst viser sig på dørtærskelen.*)

Holger (*hovent.*)

Jo, det er her, det kan du forlade dig på. Men her er just intet sted for dig.

Erik Hansen (*beskedent.*)

Ja men, jeg forsikrer Dem, – jeg er virkelig indbudt, – frøken Skeel har selv – hun har virkelig selv –

Holger (*hånligt.*)

Frøken Skeel! Det skulde slemt nytte her! ^[101] (*stikker hænderne i bukselommerne*) Nej hør, min gode mand, det går ikke! Ved du, hvem frøken Skeel er? Og ved du, hvem du er?

Erik Hansen (*usikker.*)

Jo – o – det ved jeg nok.

Holger

Det lader ikke til det. (*Fløjter^{k150} sagte.*)

Erik Hansen (*sætter sig forsigtig på den yderste kant af en stol*)

Tak, jeg kan godt vente her. De behøver slet ikke at ulejlige Dem.

Holger (*ler.*)

Ja men, hvis du er indbudt, skal du jo derind og spise.

Erik Hansen

Å, jeg vil helst slippe fri. Jeg sidder så godt her.

Holger

Det tror jeg s'gu mer end gerne. Men her er intet venteværelse, min gode ven. Så du har at forføje dig ud!

Erik Hansen *(rejser sig hurtigt.)*

Ud?

Holger

Den vej! *(Peger på døren.)*

[102]

Erik Hansen *(står og famler nervøst med sin hat.)*

Den vej? Tror De så, jeg kan komme ud på gaden? Uden – uden at møde nogen?

Holger *(ler.)*

Ja, det kan du bande på. Ikke en mo'rs sjæl!

Erik Hansen *(går stiltiende og bukkende over gulvet mod udgangsdøren.)*

Brun *(i døren fra spisesalen.)*

Jeg synes, De er noget højrøstet herinde.

Holger

Nej, det er ham der.

Brun

Ah! (*Til Holger.*) De kan gå. Jeg skal nok bringe hr. Hansen værtindens undskyldning.

Holger

Undskyldning – hr. Hansen! (*Ud.*)

Brun (*hen mod Hansen.*)

Erik Hansen?

Erik Hansen (*forlegen.*)

Ja – det er ganske rigtigt mit navn, men –

[103]

Brun (*venligt.*)

Jeg har en hilsen til Dem fra frøken Skeel. De har fået hendes indbydelse, ikke sandt?

Erik Hansen (*bukker.*)

Jo – det er ganske rigtig, – men –

Brun

Hvad mener De med «men»?

Erik Hansen

Men jeg kan så udmærket godt gå straks.

Brun *(venligt.)*

De vil ikke være i vejen?

Erik Hansen

Nej, det vilde jeg rigtignok grumme nødig.

Brun

De er en brav ^{k151}fyr, Hansen. Jeg kan pokkers godt lide Dem for dette. Men De skal ikke tage Dem det nær. Det hele har kun været en lille misforståelse –

Erik Hansen

Det tror jeg også. Det er ubegribeligt forresten, det ikke før faldt mig ind. Jeg læste dog brevet seks gange igennem, og jeg forsikrer Dem – ja, De må endelig tro mig, det gør mig inderlig ondt –

[104]

Brun

De tar fejl, min ven, De har ikke misforstået frøken Skeels brev, men hun glemte at sige til Huitfeldt, at hun vilde eller havde inviteret Dem. Og hr. Huitfeldt fandt, De var – for ung til at passe til dette selskab her i aften.

Erik Hansen *(lettet.)*

Det synes jeg med! Det var virkelig rigtig tænkt af hr. Huitfeldt. Farvel og mange tak for Deres venlighed.

Brun *(klapper ham på skulderen.)*

Mod, unge mand! Med det beskedne ansigt kommer De ingen steder frem i verden. Man skal gå på! Men imorgen middag venter min hustru Dem. Og jeg venter Dem

også.

Erik Hansen *(stanser.)*

Hr. – hr. –?

Brun *(ler.)*

Ja, det er ingen misforståelse, for jeg henter Dem selv. *(Følger Hansen ud til højre.)*

(Huitfeldt, Terslew noget ophedede af vinen, ind fra spisesalen hen og drikker sodavand.)

Terslew

Guds død, hvor er hun dog henrivende! Hvor har du fundet hende? Hvad? Du lykkes Pamfilius!^{k152}

[105]

Huitfeldt *(trækker på skuldrene.)*

Ja – hvor finder man –

Terslew

Det er en ny genre: alvorlig, samvittighedsfuld, ærbar – guddommelig! Det påfund med fattigforsørgelsen var allerkæreste.^{k153}

Huitfeldt *(lige gyldigt.)*

Meget muligt. Jeg har også selv fundet det, men den alvorlige genre bliver trættende i længden. Moralske gardinprædikener af ens kone – lad gå! Men af ens – for pokker, det lader man sig ikke byde!

Terslew *(ler.)*

Se – se? Det lader til, du er allerede ked af hende?

Huitfeldt (*gaber.*)

Hun er mig for besværlig har jeg sagt dig.

Terslew

Kære ven, så kunde måske jeg – succedere?^{k154} Jeg kunde nok tumle^{k155} hende, hvis jeg vilde.

Huitfeldt

Hvorfor ikke? (*Sætter sig ned, gaber*) Ja, vi skal vel drikke noget?

[106]

Terslew

Et par glas vermuth? (*Henter glas og karaffel fra buffeten, sætter sig ned ligeoverfor Huitfeldt og tænder en cigar.*)

(*Pause.*)

Terslew

Nå, jeg synes ikke, du er rigtig ved hægterne?^{k156}

Huitfeldt

Å, jeg gider ikke.

Terslew

Hvad gider du ikke?

Huitfeldt

Ingenting.

Terslew

Det var ikke meget.

Huitfeldt

Nej. Det var ikke meget. *(Gaber.)*

Terslew

Hør du, – vi må have nogen variation i programmet, det kan ikke nytte. De fattige – og undertrykte kan være godt nok, men det bliver ensformigt i længden.

Huitfeldt *(mat.)*

Pokkers ensformigt.

[107]

Terslew

Vi må have fat i kvindesagen. Den ligger i luften.

Huitfeldt *(gaber.)*

Du har en forbandet fin næse.

Terslew

Det er man s'gu nødt til. Man kan ikke altid lire den samme melodi af på tidens lirekasse.

Huitfeldt

Hvad for noget? Lirekasse?

Terslew

Lirekasse – ja.

Huitfeldt

Men Herregud, jeg troede, du havde en ringeagt for det svage køn, som endog kunde stikke^{k157} selve Schopenhauer.^{k158}

Terslew *(ler.)*

Gudbevares! Jeg tilstår, jeg har meget ringe tanker om hendes intellektuelle evner. Hun er et lavere væsen. Hendes hjerne er décidément^{k159} mindre udviklet.

Huitfeldt

Nå?

[108]

Terslew *(ironisk.)*

Nå?

Huitfeldt *(purrer sig i håret søvnigt.)*

Ja – jeg spørger bare.

Terslew

Genér dig ikke. (*Skyder pludseligt glasset fra sig og lægger armene på bordet.*) Kan man nu tale med dig som med et fornuftigt menneske?

Huitfeldt

Jeg er bange, det vil blive dig noget besværligt.

Terslew

Å rejs ad!^{k160} – (*Skarpt.*) Huitfeldt! Det kan ikke nytte at lægge skjul på det, – du må se sandheden i øjnene.

Huitfeldt (*Åbner øjnene.*)

Sandheden?

Terslew

Sandheden – ja. Dine noveller har nået deres højdepunkt. De vil snart komme på retour.

Huitfeldt

Nå – buen skal måske spændes stærkere endnu?

[109]

Terslew

Du har selv sagt det. Vor tid sværmer for tendensdramaer. Du får skrive et drama.

Huitfeldt

Herregud, skal jeg nu igen strækkes på en prokrustesseng!^{k161}

Terslew

Prokrustesseng!

Huitfeldt (*gaber.*)

Ja – du må undskylde, men jeg har undertiden en fornemmelse af, at du imellem søger at skrue mig op i højde med noget, jeg ikke er i højde med.

Terslew (*springer op.*)

Ikke er i højde med?

Huitfeldt (*der blir siddende, fremdeles søvnig.*)

Ja – jeg har en følelse af det.

Terslew

Du er doven, Huitfeldt.

Huitfeldt

Det er jeg vel. (*Slår i bordet.*) Men pokker tage mig, om jeg ikke hellere vil nyde livet i fred, end således som et hæseblæsende lokomotiv trække dit triumftog!

[110]

Terslew

Du må alligevel give dig i kast både med – triumftoget og lokomotivet! Du må skrive et drama for din egen prestiges skyld.

Huitfeldt

Hvorfor?

Terslew (*ærgelig.*)

Fordi man begynder at skumle over, – du ikke kan magte det.

Huitfeldt (*springer op.*)

Ikke kan magte det? Så gid al ulykke! Jeg skal vise dem, jeg kan magte det og mere til! Jeg skal vise dem, jeg kan sige sparto^{k162} til hvemsomhelst! Og jeg skal vise dem, at jeg kan magte en opgave – om det så var selve – (*Stanser pludselig og ser på Terslew.*) Men hvor skal jeg finde et æmne?

Terslew (*tørt.*)

Kvindesagen.

Huitfeldt

Men jeg kender jo intet til den forbandede kvindesag! Har aldrig i mit liv brudt mig om den. Kender den – Gud hjælpe mig, lige så lidt, som –

[111]

Terslew (*ler.*)

Utterslev mark? Du fandt dog ellers ganske godt vei, da du en gang var kommen ud i uføret.

Huitfeldt

Men kaldet – indenfra, – der giver impulsen?

Terslew

Indenfra? Hvor vil du hen? Tror du nogen længere tror på et kald? Måske af Guds nåde? Brug kun dine øjne. Det kommer udenfra, min gode mand, det kommer udenfra alltsammen! Hvad er en digter andet end en mand, der ser og har sine sanser i god behold?

Huitfeldt

Men sympathien? Forståelsen? Det der kan sætte læsernes inderste strenge i tilsvarende bevægelse?

Terslew

Å – du kan ganske godt lave suppe på en pøsepind.

Huitfeldt

Ja – det er godt nok! Men hvor i pokkers navn skal jeg finde et sujet?

Terslew

Det blir din sag.

[112]

Huitfeldt

Ja det – blir min sag! Slider jeg ikke dag ud og dag ind for at finde sujetter? Det rider mig i søvne og jager mig op, – før en vis person får sko på.

Terslew *(ler.)*

Kl. 11–12.

Huitfeldt

Ja – du kan sagtens!ⁿ⁷⁰ Du har kun at ræsonnere bagefter. Men jeg forsikrer dig, blir du sådan ved med dine evindelige fordringer, blir jeg snart nervøs som en ung pige. Jeg består tilsidst kun af nerver.

Terslew (*ler.*)

Du får holde dig til kina –^{k163}

Huitfeldt (*hidsigt.*)

Nej så – fanden tage mig, hellere til absinth!^{k164} – (*Hen til buffeten.*)

(De øvrige herrer undtagen Brun ud fra spisesalen. Herrerne er noget omtågede.)

Wedel

Fanden i vold med plastik – antik! Nej, ser De, – nu skal stilen være rokokko! (*Sætter pludselig lorgnetten på, går Johnsen lige ind på livet og ser på ham.*) Couchez – lå!^{k165}

[113]

Johnsen (*springer tilbage.*)

Du gode Gud – vil De mig noget?

Wedel

Ja, skam vil jeg så, menneske! Jeg vil finde dyret i Dem.

Johnsen

Ih gudbevares!

Mejn (*hen i døren til højre, der står åben ud til haven.*)

Pst! Pst!

Nissen

Hvem fløjter *du* ad?

Mejn

Å så nydelig! Sikken fod! Sikken ankel!^{k166} Pst! Pst! For fanden – hun gik forbi!

(Stormende latter.)

Terslew

Stille! Vor digter og ven, Robert Huitfeldt, vil til næste år glæde det nordiske publikum med et værk af rang. En ny æra! Et fund fra et æsthetisk terra incognita,^{k167} en verden af kvinder –

Mejn *(ler.)*

O store profet! Sikket harem!

[114]

Terslew

– en ny jord!

Herrerne

Bravo, Huitfeldt – bravo!

Wedel

Å, Gud give livet så bestod af bare nætter!

Nissen

Tusind og en nat![k168](#)

Mejn (*nynner.*)

I østerland, der var en mand![k169](#)

(Brun og Elisabeth ind fra spisesalen)

Terslew

Må det være mig tilladt, Huitfeldt, på tusinders vegne at bringe dig hele Nordens tak, for hvad du nu i fire år har virket og stridt i menneskehedens tjeneste? Du er – det ved vi alle, en af den ny tids bannerførere –

Brun

Båren af alle disse mænds hænder, der nu står rundt omkring ham!

Terslew

En bannerfører, der vinker os fremad i sandhed og erkendelse. Skulde vi skænke [\[115\]](#) dig en fane som hædersgave, da burde der stå «Excelsior»[k170](#) med røde bogstaver på den hvide silkegrund.

Nissen (*klapper.*)

Nydeligt! Nydeligt!

Herrerne (*undtagen Brun.*)

Han leve! Hurra! Han leve!

Johnsen

Og føre os an allesammen!

Mejn

I storm mod antikvarerne!^{k171}

Nissen

Mod de antediluvianske –^{k172}

Herrerne (*undtagen Brun.*)

Hurra! Hurra! Hurra for Robert Huitfeldt!

Huitfeldt (*vinker.*)

Champagne! Holger! Champagne!

(Holger ind, skænker champagne ud.)

Terslew

I ville få den ære og fornøjelse at recensere^{k173} dramaet, mine herrer. I skulle alle stå fadder til barnets dåb!

[116]

Herrerne (*undtagen Brun, stimler sammen.*)

Ja – ja! Leve Huitfeldt!

Wedel

En ære – ligeud!

Mejn

En personlig fornøjelse!

Brun

Se så, nu er rollerne uddelte.

Nissen (*holder lorgnetten for øjnene.*)

Se – se! Virkelig morsomt! Virkelig ganske interessant!

Terslew

Og halv hundrede opførelser inden saisonen er endt! (*Hæver glasset.*) En skål for den ny jord!

Herrerne (*undtagen Brun.*)

En skål for den ny jord! Hurra! Hurra! Hurra!

Huitfeldt (*i forgrunden, bukker*)

Jeg giver Dem mit ord på: næste år på denne tid er en «Ny jord» indleveret til theaterchefen. Jeg takker Dem, mine herrer! Jeg takker Dem af ganske hjerte!

[117]

Terslew (*ler.*)

Men for at tale om noget andet! Lad os nu appelere til højesteret! Frøken, foretrækker De duften af en rose for duften af en nellike?

Elisabeth (*hæver med besvær øjenlågene, tonløst.*)

Jeg foretrækker frisk luft. (*Pludselig bestemt.*) Jeg har en meddelelse at gøre Huitfeldt, der ikke behøver at være nogen hemmelighed, og som naturligvis må interessere Dem alle.

Herrerne (*undtagen Brun, mellem hverandre.*)

En meddelelse! Af interesse! Frem med den, frøken! Frem med den!

Elisabeth

Ja, jeg antager idetmindste, De alle interesserer Dem for «Drengen med levkøjerne»?

Herrerne (*undtagen Huitfeldt og Brun, under stærk applaus.*)

Bravo! Bravo! Vist gør vi så! Aldeles rasende! Ligeud fanatisk!

Elisabeth (*koldt.*)

Så vil det naturligvis ikke være Dem ligegyldigt at høre, at drengen med levkøjerne ikke hin aften faldt død om på Nørrebro, som Huitfeldts fantasi antog, men lever endnu.

[118]

Herrerne

Lever!

Terslew

Se – se! Ganske pikant!

Elisabeth

Han var naturligvis kun besvimet af sult og udmattelse.

Huitfeldt

Har du set ham? Hvem er det?

Elisabeth (*vender sig om mod ham.*)

Det er Erik Hansen.

Huitfeldt

Erik Hansen!

Terslew

Skomagerdrengen!

Elisabeth (*til Huitfeldt.*)

Og jeg foreslår derfor som noget, der falder af sig selv, at den pengesum – eller halvdelen af den, som «Drengen med levkøjerne» bragte i din lomme, sætter du ud for ham, for at uddanne hans medfødte, rige begavelse og bringe ham frem i verden.

Huitfeldt

Bringe ham frem!

[119]

Elisabeth (*koldt.*)

Ja, som tak – en slags afbetaling for al den hæder og ære, han har bragt dig. Penge har du nok af.

Herrerne (*undtagen Brun.*)

Afbetaling! (*Latter.*)

Huitfeldt

Nøj, gu' om jeg vil! Jeg har ikke i sinde at spille en Don Quixotes rolle.^{k174} Og så er han grim som en ulykke. Ikke spor af lighed med Longfellows Excelsior!

Elisabeth (*klagløst.*)

Han har måske sultet for meget.

Terslew

Skomagerværkstedet!

Herrerne (*undtagen Brun, Huitfeldt og Terslew.*)

Excelsior med læsten!^{k175}

Elisabeth (*hæver hovedet og ser fast på dem.*)

Er det sandhed, hvad I skriver og taler om eders «Verden i nød»? Eller er det ord alt sammen?

(Stormende latter.)

[120]

Herrerne (*undtagen Huitfeldt og Brun.*)

Den indre mission! Charmant! Charmant! Virkelig fortryllende!

Mejn

Venus fra Milo!^{k176}

Wedel

Nej – magen til rejsning!

Elisabeth *(der bliver stående sløv, tavs, som en, det ikke vedkom.)*

Den «ny jord» –!

Brun *(afsides.)*

Denne krydsild af lystne mandsøjne!

Huitfeldt *(hen til vinduet.)*

Kom hid, Mejn! Se gaslygterne der udenfor i alleen blusser op en efter en. Jeg så netop gasmanden gå forbi med sin brændende tænder.

Mejn *(pludselig.)*

Å – der er hun igen! – Pst! Pst! *(Ud.)*

(Latter.)

Huitfeldt *(råber ud)*

Den fugl fanger du ikke så let på limpinden, [kl.77](#) Mejn.

[121]

Nissen

Raketter fra Tivoli! En hel ildregn – se!

Wedel

Ja, raketter har vi nok af.

Nissen

Kønt – hvad? Hvis jeg nu tænker mig stående derude, netop der: til højre denne lysende række – til venstre villaen her med sine oplyste vinduer og åbentstående havedøre. Man ser lysekronerne, kandelabrene, armstagerne –

Huitfeldt *(lystig.)*

Og så er der så pokkers lummert. Blomsterne lukke sig naturligvis, og cigarblus funkler som rødlige stjerner. Kom, lad os gå ned. Kaffe – curaçao^{k178} – har I allesammen cigarer? *(Ud.)*

Herrerne *(undtagen Brun.)*

Ja, vi har!

(Ud med megen latter og støj; døren bliver stående åben.)

Huitfeldt *(udenfor.)*

Ikke et liv at se udenfor lågen!^{k179} Hverken opad eller nedad alleen!

Brun *(der urolig er gået frem og tilbage, afsides.)*

Hun kan ikke blive en time længere i dette [122] hus! Men hvordan skal jeg få hende med? Hvad skal jeg give til grund? *(Ud til højre.)*

Terslew *(der imidlertid har lænet sig over ryggen på Elisabeths stol og dæmpet søgt at underholde hende, pludselig højere, idet han rejser sig op.)*

Ja, den fri kærlighed er ikke permanent. Men hvad er mere naturligt? Alting skifter, solen står op, solen går ned, træerne knoppes, bladene falder af, en stadig vekslen, forandring, et sig uophørligt fornyende liv. Sig mig oprigtig, hvad er fornuftigere, end at mand og kvinde slutter en kontrakt –

Elisabeth *(rejser sig.)*

Jeg takker Dem meget, hr. Terslew, for Deres belærende og højst interessante underholdning. Jeg har lært mere i disse få øjeblikke, end jeg ellers vilde have gjort i mange år. Det forekommer mig kun, at denne lære rummer den største hån mod kvinden, jeg endnu har hørt.

Terslew

Hån? (*Ler.*) Og jeg, som var dum nok til til at betragte den som en smigrende kompliment. De er nu forbistret monogamisk af natur, kære.

Elisabeth

Jeg indrømmer, jeg må hidtil have været meget dum. Jeg levede i den indbildning, at civilisationen dog havde bragt os flere trin højere op.

[123]

Terslew

Højere op?

Elisabeth

Ja, efter Darwins teori [k180](#) skal vi jo gå fremad og ikke tilbage. Når de stakkels kvinder bliver gamle, hvad så? Har De rigtig gjort Dem rede for det? Ingen mand, ingen børn, kun forladte kurtisaner. [k181](#)

Terslew

Kurtisaner!

Elisabeth

Enhver mand, der taler som De, vil enhver hæderlig kvinde vise ud!

Terslew (*der synes at more sig.*)

Se – se! Det interesserer mig at høre Dem stå på den ægteviede hustrus ret.

Elisabeth

Ret!

Terslew

Ikke så hæftig, kære – ikke så hæftig! Jeg ber Dem! Husk fremfor alt, at det stærke køn – i mer og mindre grad –

Elisabeth

Stærk! En mand – stærk! Å – I må være grumme usle og svage, siden I ikke en gang kan være herrer over eders egne sanser.

[124]

Terslew

Bah! Hvad er sanser? Det er livet. Berøv os vore sanser, – vi er defekte.

Elisabeth

Nuvel. I vil ikke være bundne, men fri mænd. Men I er ufri. Det er hæderligt at være slave af sit ord, som man har givet frivilligt, thi så har jeg bundet mig selv.

Terslew

Nu ja –

(Brun ind)

Elisabeth

Men er man en slave af sig selv, da er man ikke herre, men træl.

Terslew

Frøken, De har dog selv gået over Rubikon. [k182](#)

Brun

Slyngel!

Elisabeth (*står lynslagen og ser på ham.*)

Brun (*afsides.*)

Der var det!

Terslew (*bøjer sig ned og lægger armen om hendes liv*)

Yndige pige! Min kyske Susanna! Et kys! Et kys! For fanden dog – et kys!

[125]

(*Huitfeldt ind.*)

Elisabeth (*river sig løs, som om en slange havde bidt hende.*)

Robert, vis denne mand ud!

Huitfeldt (*studser.*)

Hvorfor?

Elisabeth

Han og hans venner besmitter dig, fornedr dig, – vis Dem ud hver en!

Brun (*træder hen til hende.*)

Kom med mig hjem, frøken Skeel.

Terslew *(ler.)*

Min bedste frøken, – hvad anser De os for?

Elisabeth

Robert, vis ham ud! Du aner ikke, hvad han har budt mig!

Huitfeldt *(tier.)*

Brun

Kom, frøken Skeel, jeg ber Dem! Jeg skal få fat på en vogn.

Terslew *(ler.)*

For pokker, han har jo selv givet sit samtykke.

[126]

Elisabeth

Sit samtykke! Robert, han siger, det var med dit samtykke, – det er løgn!

Huitfeldt *(tier og ser til siden med et usikkert blik.)*

Brun *(vil trække hende bort.)*

Å, bliv her ikke længere! Lad os blot komme herfra!

Elisabeth *(går hen og tager Huitfeldts hånd.)*

Robert, det er løgn!

Huitfeldt (*viger nu vilkårligt tilbage, han vrider sig.*)

(Stilhed.)

Elisabeth

Robert! (*Venter åndeløs.*)

(Stilhed.)

Elisabeth

Det er løgn – Robert?

(Stilhed, som om enhver kan høre sit eget åndedrag.)

Elisabeth (*løfter de skælvende hænder op til panden, – udenfor i haven latter sang, hurraråb. Hun bøjer hovedet og søger blot at komme ud. Med den lange kjole slæbende henad gulvet, går hun, som om det for hende nu kun gælder at nå døren. Iler ud til højre.*) [127]

Huitfeldt (*tilligemed Terslew vender sig forbavsede om og ser efter hende.*)

Brun (*ud til højre, lader i hastværket døren til haven blive stående åben, – udenfor, råber.*)

Holdt der! No. 287!

(Man hører en forbigående droske stanse, rulle videre i stærkt trav, derpå en sporvogns bjælder, en hunds bjæffen.)

Huitfeldt (*rører sig ikke, men står stille og lytter.*)

Terslew (*drejer sig endelig raskt om på hælen.*)

Bah!

3die akt

(En theaterfoyer. Vinkarafler, sodavandsflasker, glas o.s.v. på buffeten. Huitfeldt, Terslew, Nissen, Johnsen står ved buffeten og drikker.)

(Regissørens klokke ringer.)

Herrerne *(der netop har hævet deres glas.)*

Hys! Hys! Tys!

Nissen

Å, herregud, nu ringer alt regissøren første gang, og jeg har neppe fået pustet ud.

Herrerne

Ja, nu skal vi i tøjet. [k183](#) *(Tømmer deres glas.)*

(Regissørens klokke lyder igen.)

Terslew

Ih, for pokker! Den klokke kan da heller ikke lade en i fred!

(Alle styrter afsted, regissørens klokke bliver ved at ringe. Fra selve theatret hører man under den følgende scene dæmpet summen, fra tid til anden afbrudt af applaus.)

[129]

Brun *(ind fra højre.)*

Schubert *(næsten samtidig ind fra venstre.)*

Brun *(stanser.)*

Hvad ser jeg? De agter Dem nok til generalprøven, hr. oberst?

Schubert *(strækker hænderne frem.)*

Nej, – oprigtig talt: yderst nødigt! Genren, – dette med kvindernes underkuelse à la hr. Stuart Mill^{ki84} ligger ikke for mig. Med al respekt for damerne – det kan dog også blive for meget af det gode.

Brun

Men hvad vil De så her?

Schubert *(med militær applomb.)^{ki85}*

Kun bringe den friskeste efterretning om, hvordan det er gået, til allerhøjeste steder. Hm! Ahem! Man har fået sine ordrer!

Brun

Generalinden?

Schubert *(der ser højtidelig ud og er ivrig beskæftiget med at tage sine hansker på.)*

Generalinden nedlægger ved sin fraværelse –

[130]

Brun

I kvindelighedens navn – ja!

Schubert (*knapper sin frakke.*)

En tavs protest.

Brun

Det glæder mig, kære oberst. Det glæder mig overordentlig. Hendes nerver vilde have været udsatte for en attaque. [k186](#)

Schubert (*peger.*)

Går De ind?

Brun

Nej, det gemmer jeg til imorgen. Jeg skulde kun tale et par ord med Huitfeldt. Det er nok snart forbi. Jeg er ikke så nysgærrig, skal jeg sige Dem, efter at betræde denne «Ny jord». – Men apropos! Hvad siger så generalinden til det sidste års tildragelser à la bohémienne? [k187](#)

Schubert (*der åbenbart føler sig generet ved spørgsmålet, hæver afværgende de behanskede hænder.*)

For Guds skyld, ikke et ord! Generalinden – hm! Ahem! – meget ubehageligt, forsikrer jeg Dem, hvis hun skulde, – hvis hun på *nogen* måde skulde –, De forstår, bedste hr. ingeniør –

[131]

Brun

Men så skynd Dem blot, inden nogen kommer!

Schubert

Ja, hvad skal jeg sige! Hele denne højst delikate sag, – på ære! (*Sænker pludselig stemmen.*) Generalinden føler sig naturligvis meget lettet, – hm – ahem! – ved at det delikate forhold så heldigt er bleven afviklet. Men jeg ber Dem – diskret! Fremfor alt i verden – blot diskret! De ved, generalinden –

Brun

De kan være rolig. Jeg vilde kun vide besked.

Schubert (*fornemt.*)

Hm! – Ahem! – Kan sætte mig i generalindens sted. Det – afstedkom jo dog altid noget, der smagte en lille kende [k188](#) af – af – rent ud sagt – af skandale –

Brun

Og De aner ikke, hvor frøken Skeel –

Schubert (*springer uvilkaarlig et skridt til side og strækker igen hænderne ud.*)

For Guds skyld, bedste hr. ingeniør, hvad anser De mig for? Hm – ahem! (*Nærmere.*) Ja – siden De nu spørger mig derom, så – så tror jeg virkelig, jeg i forrige uge så en – en, [\[132\]](#) der lignede – med en stor pakke – gå ind i huset her ligeoverfor. (*Peger ud ad vinduet til højre.*) Ja – De forstår, jeg gik tilfældig forbi – aldeles *tilfældigt!*

Brun (*ironisk.*)

Nå, således!

Schubert (*urolig.*)

Tys, tys, for himlens skyld! Lad det blot ikke gå videre!

(*Wedel, Mejn i kjole, [k189](#) sort hat og stort hastværk ind fra højre.*)

Wedel (*entusiastisk.*)

Et vivat^{k190} for «Den ny jord»! Ja, nu vil vor store digter fra skuepladsen svinge svøben – i moralitetens navn!

Mejn (*ligeså.*)

Å København har formelig haft feber! Billetterne revne bort til dobbelte og forhøjede priser – stået i queue^{k191} til langt ud på Kongens nytorv,^{k192} – har sågar taget sin frokost^{k193} med – spist stående! Overordentligt!

Brun (*ler.*)

Og beaumondens^{k194} damer har haft «overordentlig» travlt med deres toiletter til premieren!

[133]

Wedel

Ja, ikke sandt? Frøken Bartel – De ved, – hun skal spille den unge pige i «Ny jord», – Doris, – har ligeud ikke fået sove af lampefeber de sidste nætter, og har måttet bruge kloral^{k195} og kina for at kunne holde sig oppe. Men undskyld, – vi er forsinkede. (*Wedel og Mejn ind i logerne.*)

Brun

Nå, det skulde ikke undre mig, om Huitfeldt i disse dage kun har levet af morfin. Han kan næppe hænge sammen af nervøsitet.

(*Voldsom applaus fra theatret.*)

Schubert

Nå, sikken bifaldsstorm!

Brun

Ja, der skal være et interiør, hvis luksuriøse raffinement søger sin lige.

(Applausen bliver ved. Flere journalister, literater skynde sig gennem foyeren ind i logerne. Bifaldsstormen bliver fremdeles ved: «Bravo!» «Leve «Den ny jord»!» «Hurra! Hurra!»)

Schubert

Den tager da heller aldrig nogen ende!

Brun

Klakørerne^{k196} holder også generalprøve. De indøver sig til premieren.

[134]

Schubert *(kiger ind.)*

Hele pressen har givet møde. Parkettet er propfuldt.

Brun

Ja, Terslewianerne er i full dress. De skal alle efter endt generalprøve til middag hos Terslew.

Schubert

Nej virkelig! Hm! – Ahem! Huitfeldts kjole sidder forresten, som om den var støbt.

(De ser ind.)

Brun

Han ser ud til at være noget hed i hovedet.

Schubert *(dæmpet.)*

Det er han altid. – Hm! – Ahem! – Ikke mine ord igen, højstærede! *(Stanser, lytter.)*
Men hvad er det? Det er pludselig bleven så stille?

Brun *(ser ind.)*

Terslew tager sit lommetærklæde op og pudser sine næseklemmer. [k197](#) Det er et dårligt tegn.

Schubert *(ligeså.)*

Så De Huitfeldts ansigt oppe i logen? Han var ganske bleg. *(De lytter.)*

Brun

Ja, nu vilde man da næsten kunne høre en knappenål falde!

[135]

Schubert

Herregud! Og skal jeg nu virkelig være nødt til at fortælle generalinden –

Brun *(ler.)*

Ja, det kan De ikke undgå. Nå, nu kommer de! Akten er forbi.

Schubert

Og der rørte sig ikke en hånd!

(Herrerne strømmer ind under ivrig gestikulation, stormer hen til buffeten, taler i munden på hverandre:

«Det er ikke realistisk nok!» – «Denne dydsirethed – humbug!» «For naivt!» «Pigen er dog ikke dum!» – «At blive et sådant hængehoved!» «En salmesyngende barnepige!» «Affektation!»)

(Terslew, Huitfeldt ind i ivrig disput; begge to stærkt ophidsede.)

Terslew

Bort med det! Hvad skal det dog til? Stryg det ud!

Huitfeldt

Jeg gør ikke.

Terslew

De må ikke blive udtalte ved premieren! Jeg applauderer ikke, jeg lader stykket falde. Jeg vil ikke have nogen bodfærdig Magdalena [k198](#) op på scenen. Publikum la'er sig det ikke byde.

Huitfeldt

Såmæn gør det så.

[136]

Terslew

Du tror nu, publikum kan sluge alting, selv en kamel.

Huitfeldt

Nej, det er netop det, jeg ikke tror. (*Farer sig med lommestørklædet over panden.*) Forresten, når du ligeoverfor et æstetisk arbejde ikke nøjer dig med en æstetisk målestok, så har du egentlig talt erklæret dig selv for æstetisk insolvent. [k199](#).

Herrerne (*undtagen Brun og Schubert.*)

Insolvent!

Huitfeldt

Ja, kritikken er i decadence. [k200](#) Din tendentiøse partiskhed er din Achilleshæl. [k201](#)

Terslew *(ler.)*

Ligesom din følsomhed. Det er den drilagtige^{k202} nisse, der uafbrudt stikker hovedet op. Formodentlig syntes du vel selv, det gik for sørgeligt til på «Den ny jord», så der måtte nogen balsom^{k203} til.

Terslewianerne

Bravo! Bravo!

Mejn *(ler.)*

Der var dog måde med!

[137]

Schubert *(til Brun.)*

Gud fri mig, sikken literær bande! Jeg gør vist rettest i at forsvinde – lydløst?

Brun *(ler.)*

Ja stik De kun af.

Schubert *(sagte til Terslew.)*

De har – tilfældigvis ingen anelse om, hvor jeg muligens kunde komme på spor efter frøken Skeel?

Terslew

Ikke den fjerneste. Formodentlig sprunget ud i vandet et eller andet sted.

Schubert

Slyngel!

Terslew

Hvad behager?

Schubert (*ud til venstre.*)

Huitfeldt (*skænker sig et glas vin; idet han hæver glasset til munden, ryster hans hånd.*)

Realisme i form er himmelvidt forskellig fra materialisme i selve sagen. Dante, Shakespeare, Goethe, Dickens – de øvrige store mestere –! Og så vil I – epigoner![k204](#)

[138]

Terslewianerne

Epigoner?

Huitfeldt

Ja, det er dette kammeraderi,[k205](#) som ødelægger litteraturen og træder kunsten under fødder.

Terslew

Kammeraderi!

Wedel

Nå, det manglede kun!

Nissen

Er det ikke det, jeg siger! Ikke spor af taknemmelighed! Har vi ikke slidt os op for din skyld!

Mejn

Siddet oppe nat efter nat! Og så spalte efter spalte! Det har s'gu kostet bogtrykkersværte nok!

Terslew

Hvis «Ny jord» bliver et melodrama, [k206](#) vil den aldrig nå at blive gammel på scenen.

Huitfeldt

«Ny jord» skal være, som jeg vil, om den så bliver så melodramatisk, den altid bliver ny. En verden i sin vorden.

[139]

Terslewianerne (*strømmer igen hen til buffeterne, råber i munden på hverandre.*)

«En dosis romantik!» – «Hvorfor ikke?» «Det kan altid være en forandring!» – «En lille forretning i det rørende!»

Huitfeldt (*tager ude af sig selv med begge hænder til hovedet.*)

Mine nerver!

Brun

Digtere er «genus irritabile». [k207](#)

Terslew

Jeg tillader mig igen at spørge: hvorfor gør du sypigen, eller hvad hun nu er, til sådant et dydsmønster, inden hun dør? Det er ikke naturligt.

Huitfeldt (*hidsig.*)

Hvorfor ikke til et uhyre? Skal man endelig skrive for kvindesagen, må man dog for pokker også fremstille en kvinde, som er god!

Terslew

God!

Huitfeldt

Ved Gud, det er dog altfor borneret, [k208](#) Terslew, at benægte, at der endnu eksisterer dyd og ædle mennesker i verden.

[140]

Terslew

Ammestueæventyr! [k209](#).

Huitfeldt

Ammestueæventyr? Synes du ikke, det er ærgerligt det at tænke sig, at når efterslægten læser vore «tidsbilleder», må den tro, at vi har været asener [k210](#) alle sammen.

Terslewianerne

Asener!

Terslew

Jeg tror ikke på dyd. Og hvad ædle mennesker angår, så vil jeg råde dig til at gå om med en diogeneslygte.^{k211} Du vil ikke finde en eneste én. Der gives ikke én handling, uden at den er udsprungen af egoisme, beregning.

Brun

Det kan man kalde at tale af erfaring!

Terslew

Ja, hvad taler De af? Se historiens ædle efter i sømmene! De vil ikke tåle nærmere eftersyn, det kan De bande på. – Og hvorfor skal hun partout^{k212} leve for det fordømte barns skyld? Det er ikke korrekt. Hun skal dø!

Huitfeldt

Hun dør jo også!

Terslew

Hun skal dø ved sin egen hånd, mand! Det er fejgt at tåle livet, når det er blevet en kval.

[141]

Terslewianerne

Bravo!

Nissen

Selv mord er den eneste naturlige udvej!

Wedel

Den eneste løsning af konflikten!

Huitfeldt

Jeg siger, den er ikke! En ædel kvinde dræber sig ikke så let. Hun tænker på sit barn, hun lider, hun tåler: Doris arbejder, skønt døende, for det brød, hvormed hun kan stille sit barns hunger. Hun soner i anger!

Brun

Fraser! Lutter fraser!

Huitfeldt

Men det må fremstilles med sandhedens rystende magt! (*Vender sig raskt om.*) Frøken Bartels spil var ikke naturligt nok, det var som en udenad lært lektie.

Mejn

Å ja, såmæn!

Huitfeldt

Der må ikke være noget af dette kødfulde, dette – noget at bide i –

[142]

Terslew (*ler.*)

Men frøken Bartel kan jo ikke for, hun ikke er mager. Jeg forsikrer dig, hun vilde vist ellers så inderlig gerne –

Huitfeldt

Ja, det er godt nok! Det tvivler jeg ikke om! Emil, blot jeg rigtig tilgavns kunde sætte mig ind i, hvorledes et menneske ser ud, der lever på sulteføde!

Brun

Gid du måtte gøre en eller anden dumhed, så du kunde komme en uge på vand og brød. Så fik du i det mindste gratis undervisning.

Huitfeldt

Ja, det er lettere sagt end gjort. (*Holder et øjeblik inde. Pludselig*) Godt! Siden I vil have det så. I skal få bevis! – Mit drama er en virkelighedsskildring. Hun har ikke dræbt sig selv. Hun lever endnu, men dør tomme for tomme af sult.

Johnsen

Ih, du min Gud!

Huitfeldt

Doris er sandhed. Hun eksisterer!

Alle

Hun eksisterer?

[143]

Terslew

Du har en model til hende?

Johnsen

En levende model!

Wedel

Det gør sagen pikant!

Mejn

Lad os dog høre, Huitfeldt!

Nissen

Å, få ham dog endelig til at fortælle!

Terslew

Ud med sproget, mand!

Alle (*undtagen Brun trænger sig nysgærrige om Huitfeldt.*)

Huitfeldt (*desperat.*)

Hold mund! Jeg går fra sans og samling, hvis I ikke hører op.

Terslew (*ler.*)

Lige for lige! Hvis du vil stryge ud!

Huitfeldt

Som jeg har sagt: jeg vil ikke have selvmord. Jeg holder mig til virkeligheden. Kan ^[144] du huske, Terslew, den dag ifjor sommer, du satte mig stolen for døren og sagde, jeg skulde skrive et drama – om kvindesagen. Jeg var gruelig ulykkelig, kunde s'gu ikke finde et sujet. Så kom jeg en dag tilfældigt ind i Thejsens restauration, skulde tale med restauratøren, – og som vi nu snakkede, – jeg husker ikke om hvad, – fortalte Thejsen mig om en ung pige – frøken Smith –

Brun (*opmærksom.*)

Frøken Smith!

Huitfeldt

Forældreløs –, hun havde tæring, – var nær ved at dø, – levede af at kopiere, at skrive regnskaber –

Brun

Afskrive –! Nej – dette – dette er dog umuligt!

Huitfeldt

– arbejdede dog endnu for at friste livet – på et ussel tagkammer derovre – *(Peger ud af vinduet til højre.)*

Brun *(farer op.)*

Derovre! *(Afsides.)* Det er hende!

Huitfeldt

Om jeg selv havde været der, kunde jeg ^[145] ikke se dette tagkammer tydeligere for mig! Han havde en mistanke om, at hun var bleven forført, forladt, – netop dette brændende samfundsspørgsmål, – tæring, – et tagkammer! Er det ikke rædsomt?

Brun *(op og ned i stærkt oprør.)*

Nej, ved du hvad! Den selvironi var dog altfor blodig!

Huitfeldt *(farer op.)*

Selvironi? Hvad behager? *(Sætter glasset for munden og tømmer det i et begærligt drag)* Ser I, – dette samfundsonde, det vilde være et indlæg! Det slog mig! Det var et sujet til mit første drama! Jeg løb hjem, – begyndte øjeblikkelig, – måtte gribe inspirationen, medens den var over mig. – Jeg bandte på: Dette tagkammer, denne brystsyge pige skulde frem på scenen, så sandt jeg hed Robert Huitfeldt! Det vilde blive

virkelighed, det vilde blive rystende! Hele første parket vilde applaudere som besatte.

Terslew

Det skal vi nu være to om.

Brun

Ja, du er jo vant til at omsætte de fattiges blod i valuta. (*Afs.*) Det er rædselsfuldt, – [146] – rædselsfuldt! Å, – at jeg fik hende bort! Jeg fik hende bort! (*Går pludselig hen til vinduet til højre og ser over gaden.*)

Huitfeldt (*kommer ligeledes og ser ud.*)

Brun (*hårdt.*)

Hvad gør du her?

Huitfeldt (*farer sammen.*)

Min Gud, jeg sætter mig kun ind i situationen. Iscenesættelsen må være så virkelighedstro som muligt.

Mejn

Ja, du ser også forbandet elegisk [k213](#) ud. Hvis det var måneskin, kunde en forbigående let falde på den tanke, du vilde bringe din elskede en serenade.

Huitfeldt

Sludder! Nej, – jeg ser dette tagkammer for mig, – et gammelt bord – en stol – ingen gardiner – en ormstukken seng, – ikke sandt?

Brun (*hånligt.*)

Vil du ikke gå derop og tage møblementet i øjesyn?

Huitfeldt

Nej, må jeg helst være fri. Jeg kan ikke døje indeklemmt luft, medicinlugt – *(Gyser.)*
Hun ser formodentlig ynkelig ud!

[147]

Brun

Du vil måske til tak for det gode sujet, hun har givet dig, åbne din pung? Du ved jo, hun er nødlidende. Hun fortjener en drikkepenge, – hun har jo stået model for dig.

Huitfeldt *(tager sin pung op.)*

Hvor meget?

Brun *(koldt.)*

Nej tak! Jeg er ingen almisseindsamler. *(Bryder pludseligt nå.)* Nej, – dette er for grænseløst! Bærmen! Bare bærmen! Å, – om jeg kunde –! Afskyr dig! *(Vender sig raskt om.)* Du – du er manden du! Nu ved du det. Medens du – digter og – drikker og – spiller hazard og – og reformerer samfundet, sulter *hun* og dør – ja, du sa' det selv, – tomme for tomme af sult! Ja – det er den kvinde, I har pint og dræbt. Samfundsreformator, som du er! – Af vejen dog! Af vejen! – Ser du ikke, jeg vil ud? *(Ud til venstre.)*

Huitfeldt *(står lamslået og ser efter ham.)*

Men du evige –! *(Pludselig.)* Brun! Brun! – Hvad er dog dette? – Å nej – nej – nej!
Bare ikke det! – Bare ikke det! *(Griber sin hat og styrter ud efter ham.)*

Terslew *(vender sig om.)*

Ih, hvad skal det sige, han fik sådant hastværk? Mon fanden tog ham!

Nissen

Å, nu skal du s'gu se, han glemmer middagen!

(Terslew og Terslewianerne ud til venstre.)

Sceneforandring.

(Et smagfuldt, særlig hyggeligt værelse hos Bruns. Klara sidder ved et håndarbejde, Brun, der lige har kommet ind ad døren, – han har endnu hatten i hånden, – står ved bordet.)

Brun *(i stærkt oprør.)*

Og så sagde han, det var hans model!

Klara *(kaster arbejdet, rejser sig.)*

Model! *(Åndeløst.)* Ved han, hvem det er?

Brun *(heftigt.)*

Nej, så var han et umenneske!

Klara

Gudskelov, vi da endelig fandt hende! Emil, Emil, at vi fandt hende! Det var på høje tid! *(Pludselig.)* Du tror ikke, du den aften alligevel kunde have forhindret –

Brun

Umuligt, kære du! Skamkørte næsten den sølle [k214](#) droskehest i min angst, for at hun muligvis skulde have taget vejen til søerne – Ladegårdsåen – [k215](#)

[149]

Klara

Ladegårdsåen!

Brun

Hvordan hun kan have fået forspring på det par minutter, er mig forresten en gåde. Men hun styrtede jo ud –

Klara (*holder hånden for øjnene.*)

Jeg kan se hende! Og dog troede jeg aldrig, Elisabeth var død. Hun var ikke sådan, hun vilde løbe fra livet.

Brun

Hun så dog ud, som om hun dengang *kunde* have gjort det. Men naturligvis! For første gang stod hun ansigt til ansigt med forhånelsen. Jeg forsikrer dig, det skede så pludseligt, som om et bind med et eneste råt greb var bleven revet bort fra hendes øjne.

Klara

Nu ja! Hun så simpelthen, at uagtet alle hans fribårne teorier, havde han ikke vovet at byde en anden dame, hvad han i det øjeblik havde budt hende.

Brun

Og dog kunde ingen ægteviet hustru med større indignation og foragt have slynget ham hans egen hån i ansigtet. – Hvis hendes idealitet blot ikke var bleven drevet ud i overmål, i eksaltation!

[150]

Klara

Så var dette aldrig hændt – nej. De enkelte, der stadig ser alt fra højden af, overser meget, som vi andre ser. De forser sig på det, de én gang har fået øje på.

Brun

Hvordan har hun det i dag?

Klara

Hvor kan du spørge?

Brun (*ud i baggrunden.*)

Elisabeth (*ind fra venstre.*)

Klara (*går imod Elisabeth; beklemt.*)

Elisabeth!

Elisabeth (*uden at stanse.*)

Du skulde aldrig have kendtes ved mig. Havde jeg ikke været så syg den gang, – helt fra mig selv, havde du aldrig fået mig herhid.

Klara (*stiller sig foran hende og tager begge hendes hænder i sine.*)

Elisabeth, kære Elisabeth, – hvor grænseløst du har lidt!

Elisabeth (*lavt*)

Det kunde jo ikke være andet. Lad mig nu få gå! Farvel, kære Klara. Tak, fordi du talte til mig. (*Vil gå.*)

[15]

Klara (*følger efter.*)

Elisabeth, da – da – du tog bort, hvorfor forsvandt du sporløst? Hvorfor kom du ikke til mig?

Elisabeth (*blødt og tonløst.*)

Jeg var jo en falden kvinde, – vilde ikke leve af den hån, den medlidenhed, –

Klara

Elisabeth!

Elisabeth (*stanser.*)

Nej, nej! Tror du ikke, jeg ved, hvad du vil sige? Tror du ikke, jeg kender din ædle kvindesjæl – måske bedre end du selv?

Klara

Og dog kunde du nænne –? [k216](#)

Elisabeth

Og dog, Klara, tro mig, jeg skjulte mig under et andet navn som det eneste beskyttende ly, jeg havde at ty til i denne verden.

Klara

Det eneste – ly!

Elisabeth

Jeg var jo det samme, det selv samme, da vi to sidst taltes ved, men mine øjne blev siden den gang åbnede for grusomt.

[152]

Klara (*lavt.*)

Jeg ved det –

Elisabeth

Men lad mig gå, kære Klara.

Klara

Nej, jeg må tale med dig. Jeg *vil* vide, hvordan du har levet i al denne tid.

Elisabeth (*med et tungsindigt smil.*)

Kummerligt nok. Jeg har søgt arbejde, hvor det var at søge, men håbløst.

Klara

Jeg kan tænke mig det.

Elisabeth

Ser du, uden bekendte, uden anbefalinger, var det hver gang en forgæves gang.

Klara

Hvad har du så levet af?

Elisabeth

Å, – jeg har for det meste opholdt livet ved afskrivning. Jeg har gjort, hvad jeg har kunnet – hvorfor? vidste jeg neppe selv. Jeg vilde jo helst dø.

Klara

Du vilde helst dø?

Elisabeth

Men jeg *måtte* leve så længe, til jeg havde fået rede på, om jeg havde levet på en løgn eller på sandhed, og *hvorfor* mit liv var bleven ødelagt.

Klara (*ånder dybt.*)

Jeg forstår dig –

Elisabeth

Jeg vilde ikke dø, før jeg havde sét, om der var nogen mening i min tilværelse, før jeg var kommen på det rene med livet. Jeg – vilde vide, *hvorfor* jeg var født.

Klara (*sagte.*)

Kom du så på det rene?

Elisabeth (*langsomt.*)

Jo, jeg er kommen på det rene, og da jeg er for fattig til at kunne bruge det, lægen foreskriver mig, vil jeg snart have udstridt min strid.

Klara

Elisabeth!

(Slynger armene om hendes hals og brister i gråd.)

Nej, jeg slipper dig ikke! Jeg vil pleje dig, som din moder kunde have plejet dig.

Elisabeth (*vemodigt.*)

Kære, gode du! Berøv mig ikke denne lille tilfredsstillelse, at jeg ikke ligger nogen til ^[154]byrde. Lad mig få arbejde, så længe der er liv i mig. – Farvel, kære Klara!

Gud velsigne dig, fordi du kom til mig. (*Går videre; stanser derpå pludselig.*) Hvor jeg troede på ham! Jeg måtte jo have noget at tro på.

Klara (*rejser sig op.*)

Og du *kan* tilgive?

Elisabeth

Alle. Jeg har ikke nag mod nogen – mod *nogen*.

Klara (*lavt.*)

Heller ikke mod – ham?

Elisabeth (*ligeså.*)

Nej heller ikke mod ham.

(*Pause.*)

Klara

Det er stort, Elisabeth.

Elisabeth

Det er ikke stort. Ser du, når man som jeg står ved afslutningen af livet her, så ser man, at et skønt og helt menneskeliv var for umuligt for denne – verden i nød. Menneskene lider så forfærdeligt.

Klara

Du har lidt.

Elisabeth

Å! En mod millioner.

Klara *(slår sine arme om hendes hals.)*

Om jeg så skal holde dig tilbage med magt, – du får ikke gå. Du skal ikke dø, Elisabeth!

Elisabeth *(smiler sorgfuldt.)*

Hvorfor kan du ikke unde mig endelig at få komme hjem?

Klara

Unde dig det!

Elisabeth

Og så længe jeg så inderligt. Jeg føler mig som et barn, der længe, grumme længe har været ude og haft det ondt. Det er så godt at komme hjem.

Klara *(lavt.)*

Du kan ikke mere?

Elisabeth

Nej, jeg er så træt, så dødtræt. *(Støtter sig pludselig op mod døren.)*

Klara *(slynger armene om hende.)*

Emil! Kom og hjælp mig! Å, Emil!

Brun (*hurtigt ind fra højre.*) [156]

Huitfeldt (*samtidigt ind fra baggrunden med hatten i hånden og ligesom i foyeren med en rose i knaphullet.*)

Brun

Du har fulgt mig i hælene!

Huitfeldt (*ude af sig selv.*)

Ja, jeg – har fulgt dig i hælene. Jeg må vide besked. (*Han kan knapt trække veiret.*) Du lod nogle ord falde i foyeren – nej! nej! nej! – Sig ikke det! – Sig ikke det! – Det er løgn i din mund!

Elisabeth (*åbner øjnene.*)

Hvem er det?

Huitfeldt (*vender hurtigt hovedet om.*)

Men hvad –! Hvad betyder dette? (*Skyder Brun tilside og træder længere ind i værelset. Et skrig.*)

Elisabeth (*hæver hænderne afværgende op.*)

Du min Gud!

Brun (*stiller sig i vejen for Huitfeldt*)

Har du hverken respekteret hendes store kærlighed eller den gode tro og tillid til dig, som du ikke fortjente, så håber jeg i det mindste, du har respekt for døden.

Huitfeldt

Elisabeth!

[157]

Elisabeth *(til Huitfeldt, – vemodigt.)*

Å, lad mig dø alene. Der er så alligevel blod mellem os. [k217](#)

Klara

Gå! Hører De ikke! Ser De da ikke, hun dør!

Elisabeth *(vender øjnene efter lyden, rejser sig op og støtter sig mod bordet.)*

Er du kommen, Robert, for at se en kvinde som jeg dø?

Huitfeldt

Elisabeth!

Elisabeth

Å, vær ikke bange. Jeg er udstødt af samfundet, men du, ikke sandt, du går om som mand af ære? Hvad vil du mere? Gå! – Å, Robert, hvor jeg har elsket dig! *(Synker om.)*

Brun *(iler hen til Elisabeth, men Huitfeldt knæler allerede ved hendes side.)*

Huitfeldt

Elisabeth, tilgiv mig!

Terslewianerne *(udenfor på gaden.)*

Leve «Den ny jord»! – «Excelsior»! *(Synger.)*

Elisabeth *(rejser sig halvt op.)*

Den ny – jord! *(Falder død tilbage.)*

Terslewianerne *(udenfor på gaden.)*

Excelsior! Excelsior! Leve Huitfeldt! Han leve!

[158]

Terslew *(i døren i baggrunden – i sort kjole og hvidt slips ligesom Huitfeldt.)*

Hvor blev hædersgæsten af? Ja – du hører nok æresgarden!

Huitfeldt *(styrter op.)*

Ud med dig! Ud! – Forbandede! – Du har dræbt hende, – dræbt mig, – du har trukket mig ned i forbrydelsen, har du, – smidt mig i skarnet, – ud! – Elisabeth, hører du, han fortalte mig, du var død – død! Tror du vel ellers, jeg havde glemt, – drukket for at glemme, – absinth, morfin du, å, den morfin! Elisabeth, tror du ikke, jeg har angret – angret – angret, – gået i hundene af bare pine? Sig mig, tror du det ikke? Du er vis på det? Elisabeth, svar mig!

Klara *(stille.)*

Elisabeth er død.

Huitfeldt

Å nej, nej, du er ikke død! Elisabeth, du må svare! – Jeg har forbrudt mig, – forbrudt mig! – Du må svare – svare! Du er ikke død – ikke død! *(Kaster sig over hende.)*

Terslew *(vender om. Man hører ham gå sagte ned ad trapperne.)*

Brun

Skamfuld som en hund –!

Terslewianerne (*udenfor, synger.*)

«Stå fast du ljusets riddarvakt!» [k218](#)

Klara (*hånligt.*)

Æresgarden!

Noter

- [n1](#). Brev fra P.A. Rosenberg til Laura Kieler 31. juli 1889, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.
- [n2](#). Brev fra Henrik Ibsen til Laura Kieler 23. juli 1888, KBK Palsbos saml. Ab., her sitert etter HIS 14, 479. Med «det novellistiske område» har Ibsen sannsynligvis ment prosa-fortellinger i motsetning til dramatikk. På denne tiden ble begrepene brukt litt om hverandre. Jfr. sitat fra ODS: «Dagen.7/9 1841.1.sp.2 Vilhelm Bergsøe. Fra Piazza del Popolo. Novelle-Cyclus i 3 Dele». Bergsøes bok er en tykk roman i tre deler.
- [n3](#). Brev fra Fredrika Limnell til Laura Kieler 6. juni 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer. «i allo»: totalt sett, alt i alt.
- [n4](#). For en nærmere redegjørelse for Laura Kielers liv og bakgrunn, se Inger-Margrethe Lundes *Jeg er ikke Nora* (Lunde 2009) eller Jorunn Hareides innledning til *André fra Kautokejno* (Kieler 2026).
- [n5](#). Søk hos Sceneweb ga ingen resultater.
- [n6](#). Casino-teatret, som ble drevet 1848–1937, hadde et mer folkelig repertoar enn Det kgl. Theater. Det holdt til sentralt i København på St. Annæ Plads. *Mænd af Ære* ble visstnok spilt to ganger, men dagen etter premieren var teatersalen nesten tom. (*Politiken*, 23. mai 1890: «Kasino»)
- [n7](#). Kieler 1890, 157.
- [n8](#). Kieler 1890, 65.
- [n9](#). Kieler 1890, 17.
- [n10](#). Kieler 1890, 16.
- [n11](#). Kieler 1890, 66. Andre akt foregår «i Robert Huitfeldts ungkarlebolig», heter det også innledningsvis i stykket.
- [n12](#). Kieler 1890, 98.
- [n13](#). Kieler 1890, 100.
- [n14](#). Kieler 1890, 73.
- [n15](#). Kieler 1890, 57.
- [n16](#). Kieler 1890, 79.
- [n17](#). Norseng 1988, 236.
- [n18](#). Bernhard Magnus Kinck (1876–1960) var norsk lektor og en fjern slektning av forfatteren Hans E. Kinck (1865–1926); de hadde felles stamfar, en innvandret

skotte. Det fremgår av Kincks artikkel «Henrik Ibsen og Laura Kieler» i *Edda* 1935 at Laura Kieler meget beredvillig svarte på hans spørsmål da han tok kontakt med henne noen få år før hun døde, og at hun også sendte ham noen av sine private opptegnelser om barndoms- og oppvekstår.

[n19](#). Kinck 1935, 521.

[n20](#). Kieler 1890, 39.

[n21](#). Kieler 1890, 42.

[n22](#). Kieler 1890, 40.

[n23](#). Kieler 1890, 41.

[n24](#). Bjørn Bjørnson spilte rollen som ingeniør Brun på oppsetningen i Christiania Theater.

[n25](#). Brev fra Laura Kieler til Clara Tschudi 18. juni 1889, NB Ms.fol. 3572. Sist i desember 1891 skriver Clara Tschudi til Laura Kieler at hun hadde sett andre forestilling på Christiania Theater, og at hun var enda mer fornøyd ved å se stykket enn ved å lese det. Og «Bjørnson var ypperlig». Men Fredrik Garmann, som spilte oberst Schubert, og Laura Gundersen, som spilte generalinnen, var ikke så gode, mente hun. (Brev fra Clara Tschudi til Laura Kieler 27. desember 1891, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.)

[n26](#). Kinck 1935, 519.

[n27](#). Brev fra Carl Schönberg til Laura Kieler 21. januar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer. Kinck sier i sin artikkel om Laura Kieler at Schönberg hadde begrunnet avslaget med at *Mænd af Ære* ville vekke «brandesianernes raseri», og at danske forleggere var redde for boikott fra venstrefløyen dersom de utga stykket (Kinck 1935, 520). Dette forlyder det ikke noe om i Schönbergs brev, men er vel Laura Kielers tolkning av situasjonen.

[n28](#). Brev fra Laura Kieler til Bjørn Bjørnson 27. januar 1890, NB Brevs. 252.

[n29](#). Brev fra Mallings Forlag til Laura Kieler 24. januar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n30](#). Brev fra Det Milo'ske Etablissement til Laura Kieler 24. januar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n31](#). Brev fra Albert Cammermeyer til Laura Kieler 14. januar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n32](#). Brev fra Laura Kieler til Bjørn Bjørnson 27. januar 1890, NB Brevs. 252.

[n33](#). «Henrik Ibsen» i *Verdens Gang* 6. august 1889, undertegnet «G.B.».

[n34](#). Kinck 1935, 524.

[n35](#). «En Protest» i *Verdens Gang* 29. november 1889.

[n36](#). Imidlertid omtalte Brandes Laura Kielers drama ganske kort, men spydig, i sine erindringer: På Casino ble det spilt et «fjantet stykke imod mig, kaldet 'Mænd

af Ære', forfattet af en Madam». (Brandes 1908, 274–275)

[n37](#). Brev fra Laura Kieler til Bjørn Bjørnson 27. januar 1890, NB Brevs. 252.

[n38](#). Brev fra Amalie Skram til Erik Skram 21. desember 1883. her sitert etter Garton 2002, 129.

[n39](#). Brev fra Fredrika Linnell til Laura Kieler 19. januar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n40](#). Brev fra Cappelen Forlag til Laura Kieler 13. februar 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer. Dansk og norsk skriftspråk var i hovedsak samme språk inntil den norske rettskrivingsreformen av 1907. Den var en foreløpig slutt på en lang og omstridt prosess for fornorsking av det danske skriftspråket, som var det dominerende i Norge, og som det etter 1900 var vanlig å kalle norsk riksmål.

[n41](#). Brev fra Cappelen Forlag til Laura Kieler 26. april 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n42](#). Brev fra Cappelen Forlag til Laura Kieler 10. mai 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n43](#). Kinck 1935, 522.

[n44](#). N[ansen] 1890.

[n45](#). Esmann 1890.

[n46](#). Brev fra Johan Irgens Hansen til Laura Kieler 30. mai 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n47](#). Fallesen 1890.

[n48](#). Brev fra Paul Marcussen til Laura Kieler 17. oktober 1890, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n49](#). Brev fra Adolf Maurits Arctander til Laura Kieler 14. februar og 18. mars 1891, KBK 1998/74 Kps. 7–8 Laura Kielers papirer.

[n50](#). I artikkelen «Mænd af Ære», som Bjørnstjerne Bjørnson skrev i *Dagbladet* 22. mai 1890, ga han uttrykk for at det var et «Feilgreb» av et norsk teater å anta stykket til oppførelse. Begrunnelsen var vel nærmest at det ikke var godt nok som teater. Men det betyr ikke at stykket ikke inneholder mye godt, sier han videre, i protest mot Hans Aanruds nedsabling av stykket noen dager tidligere i samme avis.

[n51](#). I Brevs. 304 på Nasjonalbiblioteket i Oslo ligger noen brev fra Laura Kieler til Bredo Morgenstjerne fra begynnelsen av 1890-tallet (ingen vedrørende *Mænd af Ære*), som viser at hun ikke var redd for å be ham om tjenester. Hun ber ham her anmelde et par av de senere bøkene hennes, *I en Lysengels Skikkelse* (1892), og *Han faldt ved Helgoland* (1894), hvilket han gjør. Hun skriver til ham at de to tenker så likt, og at hun setter stor pris på hans dype forståelse for hennes forfatterskap.

[n52](#). Morgenstjerne 1891.

- [n53](#). Esmann 1890.
- [n54](#). N[ansen] 1890.
- [n55](#). *Hvad vi vil* utkom i perioden 1888–1894 og ble utgitt av samtidens mest radikale danske kvinneorganisasjon, Kvindelig Fremskridtsforening. I motsetning til Dansk Kvindesamfundts tidsskrift *Kvinden og Samfundet* var *Hvad vi vil* utover kvinnesaken også talerør for freds- og arbeidernesaken.
- [n56](#). Meyer 1890.
- [n57](#). Meyer 1890.
- [n58](#). Norseng 1988, 236–237.
- [n59](#). «n.g.» 1891, 146–148.
- [n60](#). Hjordt-Vetlesen & Mortensen 1993, 357.
- [n61](#). Hjordt-Vetlesen & Mortensen 1993, 361.
- [n62](#). Bolle-å ble innført i det norske *landsmålet* fra 1907, og gjort obligatorisk for både landsmål og riksmål i den store rettskrivingsreformen fra 1917. For landsmålet var også små forbokstaver i substantiver innført fra 1901 (Hægstadnormalen), og ble da også vanlig i riksmålet.
- [n63](#). så] *rettet fra*: saa (*trykkfeil*)
- [n64](#). få] *rettet fra*: faa (*trykkfeil*)
- [n65](#). på] *rettet fra*: paa (*trykkfeil*)
- [n66](#). må] *rettet fra*: maa (*trykkfeil*)
- [n67](#). på] *rettet fra*: paa (*trykkfeil*)
- [n68](#). påfallende] *rettet fra*: paafallende (*trykkfeil*)
- [n69](#). altså] *rettet fra*: altsaa (*trykkfeil*)
- [n70](#). sagens] *rettet fra*: sagtenst (*trykkfeil*)
- [k1](#). cand. phil.] candidatus/candidata philosophiae, inntil 1930 om person som hadde bestått de forberedende prøver i filosofi, ofte kalt filosofikum, ved et universitet
- [k2](#). Kand.] (Cand.), candidatus/candidata, brukt som første ledd akademiske grader og titler
- [k3](#). Pardon] (fr.) unnskyld
- [k4](#). skælm] en snedig person, full av lystige innfall og narrestreker
- [k5](#). indifferent] likeglad; uinteressert
- [k6](#). rømmer sig] kremter
- [k7](#). graverende] alvorlig
- [k8](#). hanefjed] haneskritt; lite skritt
- [k9](#). grov konfekt] grove midler; ta hardt i
- [k10](#). par distance] (fr.) på avstand
- [k11](#). duenna] (sp.) barnepike; anstandsdame

- [k12.](#) Don Juan] sagnfigur av spansk opprinnelse. I litteraturen blir han skildret som urtypen på den skruppelløse forfører og bedrager.
- [k13.](#) jeg ber] ingen årsak!
- [k14.](#) laban] lømmel; frekk og uoppdragen ung mann. Jf. Laban (far til Lea og Raket) i 1. Mos. 29 som bedro sin svigersønn.
- [k15.](#) Levkøjdrengen] gutt som selger levkøyer (ettårig sommerblomst, duftende og rikt blomstrende)
- [k16.](#) toilet] klesdrakt
- [k17.](#) échaufferet] (fr.) opphisset
- [k18.](#) forkert] vanskelig
- [k19.](#) kontrebande] forbudte varer
- [k20.](#) grumme] forferdelig; gruelig
- [k21.](#) bestride] bekoste; betale
- [k22.](#) sagte] lavt
- [k23.](#) anderswo engagirt] (ty.) opptatt annetsteds (*engagiert* er feilstavet, som i andre av Laura Kielers tekster)
- [k24.](#) knebelsbarter] stor bart, ofte oppoverbøyd eller snodd
- [k25.](#) Pagetjeneste] *page*: oppr. tjener hos en fyrste
- [k26.](#) bonne] (fr.) barnepike
- [k27.](#) tailleur] (fr.) skredder
- [k28.](#) livselixir] *eleksir*: oppkvikkende drikk
- [k29.](#) sølvbakke] sølvbrett
- [k30.](#) Reizmittel] (ty.) oppkvikkende middel
- [k31.](#) nemt] lett
- [k32.](#) forventning paa papirkniven] venter på å bli skåret opp, slik at den kan leses
- [k33.](#) Nørrebro] bydel i det sentrale København
- [k34.](#) Excelsior på Longfellows dikt – han var så smuk] Det finnes mange illustrasjoner av helten i den amerikanske forfatteren Henry Wadsworth Longfellow (1807–1882) dikt «Excelsior» (*Ballads and Other Poems*, 1842.) Den unge mannen ligger død i snøen i Alpene med sitt banner med ordet Excelsior (høyere) påskrevet, etter å ha trosset alle advarsler om farene ved å gå videre oppover fjellet. Siste strofe lyder slik: «There in the twilight cold and gray / lifeless, but beautiful he lay / And from the sky, serene and far / a voice fell, like a falling star / Excelsior!»
- [k35.](#) bon sens] (fr.) alminnelig fornuft
- [k36.](#) parias] utstøtte
- [k37.](#) en vogue] (fr.) på moten
- [k38.](#) burschikost] studentaktig

[k39](#). Regensen] studentbolig sengtralt i København. «Collegium Regium» ligger ved Rundetårn og ble innviet 1. juli 1623. Det ble delvis gjenoppbygd etter bybrannen i 1728 og er stadig i drift for studenter fra Københavns universitet og Danmarks tekniske universitet.

[k40](#). rare] søte; vennlige

[k41](#). «Il baccio»] («Kysset») populært dikt av Gottardo Aldighieri (1824–1906) med musikk av Luigi Arditi (1822–1903)

[k42](#). Eros sigtede på dig] kjærlighetsguden Eros/Amor fremstilles ofte som en liten gutt med pil og bue

[k43](#). vignet] etikett

[k44](#). «Å, måne i den hvite uskyldsdrakt / Dere utallige stjerner der oppe! / Hvor dere vandrer salig / i deres stille sikkerhet?» Dette er en strofe fra østerrikeren Nicolaus Lenaus (1802–1850) debut *Gedichte* (1832). Han ble straks berømt for sine stemningsfulle naturskildringer og sin «Weltschmerz».

[k45](#). antiqua] en skrifttype

[k46](#). en kende] en smule; litt

[k47](#). stenbalustraden] rekkverk av stein

[k48](#). «Friskyttten»] avis utgitt i København av Edvard Meyer (1813–1880) fra 1843 til 1845, et humoristisk ukeblad som skulle konkurrere med *Corsaren*. Det ble fra 1845 utviklet til dagbladet *Flyveposten*. Hadde Laura Kieler klart for seg hva slags avis dette var?

[k49](#). Dickens] En rekke av Charles Dickens' (1812–1870) verker ble oversatt til dansk fra 1850-tallet; *Oliver Twist* (1838), som jo også handler om et fattigbarn, allerede i 1845.

[k50](#). formiddagssymposion] *symposion*: i antikkens Hellas betegnelse på et drikkegilde

[k51](#). anbefale mig] (foreld.) ta avskjed; si adjø

[k52](#). Tjener] (foreld.) ærbødig hilse- eller takkeformel

[k53](#). etatsråd] Dansk-norsk og dansk honorær tittel som ga rang i tredje rangklasse, især gitt til embetsmenn og visse ervervspersoner. Avskaffet i 1909.

[k54](#). den lede] den onde; fanden

[k55](#). forbunden] takknemlig; hengiven

[k56](#). Karlsbad] berømt kurbad i Tsjekkia

[k57](#). den gamle mare] i folketroen var maren oftest en kvinnelig demon som fremkalte onde drømmer og trykk for brystet når hun red et menneske eller dyr

[k58](#). protektor] beskytter

[k59](#). odeur] (fr.) duft

[k60](#). Utterslevmark] Utterslev Mark var dengang et fattigslig område i det nordvestre området av København (Brønshøj – Rødovre), nå kjent som Københavns nordvestkvarter. I 1901 ble det innlemmet i Københavns kommune.

[k61](#). pjalterne] fillene

[k62](#). incommodere] uleilige

[k63](#). Au revoir, monsieur] (fr.) på gjensyn, herre

[k64](#). frokost] (da.) lunsj

[k65](#). Ægte skilpadde] På 1700-tallet ble den grønne havskilpadden fra Vest-India betraktet som en delikatesse, men kjøttet kunne bare benyttes ferskt. Imidlertid klarte engelskmennene å innføre levende skilpadder fra Jamaica, og skilpaddesuppe og –ragu ble populært hos den engelske overklassen. Etter hvert ble skilpadden utryddingstruet, og man brukte da kjøttet fra hodet til spekalver til å lage «forloren skilpadde» («mock turtle»), som ble en fast del av dansk kjøkken på 18- og 1900-tallet.

[k66](#). kapuner] ekstra velsmakende (eg. haner som er kastret tidlig)

[k67](#). du har nok lig Esau solgt din førstefødselsret] Esau ble lurt av sin bror Jakob til å selge ham sin førstefødselsrett for en rett linser, jf. 1. Mos. 27.

[k68](#). skarnet] skitten; møkka

[k69](#). hochheimer] riesling vin

[k70](#). falerner] italiensk vin produsert i Campania i Italia, berømt allerede i romertiden.

[k71](#). bord] måltider

[k72](#). noget til] noe ekstra

[k73](#). soigneret] velstelt

[k74](#). tomater] Tomater var en eksklusiv grønnsak i annen halvdel av 1800-tallet; de ble dyrket i Norge først fra 1900-tallet.

[k75](#). lacryma] Lacryma Christi (lat. for «Kristi tårer») er en napolitansk vin som dyrkes på fjellssidene til Vesuv

[k76](#). Rømersgade] Fagbevegelsens eldste forsamlingshus, som ligger i Rømersgade 22 i København, ble oppført i 1879. I 1983 ble Arbejdermuseet åpnet i denne bygningen, som ble fredet samme år.

[k77](#). S'gu] eg. «så Gud»

[k78](#). grande tenue] (fr.) galla eller festdrakt

[k79](#). Retirerer] trekker seg tilbake

[k80](#). dragonerne] soldater til hest

[k81](#). på parade] (militært) oppstilling; defilering

[k82](#). Ridderen af en så bedrøvelig skikkelse] Referanse til Don Miguel de Cervantes' figur Don Quixote i romanen av samme navn (1605)

- [k83](#). indolent] likegyldig; sløv
- [k84](#). skindøde] tilsynelatende døde
- [k85](#). skam] forsterkende uttrykk
- [k86](#). undser mig for] (forel.) sjenerer meg for; skammer meg over
- [k87](#). retræt] sted hvor man kan være i fred
- [k88](#). Spiller va banque] (fr.) setter hele bankens beholdning på spill; setter alt på ett brett
- [k89](#). det sagde også ræven] jf. ordtaket «Alt er en overgang, sa reven, da han ble flådd»
- [k90](#). stivstikker] stivpinn; tverr/kjedelig person
- [k91](#). aufgeregt] (ty.) nervøs; opprevet
- [k92](#). voldgivet] utsatt for skadelig behandling
- [k93](#). yppighed] rikdom; overdådighet
- [k94](#). boudoir] lite, elegant værelse; damesalong
- [k95](#). bageste] bakerste (både *bagerst* og *bagest* var i bruk på 1800-tallet)
- [k96](#). nøde] presse; overtale
- [k97](#). tøjeri] vrøvl; sludder
- [k98](#). ottoman] lav sofa uten rygg- og armstøtte
- [k99](#). rar] hyggelig
- [k100](#). brysselerforhæng] vevde, kostbare tepper og forheng fra Bryssel
- [k101](#). dolce far niente] (it.) deilig å gjøre ingenting; dovne seg
- [k102](#). gaber] gjesper
- [k103](#). drøjt] vanskelig; besværlig
- [k104](#). konsorter] tilhengere; kamerater
- [k105](#). reder] kjemmer
- [k106](#). myndig] I 1857 ble Næringsloven, Arveloven og Myndighetsloven vedtatt i Danmark. Ugifte danske kvinner ble da myndige ved fylte 25 år.
- [k107](#). liaisons] (fr.) forbindelser; kjælighetsaffærer
- [k108](#). være på kothurnen] være høytravende/affektert; *koturne*: sko med høye såler som ble brukt i den antikke greske tragedien
- [k109](#). forsætter] beslutninger; hensikter
- [k110](#). Du ved, hvormed vejen til helvede] jf. ordtaket «Veien til helvete er brolagt med gode forsetter.»
- [k111](#). Elisabeth Fry] Elisabeth Fry (1780–1845), engelsk kveker, slaverimotstander og fengselsreformator, kalt «fengslenes engel». Hun besøkte København i 1841 for å delta i en kampanje for danske fengselsreformer, trosfrihet i Danmark og frigivelse av slavene på de danske vestindiske øyene. Danmark fikk trosfrihet med grunnloven av 1849.

[k112](#). Før fanden får sko på] grytidlig
[k113](#). rejekone] kone som selger reker i havnen
[k114](#). brandskatter] pålegger noen unødige store utgifter
[k115](#). toilet] klær
[k116](#). miss Nighthingale] Florence Nightingale (1820–1910) var en pioner innen moderne sykepleie, særlig kjent for sin innsats ved det britiske feltsykehuset i Skutari i Hellas under Krimkrigen 1854–1856
[k117](#). eksalteret] overspent
[k118](#). dulgt] skjult
[k119](#). *frivillig* at tage erkeengelens flammesværd – og – jage ud] Adam og Eva ble kastet ut av Paradiset etter at de hadde spist av Kunnskapens tre. Deretter satte Gud erkeengler med flammende sverd til å vokte inngangen. Jf. 1. Mos. 3, 23–24.
[k120](#). talisman] gjenstand med magisk kraft
[k121](#). forbarmelse] barmhjertighet
[k122](#). bornerede] sneversynte
[k123](#). lægge tøjet] ta av seg yttertøyet
[k124](#). protégé] person man tar seg av/beskytter
[k125](#). filantropiske] menneskevennlige
[k126](#). fløjelsskrammereret] *skrammereret*: pyntet
[k127](#). digternaturellet] dikternaturen
[k128](#). snavs] skidt
[k129](#). chic] elegant; moderne
[k130](#). gloire] (fr.) ære
[k131](#). Faust] I J.W. Goethes (1749–1832) drama *Faust* (1808–1832) opptrer djevelen (Mefistofeles) i skikkelse av en hund.
[k132](#). ildbolt] *bolt*: skrue; nagle
[k133](#). Purrer] roter
[k134](#). Rembrandtsk lys] referanse til den særlige lyssettingen, den såkalte *chiaroscuro*, i den nederlandske maleren Rembrandts (1606–1669) bilder
[k135](#). karnøflet] erte; plage
[k136](#). elegisk] klagende
[k137](#). en døjt] en smule; ingenting (eg. en hollandsk kobbermynt)
[k138](#). huri] ung skjønn kvinne; haremskvinne
[k139](#). Kristian Winthers] Christian Winther (1796–1876), dansk teolog og forfatter av den romantiske skolen
[k140](#). pusselanker] eg. barneføtter; her trolig en henvisning til noe yndig eller søtt
[k141](#). Kameliadamen] *La Dame aux Camélias* (roman 1848; drama 1852) av Alexandre Dumas d.y. Romanen er basert på forfatterens erindringer om den

prostituerte Marie Duplessis (1824–1847.)

[k142](#). Fanchette fra bal mabile] *Bal Mabilie (Jardin Mabilie)*: utendørs danse-etablissement (polka og can-can) i Faubourg Saint-Honoré i Paris, kjent som et sted hvor bohemen og det penere borgerskap kunne møte elegante prostituerte. Stedet ble åpnet i 1831 og ødelagt under beleiringen av Paris 1870–1871. *Fanchette*: et fransk, stereotypet kvinnenavn på en tjenestejente eller kurtisane, ofte brukt på slike typer i fransk teater og litteratur, f.eks. i Beaumarchais' komedie *Le Mariage de Figaro* (1778)

[k143](#). passiar] snakk; samtale

[k144](#). étagère] lite høyt bord med flere hyller

[k145](#). Guds død!] banning i eldre litteratur, jfr. romanen *De tre musketerer* av Alexandre Dumas d.e. (1802–1870). De tre heltene bruker flittig ordet «morbleu» som står for «par la mort de Dieu». «Guds død» er visstnok ukjent i norsk språkbruk. (Ronald Grambo: «Banning og sverging» i *Norsk Folkeminnelags blad* nr. 57, 2011)

[k146](#). Susanna i badet] Referanse til den apokryfe historien i Daniels Bok i Det gamle testamente. Susanna bader i hagen mens to av de eldste mennene i samfunnet smugtitter på henne, og deretter truer med å anklage henne for hor dersom de ikke får ha samleie med henne. Susanna nekter. Adskillige malere har laget bilder med dette motivet helt fra omkring 1470, f.eks. Lorenzo Lotto, Guido Reni, Rubens, Rembrandt og Picasso.

[k147](#). profanation] vanhelligelse

[k148](#). gnaven] sur

[k149](#). knibsk] snerpet; avvisende

[k150](#). Fløjter] plystrer

[k151](#). brav] grei; kjekk

[k152](#). Du lykkens Pamfilius] din heldiggris! Fra det greske mannsnavnet Pamfilos (elsket av alle); opprinnelig navn på en heldig rollefigur i Terents' komedie *Andria*, fra 166 f. Kr.

[k153](#). allerkæreste] veldig fint

[k154](#). succedere] følge etter; overta

[k155](#). tumble] få makt over

[k156](#). ved hægterne] i form

[k157](#). stikke] overgå

[k158](#). Schopenhauer] Arthur Schopenhauer (1788–1860), tysk filosof som i 1851 skrev essayet «Über die Weiber» (Om kvinner). Kvinner beskrives der som uten evne til å ta avgjørelser og som mindre rasjonelle enn menn. Deres oppgave er å føde barn og å være lydige og støttende partnere for sin mann.

[k159](#). décidément] (fr.) bestemt; avgjort

[k160](#). Å rejs ad!] helvete til

[k161](#). strækkes på en prokrustesseng] omformes med tvang. Begrepet stammer fra det greske sagnet om røveren Prokrustes, som la folk i en seng og skar av dem bena hvis de var for lange for senga, eller strakte dem ut hvis de var for korte.

[k162](#). sparto] om noe som er særlig fremragende, som slår alt annet

[k163](#). kina] febernedsettende og beroligende middel (jf. kinin)

[k164](#). absinth] destillert, alkoholholdig brennevin med smak av anis

[k165](#). Couchez – là] (fr.) legg Dem der (vanligvis noe man sier til hunder)

[k166](#). fod ... ankel] kvinners ankler og føtter ble på denne tiden oppfattet som sterkt erotiske legemsdeler

[k167](#). terra incognita] (lat.) ukjent land

[k168](#). Tusind og en nat] referanse til den arabiske eventyrsamlingen av samme navn, samlet på 1500-tallet og oversatt til europeiske språk på 1700-tallet

[k169](#). I østerland, der var en mand] dansk barnesang

[k170](#). Excelsior] (lat.) oppover; høyere. Referanse til Henry Wadsworth Longfellow's dikt av samme navn.

[k171](#). antikvarerne] gammel; gamlingene

[k172](#). antediluvianske] litterært begrep om noe som har eksistert før syndefloden, for eksempel antediluvianske mennesker eller dyr. Her i nedsettende i betydningen: eldgamle; forhistoriske

[k173](#). recensere] anmelde

[k174](#). en Don Quixotes rolle] Referanse til den spanske forfatteren Miguel de Cervantes' (1547–1616) roman *Don Quixote* (1605 og 1615). Huitfeldt tar feil når han fremstiller Don Quixote som en som hjelper andre med penger.

[k175](#). læsten] treform (som en fot) som skomakeren bruker til å skjære læret til på og sy skotøy etter

[k176](#). Venus fra Milo] en antikk, meget berømt gresk statue av kjærlighetsgudinnen Venus (eller Afrodite fra Milos på gresk), fremstilt 130–100 år f.Kr.

[k177](#). Den fugl fanger du ikke så let på limpinden] (overført betydning) la seg narre til å tro eller gjøre noe dumt

[k178](#). curaçao] likør av sitrusfrukt

[k179](#). lågen] hageporten

[k180](#). Darwins teori] Charles Darwin (1809–1882) er mest kjent for sin epokegjørende evolusjonsteori, jf. «Survival of the Fittest», en metafor for evolusjonens seleksjonsmekanisme, fremsatt i femteutgaven av *On the Origin of Species by Means of Natural Selection (Artenes opprinnelse)* fra 1869, der han

hevdet at evolusjon (utvikling) skjer ved naturlig seleksjon, og at det er de mest egnede som overlever.

[k181](#). kurtisaner] opprinnelig bet. «hoffdame», nå: finere prostituert

[k182](#). Rubikon] Rubicon, det antikke navnet på en norditaliensk elv som utgjorde grensen mellom Italia og Gallia Cisalpina. Cæsar satte i 49 f. Kr. over elven da han marsjerte mot Roma, og gjorde dermed noe uopprettelig: utløste en borgerkrig. Her: Elisabeth har selv utsatt seg for baksnakkelse og sladder.

[k183](#). i tøyet] legge seg i selen; komme på arbeid

[k184](#). dette med kvindernes underkuelse à la hr. Stuart Mill] henvisning til (Harriet Taylor Mill og) John Stuart Mills bok *The Subjection of Women* (1869), oversatt til dansk av Georg Brandes samme år

[k185](#). applomb] sikkerhet

[k186](#). attaque] (fr.) angrep

[k187](#). à la bohêmeienne] Brun hentyder til at Huitfeldt lever som en bohem, i et fritt forhold.

[k188](#). kende] smule

[k189](#). kjole] kjole og hvitt; galla

[k190](#). Et vivat] (lat.) det/han skal leve

[k191](#). queue] (fr.) kø

[k192](#). Kongens nytorv] Det kgl. theater i København ligger like opp til Kongens Nytorv

[k193](#). frokost] lunsj

[k194](#). beaumontens] (fr.) de vakre menneskene; det pene borgerskapet

[k195](#). kloral] tidligere brukt som beroligende middel

[k196](#). Klakørerne] (av fr. *claquer*: klappe) personer som mot betaling klappet under forestillinger for å påvirke publikum, en vanlig praksis i Europa på 1800-tallet

[k197](#). næseklemmer] klemmer på en lorgnett

[k198](#). bodfærdig Magdalena] den botferdige Magdalena, en tidligere prostituert som salver Jesu føtter, jf. Luk. 7, 35–50, er et motiv kjent fra mange malerier

[k199](#). insolvent] bankerott; fallitt

[k200](#). decadence] forfall

[k201](#). Achilleshæl] ømt punkt. Etter sagnet om den greske helten Achilles, hvis guddommelige mor Thetis gjorde ham usårbar ved å dyppe ham i elven Styx. Hun glemte hælen hun holdt barnet i, og den ble hans bane.

[k202](#). drilagtige] erteglade

[k203](#). balsom] balsam; salve

[k204](#). epigoner] etterliknere

[k205](#). kammeraderi] samhold mellom kamerater, nesten utelukkende brukt i nedsettende betydning

[k206](#). melodrama] sentimentalt skuespill preget av sterke følelser og sterke effekter

[k207](#). Digtere er «genus irritabile»] dikternes pirrelige slekt. Etter Horats (Ep. 2.2.102): genus irritabile vatum.

[k208](#). borneret] snerversynt

[k209](#). Ammestueæventyr] løgn og fanteri (*ammestue*: barneværelse)

[k210](#). asener] *asen*: esel (mildt skjellsord)

[k211](#). diogeneslygte] *Diogenes*: gresk filosof (404–322 f.kr.). Etter sagnet skal han ha gått omkring i Athen i fullt dagslys med en tent lampe, idet han påsto at han lette høyt og lavt etter en ærlig mann.

[k212](#). partout] (fr.) fremfor alt

[k213](#). elegisk] sørgmodig; trist

[k214](#). sølle] stakkars

[k215](#). Ladegårdsåen] Ladegårdselva, bekk som løper fra Damhussjøen under Københavns gater og munner ut i Peblingsjøen. Den dannet tidligere grensen mellom København og Frederiksberg. Idag er den ukjent for de fleste, da den fra 1896 til 1962 ble lagt i rør under Åboulevard og Ågade.

[k216](#). nænne] klare

[k217](#). Der er så alligevel blod mellem os] vi er dødelige fiender

[k218](#). Stå fast du ljusets riddarvakt] «Stå sterk du ljusets riddarvakt», dikt av svenske Johan Nybom (1815–1889) med musikk av Gunnar Wennerberg (1817–1901), fedrelandssang for mannskor, 1848

Laura Kielers *Mænd af Ære* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap.

Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på

bokselskap.no